

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2017 DECEMBER ■

■	3	PÉTERFY GERGELY	■
		ABSZOLÚT – avagy a golyó, amely megölte Puskind	(regényrészlet)
■	13	G. ISTVÁN LÁSZLÓ	■
		Alku	
		A levélkertész	(versek)
■	14	GARACZI LÁSZLÓ	■
		Hasítás	(regényrészlet)
■	18–19	GÉCZI JÁNOS	■
	18	Van úgy	
	19	Üzenet 2017-ből 1979-be	
	19	Utószó	(versek)
■	20	LIPCSEY EMŐKE	■
		Anett és Erik	(novella)
■	26–27	PAULJUCSÁK PÉTER	■
	26	Éjféli hó	
	26	Genezi	
	27	Nyugalom	
	27	Metamorfózis	(versek)
■	28	BRENZOVICS MARIANNA	■
		Ébredés sötétben	(kispróza)
■	31	NYERGES GÁBOR ÁDÁM	■
		Abban a házban	(vers)
■	37	MARTON MÁRIA	■
		A lépcső	(novella)
■	49–50	NAGY SÁNDOR	■
	49	Trónviszály	
	50	A zörejek dinamikája	
	50	Abroncs	(versek)

- **51-56 VERES ISTVÁN** ■
 51 Kolbász hallal és egérrel
 53 Lány a középső országrészből (novellák)
- **57 NÉMETH ZOLTÁN** ■
 4. (Hedvig) szimfónia (vers)
- **62 MELLÁR DÁVID** ■
 A határsértés erotikája: Németh Zoltán *Állati férj* című kötetének poszthumán (szerelem)értelmezése (tanulmány)
- **71-74 HOLT LENSZKIJ** ■
 71 Bethlenfalvi gróf Thurzó György fürdőt vesz
 72 A Napkirály fénylik Budán
 74 Fekete Halál az Angster orgonagyárban (versek)
- **75 KOVÁCS KRISZTINA** ■
 „Az ember, aki eladta a világot” – Rejtő Jenő: *Tatjana* (tanulmány)
- **81 GERGYE LÁSZLÓ** ■
 Az Aladdin-kultusz jelentésváltozatai a XIX. századi dán irodalomban (tanulmány)
- **89 SINKOVICZ LÁSZLÓ** ■
 „A keményebb, ami majd szétreped” (Peer Krisztián: 42) (kritika)
- **92 BÁN ZOLTÁN ANDRÁS** ■
 NOÉ VENDÉGLŐJE – 37. SZÁMLA
 Száraz November után Lucskos December

KALLIGRAM
 Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
 kalligram@interware.hu
 Csehly Zoltán (Pozsony)
 csehlyzoltan@gmail.com

SZERKESZTŐK:
 Ágoston Attila (koordinátor)
 oz.kalligram@gmail.com

Száz Pál
 palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
 szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
 toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
 TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
 Grendel Lajos

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
 Földényi F. László,
 Keserű József,
 Márton László,
 Németh Zoltán,
 Hizsnyai Zoltán,
 Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
 KALLIGRAM, spol. s r. o.
 Staromestská 6/D
 P. O. Box: 223
 SK-810 00 Bratislava 1
 Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Szigeti László

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
 a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
 pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlačie;
 Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
 214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
 kalligram@interware.hu

Támogatóink:

A Szlovák Köztársaság Kormányhivatala
 (Realizované s finančnou podporou Úradu
 vlády Slovenskej republiky – program
 Kultúra národnostných menšín 2017)

Nemzeti Kulturális Alap

ÚRAD VLÁDY
 SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Kiadja a Kalligram Polgári Társulás/OZ
 Kalligram, Hlavná / Fő utca 39/17,
 SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
 szerdahely [IČO:42291810] és a
 Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
 Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
 12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
 Pédányszám/Náklad: 700 db/ks
 Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
 a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
 és a regionális részvénytársaságok.
 EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
 10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

ABSZOLÚT

– avagy a golyó, amely megölte Puskit

KARL

Később, amikor az egész ügy lezárult, és az albérlet ablakából bámulta a novemberi ködbe burkolózó Teleki teret, Kristófnak az a hat évvel korábbi, júniusi nap jutott eszébe, amikor először pillantotta meg Líviát a lepencei strand napozóteraszán.

Vékony, barna bőrű lány volt, nem lehetett első pillantásra eldönteni, hogy csak nagyon sokat napozott-e már idén, vagy alapból ilyen kreol a bőre. Egyszerű, piros fürdőruha volt rajta, amelyet a bejáratnál, a butikban kapni. A barna haj lófarkban, piros hajgumival. Hason fekve olvasott, az egyik lábfejét átvette a vádliján és a lábujjait időnként megmozgatta. Volt ebben a mozgásban valami felelőtlenül oda nem illő: mintha nem is a könyvre figyelne, hanem valami belső dobolásra.

Talán énekel magában.

Nyilván akkor érkezett, amíg ő hátra ment kávéért és Balaton szeletért, és a kávéra várva elszívott egy szál mezítlábas Kossuthot. Átfutott az agyán, hogy egy Unicumot is meg kéne inni, de aztán lebeszélte magát. Fél tízkor még elég a cigaretta. Komótosan szívta, körömrre. A kávé jó megcukrozta, három kockacukrot dobott bele, amikor felpuhultak, szétnyomkodta őket az alumíniumkanállal a vastag falú üveg pohár alján – az üveg pohár bordázata lótvuszvirágra hasonlított – így a kávé alján sűrű, szirupos cukoroldat keletkezett. Ez járt az utolsó slukkhhoz. A Balaton szeletet visszafele úton ette meg. Már olvadt volt, a csokiborítás nagy része a papírcsomagolás belsejére ragadt, ahogy lerántotta, le is jött vele. Lenyalta. Amikor visszaért az asztalhoz – úszómesteri asztal, fölötté fehér napernyő, alatta piros elsősegélydoboz –, a lány már javában olvasott. A zöld törölközőt, amelyen hasalt, két oldalról ráhajtotta a könyvre, hogy a szél bele ne lapozzon, ezért a borítóból nem látszott semmi. Minden lapozásnál újra beigazgatta a törölköző szélét, vigyázva, nehogy kitakarja a szöveget. Ez néha tovább tartott, mint amennyi idő alatt aztán a két oldallal végzett. De lehet, hogy már közben is olvasott. Néha olyan sokáig, hogy Kristóf nem tudta eldönteni, vajon csak alaposan újra-és újra elolvas egy mondatot, vagy időnként belealszik a szövegbe.

Barna szeme lesz. Vagy zöld.

Felállt az asztalától, a nyakába akasztotta a sípot és elindult a medence mentén. Azon gondolkozott, miközben elsétált a lány mellett, ha belefújna a sípba, a lány vajon felnézne-e; már fel is emelte a sípot, hogy a szájába vegye; ekkor azonban a szél egy váratlan irányból csavarodott be a fák közül, kiseperte a padok alól a cigarettacsikkeket, a levélmorzsaleket és az összegyűrt strandjegyeket, felkapta a szalmakalapot, amely a lány mellett, a betonon hevert, és a szalmakalap alól kilibbent a könyv külső borítója, amelyet a lány ezek szerint a sérülések és a napfény roncsoló hatása elől ide rejtett: *Bevezetés a szépirodalomba*.

Ekkor úgy döntött, hogy akkor inkább nem sípol.

Egyszer látta Esterházy Pétert.

Érettségi után volt, az osztálytársaival elmentek inni, kocsmáról kocsmára jártak, és eszébe jutott a Római partra keveredtek, ahol valaki tudott egy jó kerthelyiséget. A jó kerthelyiség azonban, hogy, hogy nem, zárva volt, vettek a közértben néhány üveg sört és leültek a Dunaparton. Kristóffal forgott a világ, felváltva ivott egész nap sört és unikumot, és kétségbeesetten gondolt arra, hogy valamiképp majd még haza is kell támolyognia. De azért megivott még egy sört, aztán bement hányni a fák közé. És ekkor, mint egy jelenés: a fűzfák között, a földúton feltűnt a nevezetes hajkorona. Az író fehér, könnyű nyári öltönyben sietett – szinte szökelt – valahová a fák között, a vállán – mit tesz Isten – egy jókora íjjal. Ezt a részletet, akárhol is mesélte el később a különös találkozást, senki nem akarta elhinni, és lassan Kristóf is elbizonytalanodott, mennyire valószínű, hogy a közismerten békés természetű író csakugyan egy íjjal közlekedik a Római parton. Akkor azonban, júniusban, a medence partján, ahogy a könyve borítóját felfedte a medence mentén fújó szél, megint eszébe jutott ez a négy évvel ezelőtti epizód, és a képen újra, mélységesen elcsodálkozott.

A nap egyre melegebben sütött, a fák alatt a gyepeken lassan megtelt családokkal. A családok aggodalmasan tanulmányozták a nap járását, hogy olyan helyre terítsék a pokrócot, amelyet majd a forró déli órákban biztosan árnyék takar. A későn érkezők bosszankodva forgatták a fejüket, hol találhatnának még elfogadható területet, de többnyire már csak a tűző nap vagy meredek hegyoldal között választhattak. A gyerekmedence mellett kinyitott a játékaudatópark, a kölykök vadul nyomkodták a miniatűr mentőautók, tűzoltók szirénáit.

A lány nem mozdult a padról. Egy ideje már nem is lapozott. Kristóf akárhonnán nézte, nagyon jó segge volt. Kerek, szív alakú, izmos. Arra gondolt, hogy ha megdugná, biztos beleszeretne. Megnyugodva gondolt Beára, akivel kapcsolatban semmi ilyen gyomortáji gubancot nem érez; ami azzal is jár, hogy Beát magát is nemlétezőnek érzi, mintha csak egy filmből emlékezne rá, és személyiségének nem lenne háromdimenziós mélysége.

Bea talán nem is nő.

Még egyszer elsétált a lány mellett, bal kezét mélyen a zsebébe süllyesztve, nehogy az első dolog, amit észre vesz rajta, a csonka mutatóujja legyen, de a lány az ördögnek nem nézett volna fel. Kristóf kedvetlenül visszaült a helyére. Fél tizenegy volt, a nap szikrázóan sütött, a klóros uszodavíz szaga összekeveredett a lángos- és hurkasütő bódék felől gomolygó ételgőzökkel. Meg a gumipapucsok, és a napozóterasz napszitta deszkái. A szomszédságban, a fűrésztelepen felvisított egy szalagfűrész, nyers tölgyrönkökkel megrakott Kamaz kanyarodott be az uszoda kerítése mellett kormos dízfüstöt eregetve. Kerekai alatt ropogott a murva. Kristóf rágyújtott egy Kossuthra, hátra dőlt a széken és behunyta a szemét.

Lassan megihatnék egy Unicumot.

Mire kinyitotta a szemét, a lány már nem volt ott. A kis négyszög, mint egy illetlenül apró sírhant, jelezte, hogy a könyv ott van a törölköző alatt, elrejtve a nap káros sugárzásai elől. Kristóftól elfogta valami nyugtalanság. Nem létezik, hogy az alatt a néhány másodperc alatt, ameddig behunyta a szemét, a lány felállt, elrendezte a törölközőt és már el is tűnt a látómezőből. Vagy több időt töltött behunyt szemmel? Nem vette észre, és elaludt? Nem nézte meg az órát, mikor visszaült a napernyő alá, így most nem tudta eldönteni, mennyi idő telt el. De akárhogy is történt, akár ő aludt el, akár a lány volt ördögien gyors és hangtalan, egyik verzió sem volt valami megnyugtató.

Szórakozik velem.

Hat évvel később, a Teleki téri albérlet ablakában, a novemberi ködbe bámulva is érezte a bőrén azt a júniusi délelőtti. Miközben a fák sötét körvonalait nézte – melyek mintha saját árnyékuk lettek volna – érezte a bőrén a hat évvel korábbi, lehellelnyi szelet. A me-

dence felől klóros uszodaszag áradt. A fatelepen felbőgött egy motorfűrés. Elnyomta a cigit, felállt és elindult a medence mentén a fák felé, de a lányt sem a vízben, sem a fák árnyékába telepedett családok közt nem látta. Megkerülte a medencét, lement az öltözők előtt a lépcsőn. Várt egy darabig, az ajtónyitásoknál belesett az öltözőbe, hátha megpillantja a piros hajgumival összefogott lófarkat. Aztán végigment a hurkasütők és lángososok bódéi közt. Az infralámpák alá akkor pakolták ki a meredt, ráncos sültkolbászokat, fehér zsírkéregbe dermedt oldalasokat. Kristóf beköszönt, aztán, mielőtt válasz érkezett volna, tovább ment. Nem volt kedve beszélgetni. A lángosütőben egy nő boszorkányosan egyforma darabokat tépett a puffadt kelttésztából, gombócokká gyúrta őket és sorba állította a gyúródeszkán. Az olaj már kormosra hevült az alumíniumlábosban. A fagyaltos nyitva volt, lökdösődő gyerekek álltak sorban előtte. Hangyák masíroztak a betonon, fagyaltostölcsér-morzsalékokat cipelve. Egy másnaposnak tűnő társaság sört ivott a „Kati” büfé pultjánál. A tavaly leégett élelmiszerbolt üszkös romjai között egy macska szimatolt az eldobált csokoládépapírok között. De a piros fürdőruhás lány nem volt sehhol.

Visszament az öltözőkhöz, hátha csak a mosdóba ment a lány, és mindjárt előbukkan. Innen már rálátott a napozóteraszra is – a törölköző még mindig ott árválkodott az alá pakolt könyvvel. Ha itt sem bukkan föl, akkor már csak egy helyen lehet – hacsak haza nem ment, itt hagyva csapot-papot – fönt, a domboldalon, a lezárt termálmedencéknél. De oda meg minek menne, nincs ott más, csak sittkupacok meg betonvas. Tétovázott, viszsza indult, megtorpant, aztán mégis fölszaladt, átugorva a piros-fehér sávós lezároszalagot. Lihegve ért fel a lépcsősor tetejére. Az amifteátrum-alakban kimarkolt hegyoldalban épült az új termálmedence. Egy munkás locsolta slaggal a friss betont, két másik egy markolónak támaszkodva tízóraizott. Némán bámultak Kristófra. Hülyén vette volna ki magát, ha megkérdezi, nem láttak-e egy piros fürdőruhás lányt, így aztán nem mondott semmit. Visszaszaladt a lépcsőn, át az útlezáró szalagon, föl az öltöző előtt – ahová még egyszer – hiába – belesett, aztán csalódottan visszament a helyére.

Nem hitt a szemének.

A napozóterasz üres volt.

Se törölköző, se szalmakalap, se Esterházy.

Futva elindult a gyerekmedence és a kisautópálya mentén a kijárat felé. A járda már zsúfolásig volt emberekkel, letért a betonról, inkább a fűre telepedett családok törölköző- és táskaakadályai között futott tovább. Átugrott a láncon és a pénztárhoz sorban álló, úszógumikkal, strandszatyrokkal felszerelt tömeg mellett lefutott a parkolóba. Az izzó aszfalton sűrűn parkoltak a Ladák, Skodák és Daciák, némelyiknek pokróccal takarták le kívülről a szélvédőjét, nehogy kárt tegyen a műszerfalban a nap. Egy idős pár a Trabant csomagtartója mellett állt és műanyagtálcából rántotthúst evett. Egy család most kászálódott elő egy Volgából, toporzékolva visított egy kislány. A lány sehhol. Kristóf átlépett a sövényen és kinézett a buszmegállókhöz. Az esztergomi járat az imént mehetett el, a megálló üres volt azon az oldalon, Pest felé várt néhány ember az árnyékba húzódva. A Duna felé, az építé-

si gödrök és kavicshegyek között egy magányos motoros bőgötte a gépét, nagy porfelhőket hagyva maga után. De sehol egy piros fürdőruha, egy szalmakalap.

Dühöngve indult vissza a strandra. Hülyének érezte magát, mintha hagyta volna magát átvérni.

Most már tényleg megiszom azt az Unicumot.

Amikor megérezte a hátán az ismerős pillantást, a „Kati” büfé pultjánál állt, és azt hallgatta, hogyan kapott ki a Videoton előző este 3-0-ra. A dolog nagy feltűnést keltett, mindenki háborgott, a beszélgetésből kiderült, hogy a Videotontól a vereség szokatlan, sőt, felháborító. Kristóf nem tudott hozzászólni, nem érdekelte a foci. Csak bólogatott, hogy ne tekintsék teljesen kívülállónak. Aztán egyszer csak megérezte Beát. Hátra fordult.

A nő a lángosütő bódéjához támaszkodva állt, a leégett bolt üszkös csonkjai mellett. Barna, mélyen kivágott düftinruha volt rajta, látszott, hogy nem vett alá melltartót. A ruha alja cakkosra volt vágva, volt a cakkokban valami kis asszimetria, messziről olyanok tűnt, mint a westernekben az indián nők ruhája. Csak állt a falnak támaszkodva a nagy, vörös hajával, és szuggerált. A pillantásában volt valami macskaszerűen lusta kihívás. Kristófnak az emlékre most, az ablakban a novemberi ködbe burkolózó Teleki teret bámulva is felállt a farka. Az önkéntelen testi reakciótól mélységes szégyen öntötte el. Megpróbált arra gondolni, ami a háta mögött van a szobában, de nem sikerült megérkeznie a jelenbe. Gondolatban ott maradt hat évvel korábban a lepencei strandon, ahogy visszateszi a felespoarat a pultba és elindul Bea felé.

A leégett bolt mögötti szerszámraktárban dugtak, ahová Beának külön kulcsa volt. A bátyja nyírta a strandon a füvet, itt tárolta a fűnyíróraktort meg a jugoszláv konyakokat, amelyeket eladogatott a büfésnek. Gázolaj- és rozsdaszag volt, az átforrósodott bádogtető ontotta a meleget. Bea lepöccintette a válláról az indiánruha pántját, csinált a csípőjével valami körkörös mozdulatot, és már ott is állt meztelenül. Kivette a szájából a rágóját és rányomta egy lapát nyelére.

– Most nem vettél észre olyan hamar, mint szoktál.

– Mindig észreveszlek.

– Remélem is...

Nagy, csőszzerűen hosszú mellei voltak, féltényérnyi, lila mellbimbókkal. Párnás, puha segge volt, de úgy be tudott pucúsnítani, hogy a bőre egészen márványosan keményre feszült. Megfogta az ablak rácsát, a hátát egészen mélyre nyomta, és a válla fölött hátra nézve várta, hogy Kristóf belé hatoljon. Amikor megérezte magában a húst, behunyt szemmel hátra vetette a fejét. Kristóf az ütemesen felcsapódó vörös hajzuhaton keresztül kilátott az ablakon, és a fatelep felé eső kopár, agyagos lejtőn megpillantotta a piros fürdőruhás lányt, ahogy a kerítéshez támaszkodva áll és valamit vizsgálgat a tenyerében. Elvétette az ütemet. Bea zihálva nézett hátra a válla fölött.

– Basszál...! – lihegte.

Kristóf behunyta a szemét. Reménykedett benne, hogy amikor kinyitja, nem kell megpillantania a lányt, de tévedett. Még akkor is ott állt, amikor Bea kifordult alóla, és letérdelt elé.

Kristóf igyekezett csukva tartani a szemét.

– Mi van má? – kérdezte Bea azzal a leheletnyi, pornográf tájszólásával, amit Kristóf annyira bírt benne. – Már nem szereted nézni?

Kristóf ettől a nyíltságtól is zavarba jött. Eddig nem nevesítették, hogy szereti nézni Beát, miközben szopik. Alig bírt élvezni.

Mikor végeztek, Bea betúrt a kartondobozok mögé, és előhúzott egy üveget a bátyja konyakjai közül, kinyitotta, belekortyolt, aztán Kristóf felé emelte.

Kristóf ingatta a fejét.

– Már ittam két Unicumot.

– Vörös is a fejed – mondta Bea nevetve.

Kristóf igyekezett gyorsan öltözködni, azért nem annyira gyorsan, hogy megsértse vele Beát, de a nő finom érzékein nem tudott kifogni.

– Azért szóljál, ha sértésnek veszed, hogy dugok veled – mondta durcásan lebiggyesztett ajakkal, miközben bezárta a szerszámokkamra ajtaját és totemmintás, indián bőrtáskájába sülyesztette a kulcsot. Kristófort dühítette, hogy lebukott. Megcsókolta a nő száját.

– Szeretlek.

– Dehogyszeretsz. Csak jól szopok. Na csá.

– Akkor este...! – mondta Kristóf zavartan, de Bea már hátat fordított neki, úgy vont a vállát. „Tölem...!” „Leszarom...” „Nekem mindegy...” – valami ilyesmit mondott vele.

A Teleki téri ködből egy kutya bontakozott ki. Tömzsi, fekete korcs volt, nyomakodott volna előre valami vonzó illat után, a nyakán megfeszült a póráz, a kurta kis lábak megcsúsztak a sárban. A láthatatlan kéz azonban, amely egyelőre a köd belsejébe veszett, és még csak a körvonalai sem sejlettek fel, nem engedte, hogy a kutya kedvére előre siessen. Kristóf arra gondolt, milyen szégyenkezve menekült vissza azon a júniusi napon a szerszámraktárból őrhelyére. Vissza se nézett, hogy a lány ott áll-e még a kerítésnél, és egész délután azon fohászzkodott, fel ne bukkanjon valahogy. Úgy érezte, ha most kellene először a szemébe néznie, a tekintetével biztos elárulná magát. Csak később jutott eszébe, hogy amikor Bea vörös, lobogó hajszálai között megpillantotta, először látta szemből. Nem tudta felidézni az arcát. Lehet, hogy nem is szép. A test szépsége nem garancia az arc szépségére, talán ijesztő lófeje van, vagy hatalmas, kócos fogai. Csak az az érthetetlen, túlságosan is gyerekesnek tűnő mozdulatot tudta maga elé idézni, ahogy a lány a tenyerében tartva vizsgálgat valamit. Talán virágot szedett? Vagy csigahéjat? Talált valami különös bogyót? Mivel többet idézte vissza a délelőtti pillanatokat, annál kevésbé értette, mi miért történt. A legtöbb fejtörést a lány első eltűnése okozta, az, amikor cigarettára gyújtva behunyta a szemét, és mire kinyitotta, a lánynak már csak hült helye volt a napozóterazon. Miközben az úszásoktatást tartotta a gyerekeknek, többször is megpróbált utána számolni az időnek. Mennyi idő alatt ér egy ember a medence egyik sarkától a másikig? Merre kellett elinduljon, hogy teljesen el is tűnhessen szem elől? Kinézett egy siető alakot és figyelte közben az órát. Huszonöt másodperc. Behunyta a szemét huszonöt másodpercig. Soknak találta. Valamire gondolt akkor délelőtt, amikor a lánynak volt ideje eltűnni. Valamire, ami sokáig ott tartotta a fantáziájában és megkeverte az időt, de akárhogy gondolkodott, nem jutott eszébe, mi volt az.

Egy gyerek félrenyelt, tikácsolva kalimpált. Kristóf letérdelt a medence szélére és kihúzta a kislíút. Fél kézzel kiemelte, megcsapkodta a hátát. De az anyja már oda is ugrott, visítva kapta ki Kristóf kezéből.

– Tomika! Élsz, kislíú...??? Jól vagy...?

Az „élsz, kislíú”-ra Kristóf önkéntelenül is elröhögte magát. Az anya villámló tekintettel nézett rá. Kristóf gyorsan felpattant és a sípba fújva a többieket kezdte hajtani. Nem akart konfliktusba keveredni az anyával. Ismerte őket. A két tanárember – a nő, aki székis szoknyát hordott és szütyőt, rajzot tanított, a férfi matematikát – egyetlen szemefénye volt a fiúcska; az asszony egyszer elkottyantotta, hogy nem szülhet többet valami orvosi műhiba miatt – ezért aztán, úgy tűnt, nem igazán tudták eldönteni, mikor tesznek neki jót, ha a széltől is óvják a gyenge csontú, mozgását nehezen koordináló, szemüveges kislíút – a szemüveg egyik üvege ráadásul le is volt ragasztva leukoplásszittal –, vagy ha megpróbálják valamilyen homályos férfiideál mentén keményre faragni. Ez a homályos férfiideál fel-felsejlett az apa szavaiban. Egyszer, még a szezon legelején, amikor még csak né-

hány úszóleckét adott Tomikának, az apa félrevonta Kristófot, amíg a gyerek az anyjával bent volt az öltözőben.

– Az a Ny. a nevemben igazából Nyommárkay. Egészen pontosan Nyommárkay-Kékszöllőssy. Két s ipszilonnal. A Nyommárkay is ipszilón.

Abban nincs s...?

Homályosan hunyorgott Kristófra. Ugyanolyan szemüvege volt, mint Tomikának, csak nem volt leragasztva.

– Látom, te rendes gyerek vagy, magyar gyerek. Neked elmondhatom. Nagyapám vezérkari tiszt volt. Kivégezték.

Kristóf nézte Kovács Ny. Jánost, ahogy az indulattól kivörösödik ritkás haja alatt a fejbőre, ahogy ökolbe szorul a keze, és közben arra gondolt, vajon miből veszi, hogy ő rendes magyar gyerek. Elvégre lehetne kommunista is, vagy zsidó, vagy bármi más, ami Kovács Ny. János szerint nem rendes. Rég találkozott ezzel a haraggal. Viszolygás fogta el, amely nagyon mélyről gomolygott elő, a gyerekkor kormos és üszkös égésrétegeiből, és egy pillanatig úgy érezte, meg tudná ütni az apát. De aztán csak ennyit mondott.

– Nálunk is elvittek néhány embert. A családból.

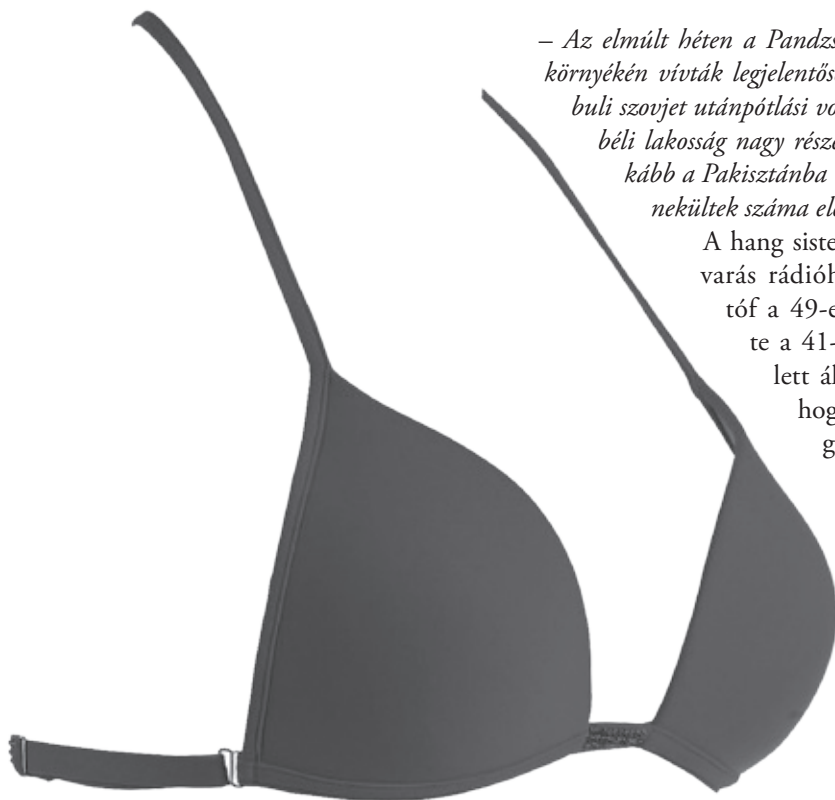
– A törököt is kibírtuk. Ezt is ki fogjuk.

Többet erről nem beszéltek egymással.

Alkonyatkor, amikor lassan az utolsó vendég is eltakarodott, Kristóf még egyszer végigjárta a strandot. Rosszul érezte magát a bőrében, dühös volt magára, amiért hagyta a kezéből kicsúszni a piros fürdőruhás lányt, dühös volt, amiért gondolatban szégyenkezik előtte úgy, hogy nem is ismeri, és nyilvánvalóan a lány sem ismeri őt, és a Bea-epizódról sem tudhat, sem arról, hogy a szerszámoskamrából meglátta őt. Mégsem tudott szabadulni attól az érzéstől, hogy valamiképpen mégiscsak függ a lánytól. Mintha jól is esne, hogy a bizonytalanságot, ami Beával kapcsolatban körülveszi, most a lány felől nézheti, és így bosszút állhat magán, vagy legalábbis kifejezheti nemtetszését. Elment a kopár, agyagos lejtőre a szerszámoskamra mögött, egészen a kerítésig, végignézett minden tenyéryi földdarabot arrafelé, ahol a lány álldogált, de nem talált semmit. A fatelepet a túloldalon már bezárták, az örkutya odajött a kerítéshez, vakkantott párat Kristófra. Már kapott korábban tőle néha egy-egy falatot, most nyilván erre akarta emlékeztetni. Kristófnál nem volt semmi, felvett egy darab agyagot a földről és behajította a fatelepre. A kutya lelkesen rohant be utána a farakások közé.

A „Kati” büfében megivott még egy unicumot, aztán lesétált a főbejárathoz. A biztonság kedvéért még egyszer alaposan körülnézett, hogy nem bukkan-e föl valahol a piros fürdőruhás nő; kivette a pénztár mögötti tárlóból a biciklijét és elindult hazafelé. Negyed óra volt az út, végig a nyílegyenes országúton. Nemrég építették a vízlépcsőhöz, szokatlannul jó, matt fényű útburkolat volt, az apró szemcséken finoman, hangtalanul és egyenletesen gurult a bicikli. Élvezet volt rajta gyorsítani, sehol egy gödör, egy bukkanó. Amikor nem jött egyetlen autó sem, Kristóf behúzódt az úttest közepére, elengedte a kormányt, felegyenesedett, kitérte a karjait és behunyta a szemét. Néhány másodpercig gurult így, ameddig el nem fogta a rettegés. Ötig tudott számolni közben, legfeljebb hatig. Mikor úgy érezte, végképp elmerült a sötétben, és a következő pillanatban biztosan fának csapódik, vagy az árokba borul, kinyitotta a szemét. Jó előjelnek fogta föl, hogy csak arasznyira tért le a középvonalról. Felkanyarodott a völgyben a Klapka utcán, amelyet már betérített a patak hűvöse, benyúlt a kertkapu rácsán, kiemelte a riglit, benyitott, aztán a bokornak támasztva a biciklit, behúzta maga mögött a kaput.

A Teleki téri albérlet ablakában állva is érezte a Klapka utcai ház illatát. Kompót- régi könyv- és egérszag keveréke volt, de volt benne még rengeteg minden, a régi parketta, az ablaktáblák között száradó légytetemek, a lámpabúrák kátrányszaga, amelyekben még benne sötélt nagyapja cigarettafüstje. Levendulaszappan, Pitralon. Kivette a hűtőből a bort és a szódát, csinált egy fröccsöt. Leült a konyhaasztalhoz és bekapcsolta a rádiót. A rövidhullámra kapcsolt, megkereste a Szabad Európát. Az afganisztáni háború fordulatairól fejtegetett valamit egy német akcentussal beszélő öregúr. Hasonló magánhangzói voltak, mint a nagyapjának, nyílt e-k és á-k, de a mássalhangzókon és a hangsúlyozáson átütött a német. Szerette hallgatni ezt a disszidens-nyelvet.

– Az elmúlt héten a Pandzsír-völgyben a Salang-hágó környékén vívták legjelentősebb harcokat. Céljuk a kabuli szovjet utánpótlási vonalak elvágása volt. A helybéli lakosság nagy része nem akar harcolni, és inkább a Pakisztánba menekülést választja. A menekültek száma elérte a 4 milliót...

A hang sisteregni kezdett, ahogy a zavarás rádióhullámai rákúsztak. Kristóf a 49-es rövidhullámról áttekerete a 41-re. Kicsivel a 41 fölé kellett állítani a kereső pálcikáját, hogy a bugyborékoló adóretgetegből kihalássza a magyar szöveget. Keleti népzene, francia sanzon és valami újjörög hadarás bukdácsolt egymáson, (víz alatt) aztán a disszidens hang újra előbukkant.

– *A mudzsaheddinek fő célja a Salang-hágó, a legfontosabb, Kabulba tartó szovjet utánpótlási útvonal kiiktatása, zavarása volt, amit*

sikerrel végre is hajtottak. Válaszul a szovjet légierő és tüzérség sorozatos akciókban lerombolta a környékbeli falvakat...

Kristóf levett a polc tetejéről egy sóletkonzervet, késsel lyukat döfött a tetejébe, hogy legyen hol kiszuszogjon a gőz, megtöltött egy lábost vízzel, feltette a gáztűzhelyre, a konzervet beleállította a vízbe és meggyújtotta a gázt. Kinyitotta a konyhaablakot, könnyen be tudott fűlledni a levegő. A Klapka utcán egy kendős öregasszony tolta felfele a biciklijét. A szomszédban fejsze csattogott, hasogatták télire a fát. Kristóf arra gondolt, mennyi bonyodalommal fog most járni, hogy Beát sikerült megbántania. Fel kell készülnie arra, hogy a nő duzzogni fog, és csak lassan és szertartásosan lehet majd kibékíteni. A legrosszabb, hogy nem fog meglegedni annyival, hogy pusztán bosszút áll a délutáni figyelmetlenségéért, a mélyére akar majd ásni az okoknak, és kínos kérdéseket fog neki szegezni és még kínosabb megfajtésekre fog jutni, amelyek többnyire mindig tévesek, részleteiben azonban meglepő igazságokat tudnak tartalmazni. Félt Beának ettől a bosszúálló, rejtvényfejtő énjétől és igyekezett mindig elviccelni a dolgot, vagy gyorsan átfordítani szexbe, de ez nem mindig sikerült. Megtehetette volna, hogy egyszerűen nem megy el hozzá este, de érezte, hogy ez csak pusztá gondolatkísérlet. Nem lesz elég ereje, hogy lebeszélje magát Beáról. A teste túlságosan kívánatos ahhoz, hogy ellenálljon neki, és ha megbántódik, a csalódása olyan mély és gyermeki, hogy nem tudja magát jónak érezni tőle.

Eleve rosszabbnak érzem magam Beánál.

Megette a sóletet, egyedül a bronzbarnára színeződött, begumisodott tojásfehérjét tette félre. Megivott még egy fröccsöt, aztán lezuhanyozott. Élvezte, hogy egyedül van. Életében először történt meg vele, hogy egyedül lakott egy házban, sem az anyja, sem a nagybátyja nyomasztó jelenlétével nem kellett megküzdenie és az egész fullasztó gyerekkort elfelejtette. Mintha csak a jelenben élne. Abban az évben nem tett le egyetlen vizsgát se, májusban bement a dékáni hivatalba és benyújtott egy halasztási kérelmet. Nyilván megkapta, bár azóta sem ment be az egyetemre. Vagy kiküldték levélben az anyja címére, akkor ott lesz majd az akkurátusan időrendbe rakott és hónapok szerint összegumizott stószokban az asztalán, rajta nagybátyja agresszív levelével, amelyben szemrehányások és intelmek özönét zúdítja rá, valamint fenyegetéseket, amelyeket majd élőszóban is előad. Kristóf arra gondolt, hogy majd valamikor éjszaka megpróbál belopózni a lakásba, hogy el-

hozza a leveleket, lehet köztük néhány valóban fontos is, a párizsi lány levele, akivel tavaly egy hétig együtt kóboroltak Provence-ban, levelek az erdélyi lánytól, akit úgy volt, hogy névházassággal feleségül vesz, és nyilván ott vannak Karl levelei is Berlinből. Csak ezekre lett volna igazán kíváncsi, hiányzott barátja kiegyensúlyozott, távolságtartóan bölcs világlátása és szelíd korholásai, amelyekkel szeszélyes életmódja veszélyeire figyelmeztette.

Hát most nem élek szeszélyesen, Karl. Állandó barátnőm van, készülök épp hozzá.

Aztán eszébe jutott a piros fürdőruhás lány, és belátta, hogy nem tudna jó szívvel Karl elé állni és a szemébe mondani, hogy kiegyensúlyozottan él.

– És mi van, Kristóf, az egyetlenemmel? Az álmaiddal, hogy disszidálsz és szociológus leszel Amerikában?

– Űszómester vagyok a Lepencei strandon. Strandfürdőben. Időre van szükségem. Gondolkodom. Át kell gondolnom az életem. A gyerekkort, anyámat, mindent. Neked meséljem...?

– Nekem nem tartozol elszámolással. Amúgy meg tudod, mit tartok az ilyen „átgondolom az életem” dumákról.

– Időhúzás, időpocsékolás, kifogás. Ausrede.

– Ausrede.

A Szabad Európában már a Forgószínpad ment. Egy nő arról mesélt, hogy Angliában csökken a vajfogyasztás, és a teaeladás is évről évre meredeken zuhan. Kristóf farmernadrágot húzott és inget vett. Ilyenkor, amikor egész éjszakára együtt maradnak, Bea megkövetelte, hogy Kristóf „kinézzen valahogy”.

Mintha valami völegény lennék. Hülye liba.

Ilyenkor, amikor Bea többet követel tőle, mint amennyit az arányérzéke szerint megkövetelhetett volna, Kristófból mindig kitört a féltékenység. Ilyenkor mindig eszébe jutott, hogy Beának férje van, Andor, akivel ráadásul néha össze is fut a kocsmában, a felső kocsmában is és az alsó kocsmában is, a templom mellett. Biccentenek egymásnak, látásból ismerik egymást, Andor legalábbis így tudja, és fogalma sincs arról, hogy Kristóf ismeretei róla hányszorosan meghaladják a látását, mindent tud róla, vagy legalábbis azt a mindent, amit Bea – idegesítő és Kristóf számára értelmetlennek tetsző részletességgel – feltárt róla. Bár szinte mindig valami negatívumot mesélt, Kristótot mégsem hagyta nyugodni a gyanú, hogy a nő voltaképpen csak azért mesél a férjéről, hogy őt féltékennyé tegye. Sok energiájába került úgy tenni, mintha csak felületesen, a poén kedvéért érdekelné az újabb- és újabb Andor-sztori – Andor elalszik a társaságban, Andor belelép egy szögbe, Andor a mosógépbe teszi a macskát –, és közben magában dühöngött, mi a fenének érez féltékenységet, mikor alapvetően nem is szerelmes Beába.

Az a rohadt, ragadozó állat az emberben, a miatt, mondanád erre, Karl.

Mikor elindult, már besötétedett. A dinamót rábillentette a kerékre, ahogy tekerni kezdett, a dinamó egyre hangosabban zúgott, a sárgásan és halványan pislákoló lámpafény egyre fehérebb és világosabb lett. A Klapka utcai lejtő alján a dinamó már szinte sikitott, aztán ahogy lefékezett, a fény ismét elhalványult, mintha egy gyertyával próbálná bevilágítani az utat. Gyorsítania kellett. Dunaszag volt, az erőmű építéséhez hatalmas területen kotorták ki a partot, a gödrökben állt a megáradt víz, amely zöldre poshadt a kánikulában és éjszakánként betérítette a folyóölgvet valami nehéz párával, amelybe friss cement és gázolaj szaga keveredett. Valahol a Duna közepén kotróhajó dolgozott, a víz mélyén a folyómederbe karmoló kotrófejek olyan hangot adtak, mintha valami hatalmas gyor korogna. A bicikli lámpafényében feltűnt egy sündisznó, Kristóf nagy ívben kikerülte. A túlparon, Nagymarosnál vonat zakatolt, a Börzsöny fekete tömbje előtt kirajzolódtak az apró, fényes ablakok.

Bea a kőbánya fölött, egy nyaralóban várt rá. A barátnője faháza volt, akik évente csak néhány

hetet töltöttek kinn, Bea intézte a fűnyírást meg a kisebb-nagyobb tennivalókat, ezért volt kulcsa hozzá. Viszonylag távol állt a ház az úttól, egy hosszú, keskeny telek végén, nagy fenyők takarásában. A ház körül indián totemoszlopok álltak, a falak tele tomahawkkal, íjjal, fejdíszszel. A videolejátszó alatt ott sorakozott az összes Gojko Mitic-es indiánfilm. Gyerekkorukban Bea volt Hallgatag Őz, a barátnője pedig Fűrge Szarvas.

Bea nagyon szeretett mesélni a közös gyerekkorukról, ilyenkor levette barátnője polcáról a vastag fényképalbumot és végigmutogatta. Hallgatag Őz és Fűrge Szarvas a kőbányában. Hallgatag Őz és Fűrge Szarvas az esztergomi Bazilikánál. Hallgatag Őz és Fűrge Szarvas a Kossuth sétahajó fedélzetén, a bazilika kolostor romjainál, az almásfüzitői gyár kéményei előtt, a Görgyevillánál, a remetebarlangoknál, a mélyben kanyargó Duna fölött lengetve íjait. Kristóf udvariasan, unalmát titkolva kérdezgetett a részletek után, Bea pedig kifogyhatatlanul ontotta őket magából.

Hetente kétszer aludtak itt. Kristóf sosem értette, hogy tudja Bea bedumálni Andornak, hogy ilyen gyakran nem alszik otthon, de nem akart rákérdezni, és a nő erről a körülményről – bár Andor ügyében amúgy bőbeszédű volt – valamiért konzekvensen hallgatott. Bea valahogy azt is el tudta intézni, hogy mindig kerüljön friss ágynemű, Kristófnak volt fürdőköpenye és papucs, a hűtő állandóan tele volt piával, a nő pedig minden alkalommal hozott meleg vacsorát – nyilván azt, amit otthonra is főzött. Kristóf ezt sem értette, hogyan tudja otthon megmagyarázni az extra adagot, de lassan be kellett látnia, hogy a nő dezinformáló és cselszövő képessége messze meghaladja az ő képzelőerejét.

Bea egy üveg sörrel várta a kapuban.

– Jó hideg... – nyomta Kristóf arcához a palackot.

Most töltött káposztát hozott, túrós palacsintát és reggelire egy kis zsírba fagyott libamájat. Melltartó nélkül, egy szál bugyiban tett-vett a konyhában. Feltálalta a fiúnak a vacsorát.

– Te nem eszel? – kérdezte Kristóf.

– Inkább csak nézlek.

Leült vele szemben a konyhapultban és bámulta, ahogy eszik.

– Ízlik?

– Remek.

– Édes káposztából csináltam.

– Érzem

– Tettem rá füstölt oldalt is.

Kristóf elismerően bólogatott. Ilyenkor sose tudta eldönteni, hogy színjáték részese-e, vagy a nő csakugyan ennyire régimódián, vidékiesen képzelel el a férfi-nő viszonyt. Nem akarta megbántani a nőt azzal, hogy rákérdez, ezért inkább igyekezett méltóságteljesen, komótosan enni, minden falatot külön megízlelt, az oldalas csontjait alaposan leszopogatta. Bea Kristóf minden egyes mozdulatát mosolyogva, élvezettel figyelte.

– Ígyál is – figyelmeztette, és közelebb tolta hozzá a sört.

Kristóft lassan elfogta az aggodalom. Még nem beszéltek végig a délutáni affért, az ilyesmit pedig Bea sosem hagyja annyiban, a legkisebb ügyből is hatalmas veszekedést tud produkálni. „Látom a szemedben, hogy most nem vagy őszinte” – vagy, ha telefonáltak, „hallom a hangodon, hogy nem vagy őszinte. Most ezt biztos azért mondod, mert azt gondolod, hogy...” – ilyen bevezetések után pedig valami olyan okfejtés következett, amit Kristóf sosem tudott előre megjósolni, sem pedig megérteni, és olyan vádak érték, amelyek-

ben ártatlan volt. Ez a délutáni figyelmetlenség viszont más volt: mintha Bea csakugyan megérezte volna, hogy szex közben az ablakon át egy másik nőt figyelt. Kristóf csak arra tudott gondolni, hogy nyilván Bea csak játszik vele: pontosan tudja, hogy számít a veszekedésre, és most az időhúzással csak össze akarja zavarni, hogy aztán egy váratlan pillanatban lecsaphasson rá.

Elment az étvágya, de tovább evett. Mindent megevett és a sört is megitta. Feszült a gyomra.

Nyilván azért pakolt ennyit elém, hogy kikészítsen.

Hosszan és körülményesen szeretkeztek. Bea a szokottnál is tüzeesebb volt, szerelmes szavakat nyögdecsejt, többször forrón magához ölelte Kristófit, mintha össze akarná roppantani, aztán ellökte magától és hosszan, mélyen a szemébe nézett. Kristófba mindannyiszor belesapott a rettegés, hogy na, majd most nekiszegezi a kérdést, de nem történt semmi. A fiú hajnalban arra ébredt, hogy Bea sír. Rázkódott a válla, és amikor Kristóf megérintette az arcát, érezte, hogy az arca, a haja, és a feje alatt a párna csupa könny.

– Mi baj van?

– FSemmi – hüppögte Bea. – Csak olyan nagyon szeretlek. Meghálnék, ha elhagynál.

Péterfy Gergely: 1966-ban született Budapesten. Könyvei a Kalligramnál: *Misikönyv* (meseregény, 2005), *Halál Budán* (regény, 2010, 2015, 2017), *Örök völgy* (Pannon mese, 2012), *Kitömött barbár* (regény, 2014, öt kiadás), *Mindentől Keletre, avagy román kém a Weiss-családban* (publicisztika, 2016). Új regénye 2018 őszén jelenik a meg a Kalligramnál.

Alku

Csontjaimra alkudtunk egy kóbor füstössel – a szegycsontomért kínált a legtöbbet, először is nem mindenkié egyforma, másodszor amögött van a csecsemőmirigy. Úgy ejtette, „csecse”, mint aki bizalmaskodik. A koponyámért nem sokat kínált, de a lábszárcsontok érdekelték. Közben végig valami karamellás krémet evett, fel-felpattant, össze-összeragadt a szája. Átható édeskés szag dőlt belőle, magyarázta, „cukorláva”, vigyáztam, de nem csöppent, csak a székre meg a kabátra. Később jutott csak eszembe, nem egyeztünk meg, élve vagy halva kellek neki. Végül is mindegy. Majd megtudom.

A levélkertész

A levélkertészhez delente mentem tanácsért. Levegővételtől faggattam, a tüdőlombok vastagsága, fénye, fényáteresztő képessége érdekelt, hogy a folyamatos levegőcsere nem promiszkuitás-e, és nem lenne-e elég úgy élni, egyetlen levegővel. Virágtalan lényében sosem csalódtam. Az üvegházi atmoszféra megnyugtatót abban, amitől szorongnom kellett volna, művészi szintre emeltem az önigazolást. Meleg-párás arca, mint egy inkubátorban, biztatott – a végén elhittem, hogy tudnék fotoszintetizálni, csak akarnom kéne. De akarni vadállatibb tettek tűnt, mint ölni. Akarat nélkül maradni meg olyan meztelenné tett, mint a növényevők álma.

HASÍTÁS

S
V
L
I
S
V
H

Állandóan szomjas vagyok, külön engedélyem van, bármikor kimehetek inni a vécébe.
Félek a csaptól, nyöszörög a víz a csőben.
Ebédnél eltakarom a szemem, fúj, mondom, okádok.
Ülök a sarokban, miért nem rajzolok, kérdi Ica néni.
Nem tudok.
Gyakoroljak.
Hogy gyakoroljak, ha nem tudom, mit kell gyakorolni.
Utánozd a többieket.
Lengőfirka: kitámasztott csuklóval besatírozom a papírt.
Kétéves szint, suttogja Ica néni.
Gyurmázní szeretek, jó megfogni a gyurmát, valami ki akar jönni belőle. Hagyom
a babramunkát, kész. Mi ez?
Nézzük Ica nénival a formátlan tömböt.
Villamos elüt egy koporsót.
Ica néni idegesen szusszant.
Játsz inkább az építőkockákkal.
Mit játszak, összeütködnek, felrobbannak, kész.
Papírhajtogatás. Szivacsállatkák. Hú de izgalmas.
A gyereknyomdát nem adják oda, mert összetintáztuk magunkat, Miki a vadállatos-
sal, én a betűssel.
Otthon elmondom, hogy négy feleségem lesz, mind a kiscsoportból, látom, hogy nem
veszik komolyan.
Van némi presztízsem a fiúk közt, el tudom olvasni az autók rendszámát. Másszunk fá-
ra, javaslom, onnan köpjünk tócsát. Ica néni büntetésből sarokba állít. Senki nem szólhat
hozzám. Ások egy lukat, Ica néni belelép, betörök az arca.
Miki odajön, megkínál a töpörtyűkrémes kenyereből.
Állatokat kell utánozni, cincogunk, kukorékolunk, múzunk, én csak makogok. A fiúk
nevetnek, a lányok szörnyülködnek.
Szót kell fogadni, azt hitted a tehénre, hogy majom?
Megint rajzolás, telepötyözöm a papírt.

De szép, mondja Ica néni hamisan álmélkodva, mi ez?

Ica néni szeme, és engem néz.

Vigyenek szakemberhez, tanácsolja Ica néni a szüleimnek, mert nem fognak beiskolázni. Megyek a dedóból a gyógyóba.

Tavaszi délután látogatjuk meg doktor Mogyorósi Bélát a Szent István körúton. A vilamosok vidáman csilingelnek, langyos szél fúj a Duna felől. Mogyorósi bácsi egyedül él egy régi, nagy lakásban. Apa szerint burzsuj. Mi lehet az, nem tudom, de rossz. A lift zihálva vonszolódik fel a másodikra.

Anya igazít a rúzsán, benyálazza a zsebkendőjét, és letörli a számát. Fontos találkozók előtt megtisztogat.

Zörög a kulcs. Köszönni, suttogja a fülembe.

Béla bácsi kicsit idősebb apunál, de elegáns, frissen borotvált. Vajszínű kardigán, műanyag keretes szemüveg.

Az előszobában egy papagáj ül ketreccben, félrebillent fejfel. Béla bácsi őt is bemutatja: Kornél.

Bent a szobában régi szekrények, polcok tele könyvvel, lexikonokkal. Bórfotelek, függönyök, párnák.

Szörpöt kérek, anyu kávé. Béla bácsi kimegy a konyhába.

A képeket nézzük a falon. Kastély, piros tornyokkal. Gobelinek, mondja anya. Tompán hallatszik a körúti forgalom.

Bekúszik a kávéillat, összekeveredik a levendulával. A levendula a ruhát védi a molyoktól.

Béla bácsinak nincs felesége, mégis rend van és tisztaság. Apa nem örült, hogy idejöttünk.

Első alkalommal hármásban beszélgetünk, anya elmondja, hogy nem tudok rajzolni, és mindig fáj a hasam. Másodszor ketten maradunk Béla bácsival, anya elmegy.

Kapok megint szörpöt. Porcelán tálban csomagolt cukorkák az asztalon. Mi a kedvenc csokim, Melba, ő is szereti.

Kérdezget, nem siet, nem ingerült, vicces, nagypapás.

Nem búsul-e Kornél a kalitkában, kérdezem, ha búsulna, elmenne, mondja Béla bácsi. Kinyitja a kalitkát, Kornél tesz egy kört a levegőben, és letelepedik egy falikarra. Béla bácsi eztán kinyitja az egyik ablakot, erre Kornél idegesen felborzolja a tollát, és visszazáll a kalitkába. Béla bácsi szerint a jelenet minden reggel pontosan ugyanígy játszódik le.

Elképzelünk dolgokat: mező, ház, folyó, tűzhányó, rózsabokor, és hogy milyen évszak van, süt a nap vagy esik az eső. Leguggolok, megérintem a fűvet: száraz vagy nedves?

Kincsesládát találok egy padláson, elmesélem, mi van benne. Nem tudom, mi értelme ennek, de jópofa. Néha nem válaszolok, például, hogy miért nem mondom soha anyának, hogy szeretem. Szeretek.

A végén a bújócska az utolsó játék. Bepréselem magam a spájzban a befőttes polcok alá.

Egyik nap elviszem neki a varázsköveket. Mit lehet vele csinálni? Sötétet. Barlanggá változtatja a szobát.

Leejtem a földre, koppan, nem törik el. Én találtam, én láttam meg, hogy szép és erős. Ha eltörne, elvesztené a varázserejét. Ő küldi az álmot, a jót és a rosszat is. Ha rosszat álmodok, beleszúrok a fejembe, és a szörnyek meghalnak.

Béla bácsi levesz mindent az asztról, ez lesz most a tenger. A terítő a sziget. Behoz egy kartondobozt tele játékkal, rendezem be.

Pálmafák. Süt a nap. Kitört a háború, repülők indulnak bombázni, berreg a motorjuk. Halott kato-

nák fekszenek a földön kiterítve. Azok ott most mennek a csatába. Ez én vagyok, puskával a vállamon. A lakók a templomba menekültek. Lovakkal viszik nekik az ételt.

Egy krokodil kimászott a tengerből, és nézi a tankot.

A katonák szomjasan menetelnek, meg kell védeni a szigetet az ellenségtől.

Belecsap a villám a templomtoronyba, dzsi! Álljak fel, mondja Béla bácsi, csukjam be a szemem, nyújtsam előre a karom. Nem tudom megtartani, lehanyatlik, pedig nincs rajta súly.

Feküdjek az ágyra, lassan számolni kezd, elálmosodom, elzsibbadok. Szívom és fújom a levegőt, a hasam emésztí a vajás kenyeret, amit indulás előtt még otthon ettem. Egy izom összehúzódva, elernyedve pumpálja a vért a mellkasomban.

Képzelvek el egy csigalépcsőt.

Elindulok lefelé a nyikorgó lépcsőn, félhomály, kis réseken jön be a fény. Üres fülkék, vasajtó. Nem lehet kinyitni. Nincs rajta kilincs, próbálom benyomni, nem enged. Megyek tovább, egy kép a falon, ahogy télen beleestem a pocsolóba. Nem sírtam, a lányok sírnak, mert levágták a fütyijüket.

Másik ajtó, ezen van kilincs, bemegyek. Egy vízzel teli liftszekrény. Lebegek. Ver a szívem, sí-

pol a tüdőm. Sírok és nevetek, kiabálás, anya haragszik, túl sokat rúgtam bentről.

Fölfelé is vezetnek lépcsők: a falon kép, ahogy egy óra múlva anya értem jön, és elköszönünk Béla bácsitól. A megállóban Paprikajancsival és Keljfeljancsival játszom, harcolnak, püfölik egymást. Jön a villamos, tam-tara-ram, behajítom őket a sínek közé. Tódulnak ki az emberek. Anya kiabál, szorítja a csuklóm, lógok a levegőben.

A félhomályos csigalépcsőn kettessel veszem a fokokat. Elmesélem, hogy Vera néni lesz az osztályfőnököm, aztán az intőket, Telkes Bettit, akit megcsókolok a nyári táborban, hogy megég a lábam.

Többször is játszottunk ilyet, úgy hívják, progresszív hipnózis. Egy idő után Melba kocka is van az asztalon a porcelántálban. Előtte meg kell vizsgálni, ha horpadt a teteje, nem jó, kiszáradt belőle a krém.

Nagyfiú vagyok, felnőtt férfi, elmesélem Fláviát, és hogy író leszek. Béla bácsi arra kíváncsi, meddig maradnak a kommunisták Magyarországon. Suttog: *kommunisták*.

Szerinte én már megérem a végét.

Nincs vége, mondom, a kövér, buta izzadások helyett jönnek a kicsi, okos idegesek.

Mágot szüretelek a szlovák határon, gyerekem születik, egy ufőszemű kislány, leigazol egy berlini focicsapat, regényt írok *Hasítás* címmel, és talán még Maria Schneiderrel is találkozom.

Béla bácsi visszaszámol tíztől egyig, vállamra teszi a kezét, szemembe világít a tolla végén lévő kislámpával. Most mindent elfelejtesz. Mondd utánam, mindent elfelejtek.

Két hónapig járok Béla bácsihoz, hetente egyszer.

Izgulok, megvan-e Kornél, nem repült-e ki az ablakon.

Utoljára anyu fodrászhoz megy. Szemerkeél az eső, gyöngysorok ülnek az ágra az ablak előtt. Fáradt vagyok, a bújócska is elmarad a végén. Béla bácsi az asztalnál ülve jegyzetel. Megkérdezi, emlékszem-e, miről beszélgettünk.

Nem, mondom, nem emlékszem semmire.

Megjön anyu, a haja be van bodorítva és csillog.
Béla bácsi megdicséri a frizuráját, anyu elpirul.
Állnak egymással szemben.
Anya kérdi, hogy minden rendben ment-e.
Béla bácsi megsimogatja a fejem, ne aggódjon, mondja, aranyos kisser ez. A saját fejére mutat: *itt* egyelőre aktívabb, mint *itt*, most a szívére.
Szia, Kornél, mondom kifelé menet a papagájnak.
Reccsenve fékez a lift a földszinten.
Kenyeret és tejet veszünk a Bihari utcai maszeknál. Mehetnénk gyalog, elállt az eső, de a villamos érdekesebb. A maszeknál friss az áru, kedves az eladó.
Anya kirakatot néz, beletapicskolok egy pocsolóba.
Két nagy M betű jelzi a megállót. Csúcsforgalomban fűtőkben lógnak az emberek a járművekről.
Anya kérdi, szeretem-e a doktor bácsit.
Elkérem a bábuimat. Verekednek. Jön a villamos.
Apa fölösleges pénzkidobásnak tartja Béla bácsit. A fiúk nem sírnak és nem járnak pszichológushoz. Főleg nem egy burzsujhoz. Anyut nem engedik el többé délután munkából.
A *Béla*, mondja az ajtó mögött. Vitatkoznak, apa hangja felcsattan, anya fojtott hangon védekezik.
Iskolaérettségi beszélgetés a Szemere utcában. Ősz hajú, szemüveges néni kérdezet. Ismerem látásból, a szomszéd lépcsőházban lakik. Negyedóra az egész. Egy hét múlva megkapjuk az értesítőt, őszől iskolába járok. ■ ■ ■

■ **Garaczi László** (1956, Budapest): 1985 óta publikál, vers, novella, regény, dráma, esszé, forgatókönyv műfajban. Számos elismerésben, díjban részesült.

Van úgy

Van úgy, a Crkva Sv Rokától lépcsőzik lefelé,
hogy a Hratrova ulicán át elérje a házat,
ahová a Szent Rókus előtti teraszról indul
és mire haza ér
végigjárja a Szerémségi utcát. Van úgy,
hogy egy tárgyat egyetlen felület borít,
hiába is tündöklik számtalan oldala,
és mi körbeveszi, az sokszorozott benne.

Közben ezzel-azzal találkozik. Fölismer ezt-azt
egy-két járókelőben, kikben szűnhetetlen
kong a lélekharang, s a szikladarabban,
amelyben, ha lehasad és hull a járdára
menten, felcsendül az édeni harmóniát
előlegező hang, zeng kitartva,
mit sem tudva az később érkező némaságról.

Van, hogy megbotlik saját magában, ott benn,
s előre borul, de nem fogja fel az esését
az alkarjával és a könyökére hullva, egyszer,
de képzelet csupán, semmi nincs veszve,
és ismét, de aztán, amit hisz, elmúlik,
pedig ott fekszik benn, elhasalva.

A jelen elé áll az új jelen,
s jelentkezik rögvest az újabb s lesz, mindaz
ami ha volt is, az elmúlás révén takarásban.
Van úgy, a hallgatásról akar beszélni,
mivel sárga és húsvörös sraffosan, dönögve
megérkezik, s amíg csak közeledik megelőlegezi
a dongás, a zümmögés, s miután itt köröz,
úgy van jelen, mint ami örökkévaló.

Üzenet 2017-ből 1979-be

A pakk, nylonba tekert, az asztalon hever. Az álthonet széket maga alá húzza, itt minden vasból van. Rendel, eszpresszó, rövid, hideg csapvízzel, amíg vigyáznia kell ifjúsága hangszálaival. Suttogva beszél, szájával ragadja meg a pincér tekintetét, hátha a mondatába más is belenéz, a szöveg árnyékába hever a hely macskája. Megnyílik az ég, a résén áthatol egy sárga, kétfedelű repülő. Tépdesi a hámló bőrt, sok van ami felesleg. Húzza a hártyákat. Gyerek visít hasra esve benne a zúzott mészkövön. Kicsúszik a csomagból, csapdossa az asztalt a hal a farokúszójával. A szeme kerékkerek és nyáktól opálos.

Utószó

Olvas, mintha lenne még,
zúg a jelen propellere
és éppen elhagyja a gépe a földet.
Pedig mégiscsak itt ér véget,
az, ami mondható.
Itt hátrál ki,
hátralép és távozik az életrajzból.

Hever a nyitómondat
az előszó után, amely márványfényű
talapzata bármilyen angyali üdvözlletnek.
Aztán az esemény következik,
sok-sok fejezetté széthasogatva,
számtalan szöglet ad helyet
a lekötelezettségeknek és a lihegésnek. Hogy
a gyötrellem- és az üdvtörténet
kézen fogva jár, miként a valós
a lehetetlennel illetve a kavics
nem csupán ropog, de pörög, szerte,
a saru alatt.
Sorban mindaz, ami tapasztalható.

Számára ez az ismeretlen táj,
csupa úrból épülő, egymásra rakott,
elért és el nem ért magasságokkal. Egy
ponttal, amely anélkül is kitett,
hogy számot vethetett volna vele
bárki is. Az írhatatlan, pocsék mondatok,
amelyek a szépségről szeretnének szólni.

■ **Gécsi János** (Monostorpályi, 1954): költő, író. Legutóbbi verskötete: *Törek* (Kalligram, 2016).

ANETT és ERIK

Erőtől duzzad. Jóképű. Micsoda izmok, kockás has, igazi férfi, állapította meg Anett, mikor a google keresőben rákattintott a Daniel Hornbachról készült fotókra. Egy darabig még lapozgatta a böngészőt, Hornbachról mindent elolvasott, amit csak talált. Sajnos a legtöbb szöveg németül volt. Anett nem tudott németül. Annak idején pedig még német óvodába is járt. Apja német volt, az anyja magyar. Szülei nem házasodtak össze, mindig csak tervezték. Öt évet éltek együtt, valahol Düsseldorf mellett. Mikor a kapcsolat szétment, Anett anyjával együtt visszaköltözött Budapestre. A kislány ekkor négyéves múlt.

A német óvodában még tudott kicsit németül. Apja is németül szólt hozzá. Halvány emlékei maradtak csak erről az időszokról. Egy kisfiú, aki a kezéből bömbölve rángatott ki egy játék markológépet, ő meg ugyanolyan kétségbeesetten próbálta visszaszerezni. Az apja meztelenül, ahogy éppen kilép a zuhanyozóból. Anett majdnem négyéves volt ekkor. Elemi erővel hatott rá, mikor apja péniszét megpillantotta. Pedig azelőtt is látta már, de csak ekkor döbbsent rá, hogy neki nincs, és az anyjának sincs. Ahogy magának megfogalmazta később, csodálattal vegyes irigységet érzett ekkor. Meg akkor is, mikor az apja néha ordítva pofon vágta az anyját. Igaz, ez emlékei szerint ritkán fordult elő, de ilyenkor is mindig irigykedett az apjára, hogy az ordítani tud, és erős. Az anyja pedig csak sírt, ahelyett, hogy ő is ordított volna, és visszaadta volna a pofont.

Budapesten nőtt fel. Ahogy visszaemlékszik, sok minden érdekelte, de semmi nem kötötte le igazán. Szétszórt volt, izgága, nyughatatlan. Szerette a fiús játékokat. És inkább a fiúkkal szeretett játszani. Nagyszülei egy Eger melletti faluban laktak. Gyakran látogattak oda anyjával. Együtt futkosott a falubeli gyerekekkel, pancsolt a patakban. Mikor csillagok háborúját játszottak, mindig ő akart Anakin lenni. Te lány vagy, mondták neki ilyenkor, legfeljebb Padmé lehetsz. Ha meg papást-mamást játszottak, csodálkozott, miért ne lehetne ő is néha papa. Általában azonban elfogadta a mama szerepet is, amiben főleg azt unta, hogy őt folyton a konyhába száműzték, mondván, hogy a mamák feladata a főzés. Míg a fiúk mindenféle futkostak, dolgozni mentek, sőt néha valamilyen háborúban harcoltak, neki ott kellett ülnie a cseresznyefa alatt, ahol a konyha volt. Unalmában ilyenkor felmászott a fára, és teletömte magát cseresznyével. Mászor inkább a gyerek szerepet vállalta, mert akkor ő is rohángálhatott amerre akart. Az efféle, szabadban űzött játéko-

kat hamarosan teljesen kiszorították a Nintendo GS, a számítógépes játékok, és az Xbox. Legtöbbet a Call of Dutyt játszotta.

Zenei érdeklődése hatodikos korában kezdett kibontakozni. Anyja, egy ismerős pszichológus tanácsára beíratta zongorára, hátha a zene jótékonyan hat a szétszórt gyerekre. Eleinte teljes flegmával fogadta a dolgot, hol eljárt órára, hol nem, egészen addig, míg Ilcsi néni meg nem jelent a színen. Ilcsi néni nem törődött vele, hogy egy kilenc-tíz évesnél idősebb kezdő zongorista már szinte öregnek számít. Minden tanítványából a maximumot igyekezett kihozni. Anette pedig, legalábbis Ilcsi néni szerint, kivételes tehetség volt. A kislányt addig csak a trendi zenék érdekelték, amit mindenki hallgatott, Lady Gaga, például. Kedvence viszont, bár életkorához aligha illett, a Client jéghideg elektropopja volt. Az outfit amiben felléptek, és a feminista-militarista-fétiszta stílus amit képviseltek elbűvölték, – bár mindezt magának akkor nem fogalmazta meg így. Tetszett neki, hogy nem igazán csajos csajok a Client trió tagjai.

Ilcsi néni azonban a klasszikus alapoknál kezdte. Anette gyorsan haladt. Az első tanév végén már két – sőt, háromszólamú Bach invenciókat játszott, és egyszerűbb Mozart meg Beethoven szonátákat. Szóval Ilcsi néni, kora ellenére, fényes jövőt jósolt tanítványának, aki a kiskamasz teljes rajongásával csüggött zongoratanárán. Imádta, szinte szerelmes volt belé. Nem gondolkozott azon, hogy tanárnője, vagy a zene az, ami teljesen felkorbácsolta érzelmeit. A kettő elválaszthatatlan volt számára.

Anette egyszer Ilcsi néni ösztönzésére Youtube-on meghallgatta Mozart d-moll zongoraversenyét. A zenekart Gustavo Dudamel vezényelte. Elsőpró élmény volt. Ekkor határozta el, hogy karmester lesz, olyan híres mint Dudamel, amit rögtön közölt is Ilcsi nénivel. Ilcsi néni bizonytalanul elmosolyodott. Persze, miért is ne lehetnél karmester, de tudnod kell, hogy alig van női karmester a világon. Híres pedig, mint Dudamel, nincsen. Anette megdöbben. De azért ne csüggedj, biztatta nevetve Ilcsi néni, aki látta rajta, hogy elszontyolodott, ne csüggedj, hátha neked sikerülni fog!

A kislány azonban nagyon is szívére vette a dolgot. Másokon is kipróbálta az ötletet, és mindenki, szinte kivétel nélkül azt mondta, hogy a karmesteri foglalkozás nem nőknek való. Anett lelkesedése a zene iránt teljesen lelohadt, és bárhogy igyekezett Ilcsi néni meggyőzni, hogy a zongorázást ne hagyja abba, két év után nem folytatta tanulmányait. Ugyanazzal a lendülettel a sportra vetette magát. Az iskolában, szünetekben eddig is a fiúkkal rúgta a labdát. Ő volt az egyetlen lány, akit befogadtak a focicsapatba. Most azonban teljesen olyan akart lenni mint a fiúk; erős, izmos és kemény, és csak olyasmiket akart csinálni, amit általában a fiúk szoktak. Például köpködni kezdett. Egy darabig kézilabda-edzésekre járt, majd futni. Gimnazistaként kiváló rövidtávfutónak bizonyult. Az egyesület ahoza beiratkozott, szinte minden versenyen elindította, melyeket rendre meg is nyert. Anett azonban nem elégtették ki saját eredményei. Olyan eredményeket akart hozni, mint a vele egyidős, versenyyőztes fiúk.

A gimnáziumban nem voltak barátnői. A többiek unalmasnak tartották, mert egyáltalán nem érdekelték a divatos cuccok és nem volt kedve velük együtt vihogni. Míg sokan azzal villogtak, hogy már lefeküdtek egy fiúval, hogy barátjuk van, őt egyáltalán nem érdekelték a fiúk. Azaz, mégis. Ő is olyan akart lenni, mint egy fiú. Egyre inkább úgy érezte, hogy ő igazából fiú akar lenni. Visszahúzódo volt. A gépek, és a technikai problémák érdekelték. Gépészmérnöknek készült. Míg minden más normális lány bölcsészkarra, vagy orvosi egyetemre jelentkezett, tanárképzőre, turisztika szakra, esetleg ápolónőnek, ő éppen gépészmérnöknek.

A gimnázium utolsó éve alatt került az osztályba Éva, aki addig szülei vel valahol külföldön lakott. Nem volt könnyű számára a beilleszkedés az osztályközösségbe az utolsó évben, pedig barátkozó, vidám teremtés volt. Mikor látta, hogy Anett is többnyire egye-

dül lézeng, hozzásegődött. Laza stílusával sikerült Anett bizalmába férköznie, Anett pedig örült, hogy végre egy csaj, akivel mindenről lehet beszélgetni. Azaz majdnem mindenről. Mert azt nem mondta el Évának, hogy mikor először meglátta, arra gondolt, hogyha most fiú lenne, tuti, hogy megdugná Évát, mert olyan selymes, vállára omló szőke haja van, és az ilyen csajokra buknak a srácok. Ha ezt nem is, de Évának tényleg sok mindent el lehetett mondani.

– Elegendem van abból, hogy mindenki azt várja el tőlem, hogy csajosabb legyek. Hogy ezt vagy azt csak egy pasi csinálhat, hogy van olyan, ami nem csajoknak való. Hülyének néz mindenki, hogy nem a körmeimet lakkozom folyton, hanem gépeket akarok tervezni, és nem divatékszereket. Ha egy pasi divatékszert tervez, az dizájner egyből, és senki nem szól semmit, de ha egy csaj gépeket, az már gáz. Elegendem van abból, hogy a pasiknak mindenhez van joguk, azt csinálnak, amit akarnak, de ha valaki nő, az húzza meg magát. Sosem lehetek szabad!

Éva egy darabig elgondolkodott.

– Te, neked a feminstákhöz kéne beállnod, azok küzdenek a nők jogaiért, mondta végül. Kanadában kurva erősek a feministák, meg a skandináv országokban, meg még sok helyen. Menj valami külföldi egyetemre, ne itt poshadj Magyarországon!

A gimnázium utolsó évében derékba tört rövidtávfutói pályája is. Nagyanyjánál leszakadt alatta a korhadt padláslépcső, és olyan csúnyán esett, hogy szilánkosra tört az egyik bokája. Az érettségire is begipszelt lábbal ment el, aztán mégis meg kellett műteni, majd újra begipszelték a lábát. Kényszerű szobafogsága idején egyfolytában a neten lógott. Ekkor fedezte fel Daniel Hornbachot, aki eredetileg nő volt, aztán férfivá operáltatta magát. Posztjaival tele volt a fészbuk. Hornbach boldognak vallotta magát. Azelőtt úgy éreztem, saját testem rabja vagyok, jelentette ki egy interjúban, de most végre magamra találtam.

Saját testének rabja, éppen ezt érezte Anett is. A női test mindenben gátol, csak nyűg számomra, gondolta, miközben Hornbach kockás hasát szemlélte. Rákattintott a feminizmusmal kapcsolatos linkekre is, ahogy Éva tanácsolta, de rájött, ő nem azt akarja, amit a feministák. Ő nem a nők jogaiért akar küzdeni, ő férfi szeretne lenni. Zavaros érzések kavartak benne. Ekkoriban látogatta meg őket féltestvére Németországból, háromhónapos kislányával. Anett elolvadt, folyton a babával foglalkozott. Bár férfi szeretnék lenni, gyereket azért akarok, döntötte el. Akkor most buzi vagyok vagy nem?

Ez a kérdés persze már régen ott motoszkált benne. Az LMBTQ oldalakat is folyton böngészte a neten, mégse tudta eldönteni, vajon ő is közéjük tartozik vagy sem. Miután a gipszet levették a lábáról, és végre rendesen tudott járni, elhatározta, hogy elmegy az éppen aktuális Pride felvonulásra. Egyedül ment, Évát nem hívta magával. Furcsa érzés volt. Rendőrök kísérték a táncoló, vidáman tereferélő, tarka menetet. Volt itt mindenféle ember. Olyanok, akiknél egyáltalán nem látszott, hogy melegek, és olyanok, akik direkt kihívóan viselkedtek és öltöztek, valósággal tüntettek másságukkal. Nem lehetett megállapítani, ki valóban meleg és ki az, aki csak szimpatizáns. Lengtek a szivárványos zászlók, bömbölt a zene. Az utca népe többnyire közönnnyel szemlélte őket, de volt, aki mosolyogva integetett feléjük. A Szabadság hídon kisebb csetepaté támadt. Egy maroknyi tüntető sípokkal felszerelve útjukat állta, pontosabban ülte. Rohadt buzik, üvöltöttek, és az öklüket rázták. A rendőrök egyszerűen elvitték őket az útból. A menet aztán akadály nélkül vonult tovább. A Parlamentnél beszédek is voltak, meg műsor a színpadon, igazi buli hangulat volt. Anettnek az tetszett legjobban, mikor több ezer szivárványos luft engedtek a magasba. Mint az igazi szivárvány, harsogta valaki éppen Anett mellett.

Többen is szóba elegyedtek vele, és szinte mindannyian elmesélték röviden a történetüket. Johannal elérhetőséget is cseréltek. Johan svéd volt, és éppen Budapesten vakációzott, ezért csatlakozott a felvonuláshoz. Johan története azért ragadta meg különösen, mert ő is nemváltó műtéten esett át. Nőből operálták férfivá, akárcsak Hornbachot. Most már min-

den oké, tök jól érzem magam, végre az vagyok, aminek születnem kellett volna, mondta Johan és megállapodtak Anett-tel, hogy tartják a kapcsolatot fészbukon.

Anett, bár soha nem tervezte, végül valóban külföldön folytatta tanulmányait. Felvették a gépészmérnöki karra, majd másodévesként az Erasmus program keretében Svédországba utazott. Eredetileg csak egy évig akart maradni, de aztán ott ragadt. Apja, aki közben egy multicég vezérigazgatója lett, bár lányával találkozni nem akart, pénzzel bőségesen ellátta. Anett közben svéd személyi számat is kapott, ami mindenben megkönnyítette a beilleszkedést Svédországban.

Szabadidejét Johannal és annak haverjaival töltötte. Johan felkarolta, és segítette, hogy LMBTQ körökbe kerüljön. Anett most már biztos volt abban, hogy ő is meg akarja csinálni a nemváltó műtétet, mert egyre jobban irigyelte azokat, akiknek van bátorságuk, hogy nemüket maguk határozzák meg. Miért éljünk egy ránk kényszerített testben, ha van rá lehetőség, hogy mi döntünk el, kik vagyunk, mondta Johan. Barátja kapcsolatai révén el is kezdte a műtétet megelőző hormonkezeléseket. Összeköltözött egy leszbikus lánnyal, akit egyelőre nem zavart Anett egyre markánsabb szőrzete. Johan tanácsára közben a név-és nemváltoztatás adminisztrációs procedúráját is megkezdte. Jobb, ha aztán jogilag is tiszta az ügy, vélte Johan.

A nyári szünidőben hazalátogatott Budapestre. Mikor belépett a lakásba, anyja, és egy idegen pasi fogadta.

- Ez itt Béla– mondta az anyja –, már egy éve együtt vagyunk.
- Miért nem írtad meg nekem fészbukon? – kérdezte Anett.
- Oké, talán kellett volna, de nem tudtam, hogy érdekel – felelte az anyja.
- Gyereket vársz? – pillantott csodálkozva anyja gömbölyödő hasára Anett.
- Igen, babát várunk – nézett mosolyogva a férfira a nő. – De te meg milyen fiús lettél – mustrálta az anyja –, az arcod is szinte borostás.

Anett aznap este négyzemközt mindent kipakolt az anyjának. Hogy már régen úgy érzi, hogy ő nem nő, hanem férfi, hogy ebből elege lett, és hogy most hormonkezelésbe kezdett, és aztán férfivá operálják.

Az anyja könnyedén vállat vont.

– Oké, te meg ezt mesélhetted volna el korábban. De mindegy. Ha így érzed, jogod van hozzá, hogy azt csinálj, amit akarsz a testeddel. Azaz a nemeddel.

Ezzel el is volt intézve a dolog.

Anett nem találta otthon a helyét. A városban is idegenül érezte magát, nem odatartozónak többé. Évát sem kereste meg, pedig megbeszélték, hogy találkoznak a nyáron. Zavarta az anyja pasija. És zavarta az anyja gömbölyödő hasa. Rádöbrent, hogyha ő is akar majd valamikor saját gyereket, akkor amit most csinál, ezt örökre megghiúsíthatja.

Nem is maradt augusztus végéig Budapesten, ahogy eredetileg tervezte. Július végén visszautazott Svédországba. Johannal, orvosával és egy pszichológussal alaposan megbeszélte a problémát, majd arra jutott, hogy egyelőre leállítja a nemváltó műtétet megelőző hormonkezelést. Sőt, az ovuláció stimulálása érdekében olyan gyógyszereket kezdett szedni, melyek arra serkentik a petefészkeket, hogy minél több megtermékenyíthető petesejtet termeljenek. Az volt a terve, hogy miután érett petesejtei lefagyasztásra kerültek, folytatja a megkezdett férfi-hormon kezeléseket, majd pedig elvégzik rajta a nemváltó műtétet. A gyerekének ő az apja akart lenni, nem az anyja.

Először barátnőjét kérdezte meg, hajlandó-e a lefagyasztott, spermával megtermékenyített petesejteket kihordani, s gyereket szülni neki. A leszbikus lány, akit amúgy is egyre jobban zavart Anett nemváltó ambíciója, kerek-perec nemet mondott. Nem akart nőből férfivá operált partnerrel élni, s ahogy megfogalmazta, nem azért költözött össze Anett-tel,

hogy papást-mamást játszanak. Szakítottak. Anett ekkor úgy gondolta, egy béranya megoldhatja a problémát, majd az kihordja neki a gyereket. Kiderült azonban, hogy a szigorú jogi szabályokon túl ez a módszer igen költséges is lenne, melyet még az apja sem volt hajlandó anyagilag támogatni.

Anett, miután petesejtjeit lefagyasztották, nem tudta hogyan tovább. Komoly lelki válságba került. Tanulmányait is elhanyagolta, félét kellett ismételnie az egyetemen. Már afelelől is kétségek gyötörték, vajon valóban férfi akar-e lenni. Minden összezavarodott benne. Lehet, hogy csak lesbikus vagyok, esetleg tényleg nő, vagy talán biszexuális, töprengett. Mindent kipróbált. Életében először egy férfival is lefeküdt. Nem élvezte. Végül ismét Johan, és persze a pszichológusa segítették át a válságon. Svéd pragmatizmussal azt tanácsolták, szülje meg először a gyereket, aztán folytassa a nemi átalakító kezeléseket, ha még akarja.

Anett egy spermabankból gondosan kiválasztotta a megfelelő donort. Inszeminációról hallani sem akart. Akkor végképp nőnek érezném magam, közölte orvosával. Még Johan sem értette, vajon miért nem mindegy Anettnek, hogy a spermát egyenesen a méhébe fecskendezik, vagy a lefagyasztott, megtermékenyített petesejtet ültetik be. Azért mégis mindenki tiszteletben tartotta Anett döntését, így kilenc hónappal később egészséges kislánynak adott életet császármetszéssel. Nem kívánta átélni a természetes szülést.

Öt hónapos volt a baba, mikor Anett újra nekifogott a férfihormon kezelésnek. Ijesztő állapot volt számára az anyaság, nem tudott mit kezdeni vele. Félt, hogy teljesen belekényszerül a női szerepbe. Nem sokkal a kislány megszületése után, baráti körben már az Erik nevet kezdte használni. Hamarosan eltávolították a melleit, majd a petefészket, méhét. Egy évvel később végre a régen tervezett első átalakító műtetre is sor került, majd a másodikra, a harmadikra. Hosszú, bonyolult beavatkozás volt valamennyi. Minden műtét után komoly fájdalmak voltak, de szerencsére nem lépett fel semmiféle szövődmény. A tizórás, phalloplastikai műtét után eleinte nehezen szokta meg, hogy pénisz van. Tudta, hogy még több kisebb-nagyobb korrekciós beavatkozáson kell átesnie, de egyre jobban megkönnyebbült. Túl volt a nehezen.

Közben a nemváltoztatás jogi procedúrája is lezajlott. Anett már hivatalosan is az Erik Fischer nevet viselte, és törvényesen is gyermeke apjává vált. Úgy érezte, az élete annyi év után végre sínre került.

Egyre több időt töltöttek együtt Johannal, és egyre jobban összemelegedtek az ágyban is. Johan, aki szakított barátnőjével, Erikhez költözött. Nagyon megkedvelte Erik kislányát is. Rengeteget játszott vele, és reggelente ő vitte óvodába a kicsit. Egy júliusi fehér, és szokatlanul enyhe éjszakán Erik és Johan egymás mellett feküdtek az ágyban. Meztelenek voltak. Az ablak nyitva állt, a beáramló langyos fuvallat bőrüket simogatta. Johan Erik vállára hajtotta a fejét. Az eget bámulták.

– Rohadt szép kulissza. Egyszerre gyöngyszínű, türkiz meg sárga, folyton változik, és mégis állandó – mondta Johan.

Erik elmélázva hallgatott.

– Én nem tudom ilyen jól megkülönböztetni a színeket – mondta végül. – De azt látom, hogy folyton változik, és mégis ugyanaz marad, akárcsak mi.

– Ezt hogy érted?

– A sok műtét, amelyen átestünk, megváltoztatta a külsőnket. De belül ugyanazok maradtunk. Azelőtt férfinak éreztük magunkat női testben, és most is férfinak érezzük magunkat, csak már férfi külsővel.

– És ezzel mit akarsz mondani? – bámulta Johan az eget továbbra is.

– Azon gondolkodom, hogy a műtétek előtt is szeretnénk-e volna egymást. Úgy értem, ha te is megmaradtál volna a női testben, meg én is.

– De nem éreztük magunkat jól a női testben – felelte fásultan Johan.

– Ezt tudom. De most nem erre gondolok.

– Hanem?

– Női testben vonzódtunk volna egymáshoz?
 – Neked még női tested volt, mikor találkoztunk. És akkor összeköltöztél egy csajjal. Aztán szültél egy cuki kislányt. Nem olyan régen férfi a tested – mondta Johan.
 – Neked meg már akkor férfi tested volt, mikor találkoztunk, és egy lánnyal éltél.
 – Mindketten csajjal éltünk korábban – szögezte le Johan.
 – Igen, mert férfinak érezzük magunkat. De engem akkor még lesbinek könyvelt el mindenki, mert a partnerem csaj volt, és az én testem női test.
 – Most nem mindegy ez?
 – Nem. Mert ha te meg én még operáció előtt is vonzódtunk volna egymáshoz, talán valójában mindketten lesbik vagyunk. Nem? – könyökölt fel Erik.
 – De most nem ez van. Te is férfi testben vagy, meg én is. És jó egymással. Ennyi. Mi nek ezen annyit filózni?
 Erik visszafeküdt a párnára és jó darabig nem válaszolt.
 – Most akkor meleg férfiak vagyunk, lesbik, de férfi testben, transzneműek, esetleg egyikünk biszexuális, és ki tudja, még az is lehet, hogy valójában hetero... vagy mik vagyunk? – kérdezte végül.
 – Mi a francnak tökölődsz ezen. Minek magad besorolni valahova? – türelmetlenkedett Johan.
 – Én csak azon filózok, ki vagyok – sóhajtott Erik.
 – Kedvesem – hajolt Erik fölé Johan, és megcsókolta –, elégedj meg azzal, hogy mindketten queerek vagyunk, és kész. Ez ilyen egyszerű.

Az ég továbbra is üvegszerűen fénylett. Hallgattak. Aztán felsírt a gyerek. Erik felkelt, és átsietett a másik szobába. Johan behúzta a sötétítőket, hogy aludni tudjanak. ■■■

Lipcsey Emőke: Budapesten született. Egerben magyar-történelem szakos tanári diplomát, Rueil-Malmaisonban orgonista, Göteborgban pedig számítógép-nyelvész diplomákat kapott. A párizsi Magyar Műhely avantgarde irodalmi-művészeti folyóirat köréből indult. Folyamatosan publikál hazai folyóiratokban, és jelennek meg kötetei. Legújabb regénye: *A vadnyúl bukfcet vet*, Kortárs, Budapest, 2017.

PAULJUCSÁK PÉTER

Éjféli hó

A téli éj
egyértelmű időpont.

Itt áll feketén-fehéren.

A redőnyök zörgése mögött
hasonló életet álmodsz.

A többiek, ha vannak, nem érdekelnek.

Annyiszor jövök a lámpák szórtfénye alá,
hogy a házfalak szokásává váltam.

Kezeim kampóin árnyak akadnak fenn,
amikor végigsimítom bokraid.

Hidd el, én mindent meg akarok ölelni,
ezért szúrok át hasakat, szemeket.

Megvárom, míg kihajolsz,
hogy rám nézz fekete üregeiddel.

Genezi

a táj felskiccelve

akár a hatodik nap
csatarend

vonalak szigorú karca
a naplemente kihűlő rézlapján

tested vázlata
geometriába tört tereken át lépked

távoli fények szikráját látod ott
ahol egymásnak csapódnak
az egyenesek és görbék

ha már sejtenéd a
megnyugvás illúzióját
hogy a holnap sohasem jön el

talán most helyet keresnél magadnak
valahol a széteső tájban

Nyugalom

egy napon majd
elégsz a magadhoz édesgetett
tüzeektől

és hamudat
kívánságod szerint az
éjszaka trágyájába szórják

emlékek párnáján alszol
és az örökkévaló sistergés
bábéli szavaira ébredsz

és csak a lángokban álló erdők
illata hoz nyugalmat
amit a szél puha tenyerével
a hegyeken átemel

Metamorfózis

Ellökted magad a ladiktól,
és azt mondtad,
te vagy a tenger.

Jégtáblák roppanó hátává váltál
az éjszaka sűrű melaszában.

Látod, a koromfeketétől is van
mélyebb árnyalat.

■ **Pauljucsák Péter** (Sárospatak, 1983): költő. Versei az Ex Symposion, Életünk, Kortárs, Liget és a Műhely c. lapokban jelentek meg. Budapesten él.

Ébredés sötétben

Mikor ezt írom a szeles, borult szombat reggelen, hidegen napszobában, feszült fényszögek alatt, fölemésztő megváltásvágygal, mint kísérleti patkány a kalitkában, mint kimerült igásállat a bolygóbányában, a szolgaságot követelő isten parancsára, megértettem, hogy az egész világ számomra kiúttalan.

Az élet haldoklik. Én vagyok az utolsó, aki él. Velem van az utolsó élet. Az idők romlása kegyetlen. Megszállnak, mint a roskatag tetvek. Az idő romlása olyan nehéz, mint egy több tonnás toxikus kő, amit a szívedbe varrtak. Az idő romlása olyan könnyű, mint a tavaszi szél hozta bűz. Az idő a pokol méhe, amelyben sorssá növekednek az ördögi csírák. Senki sem ismerheti meg a sorsát, senki sem önmagából jött, senki sem önmaga ura. Senki sem lehet boldog, mindenki a pokolból jött, mindenkinek a halál az ura.

Anyámból jöttem, anyám nagyanyámból, és így tovább, ez a rendszer. A rendszer olyan, mint az a jellegzetes szláv fajték, a matrjona baba, amely egymásba rakott, egyre kisebb, kettészedhető babákból áll, többek között a kis porcelán figurák mellett nagymamám vitrinében.

Nagymamám feketében jár. Mit gyászol? A reményt gyászolja. A földet törli, évről évre. A föld kifárasztja nagymamám, nagymamám kifárasztja a földet. A földbe dugdossa a magokat, megdugja a földet. Amit kihord a föld, nagymamám megeszi. Nagymamám felfalja a föld gyermekeit. Nagymamám felfalják a föld gyermekei, szétrágják a férgek. Nagymamám a gyomrába temeti a föld halottait, a föld a gyomrába temeti nagymamám testrészeit. Minden fal és emészt. Nagymamám sötét, de van benne fény, amit csőrükben felcsipegetnek a madarak és szertesórnak a levegőben.

A kutyám látja a szellemeket. Amikor kérem a szellemeket, hogy adjanak jelet, a kutyám felugat. Gonosz szellemek jönnek, ezért ugat, ha jók jönnének, csaholna. A kutyám szeret engem. Igazából nem is az én kutyám, csak egyszer megkértek, hogy vigyázzak rá. Be volt zárva egy ketrecbe a hatalmas, prémes testű állat. Mindig kiengedtem, együtt játszottunk, együtt pihentük a nyári kertben. Hullottak a körték, méllázva ettük a kutyámmal.

Soha nem felejttem el a veled töltött fényes napokat. És azóta is rá gondolkodom, hogy vár engem a ketrecében. Elárultam őt, ilyenkor fojtogat a sírás. Tehetetlenül fekszem a szobámban, a saját ketrecemben, és nem bírok elindulni felé.

A kutyámat szeretem, a fákat, a madarakat. A megforgatott földet, a nagy vizeket. Téged szerettelek, a szemeidet, velük a végtelenbe néztem. Iszonyúan fájtál, égett a mellkasom, megbénultak a karjaim, emiatt sohasem öleltelek. Azt mondtad a hattyúk elúsztak más-hová, mire megjöttem. Szavaidra feltámadt a szél, eleredt az eső. Sokáig néztük az esőben a partról a folyót. Találkozásaink előtt mindig megsebezted magad, a hüvelykujjad vágta el, a bal csuklódat. Annyira szerettelek, hogy meg akartam halni. Felhívtalak, hogy elmondjam, de nem vetted fel. Csak nekem nem veszed fel? Ma meghalok. Ötször hívtál, ötször nem vettem fel, ötödik nap születtem. Akkor untál meg. Azóta kivágtam az agyamból minden reménységet, minden szépséget, egy farkas mohóságával kitéptem a húsból minden örömet.

Mindenkinek a maga élete a legrosszabb. Rosszul kezdődik, és egyre rosszabb. A mai nap rosszul kezdődött, majd egyre rosszabb lett. Hajnalig a monitort bámultam, vártam valami jelre, de semmi. Leveleket írogattam az exeimnek, válaszoltak, de beszélgetni nem akartak velem. Az egyik kedvesebb volt, de nem volt túl érdeklődő, ezért átküldtem neki a tengerparton készült fotóimat. Azt írta, hogy jól nézek ki. Akkor baszunk?, kérdeztem. Nem gondoltam komolyan, eleve nem hagyhattam el a várost, ő meg nem jöhetett ide. Meg különben is, nem is vágytam semmiféle érintkezésre, mert sose volt jó veled a szex. Csak sémákat írt: „ahogy gondolod, tiszteletben tartom a döntésed, most épp dolgozom”, pontosan így is dugott, mintha ott se lenne, mintha ott se lennék. Mintha nem lenne szeretet. Nekem viszont angyali érintésre volt szükségem. Nekem viszont Istenre volt szükségem, aki megvált. Valakire, aki beszél hozzám, aki engem dug. Kértem, hogy beszéljen velem, erre elhallgatott. Töröltem a *beszélgetésünket*. A kukából is töröltem, nehogy kíváncsiságból belenézzenek. El akarom felejteni, jól akarok lenni. Jól kell lennem, vigyázni magamra, Istenre. Imádkozni, este, amikor nem zavarnak. Akkor én nyugodtan felülök az ágyamban, felkapcsolom a villanyt és imádkozom. Nem gondolok semmit se. Hanem azt mondom, amit kell. Egyedül kell imádkozni és a sötétbe lenni, felkapcsolni a villanyt, és akkor mindig ott van a hátunk mögött az Isten, és eltakarodnak a démonok.

A démonok a sötétben és a fényben is ott vannak. A sötétben előmásznak a sarkokból és a torkomnak esnek. Add fel, ordítják. Nincs jövő, nincs múlt, nincs jelen, csak fájdalom, sírás, förtelmes egyedüllét. Nappal a fölösleges utcák, terek, törzsi agónia, szól a parkban Joly és Suzy. Kik ezek? Nem ismered? Mindenki ismeri őket és szereti. Ásítok, benéznek a számba, mert hagyom. A démonok szája hatalmas, mindenkit elnyel, mindenki benne üvölt.

Benned van a sorsod, akár akarod, akár nem. Benned van az élet, akár akarod, akár nem. Benned van a halál, akár akarod, akár nem. Az elméd végtelen, a szenvedése végtelen. Ki vagy tömve aggyal, sorssal, halállal és étellel. A sors az elméd, élet és halál olyan hévvel hágnak meg, hogy a csontjaid szanaszét repülnek.

Nyugodtnak lenni, mint a lapos gumi, ami leeresztett és mozdulatlan. Míndig a nyugalmat kerestem, nekem isten a nyugalom. Hívom, gyere nyugalom, költözz belém, tölts ki. Ha egy reggel arra ébredek, hogy minden jól van, azért van, mert nyugodt vagyok. Nyugodt, mert épp nem függök semmitől. Nyugalom függő vagyok. iszom, hogy nyugodjak le, cigizek, hogy nyugodjak le, aztán elveszítem a nyugalmat, és újra megharcolok érte, és mihelyst nyugodt vagyok, már nem érdekel a nyugalom, inkább még nyugodtabb akarok lenni, vagy elegendem van a nyugalomtól, és csinálom valamit, amitől elveszítem a nyugalmam, annyira, hogy újra könyörgök a nyugalomért, mert bennem van a nyugalom, akár akarom, akár nem.

A hurrikán belsejében szélszend van. Lelkünk, mint az örvény. A szélén ott a sok szemét, és fölkavart, iszapos gondolat, sáros érzés, szorongás és félelem, a közepén csend van és nyugalom, néha rémülettel teli csend és nyugalom. ■ ■ ■

Brenzovics Marianna: Beregszászon született 1977-ben. Kárpátalján él, magyar irodalmat és esztétikát tanít. Könyvei a Kalligramnál: *Kilátás* (regény, 2010), *Darabolás* (regény, 2013), *Hasadás* (regény, 2015).

Abban a házban

felkészítő költemény

(2)

ide költöznek szembe még bútor sincs függöny
se csak ablaküveg és csillár anyán nagyanyán
vastag sötétkek és lila szövetkabátok az apa most
kikémlél az ablakon valamelyikük lepöccint
talán egy csikket talán csak üres kézzel készül
a majdani mozdulatra míg kinéz és szórakozottan
eljátszik a gondolattal miként fog majd mindig
szálldosni milyen ívben míg leérve szétporlad
majd az aszfalton hogyha nem hoz magával a
radiátorlangyos szobából hamutartót

*

állni egy még üres lakásban melyet – három-négy
ember vagyunk – csak nem tudunk egyelőre mi
sem megtölteni most minden parketta és lakkszag
és a hófehér falakon szétfröccsenő majd idővel
már egyenletesen eloszló áradó áradó áradó
fénytenger

*

majdnem felírt mottó: „*don't get sentimental*”

(Thom Yorke: Let Down)

bálterem lenne ez éjféltre ha itt maradnának még
kicsivel tovább befújna valami önmagánál kevésbé
hideg szél ha máshogy nem hát képzeletben
magassarkúk koppannának a parkettán úgy
képzelné most valahogy minden egyes érzése
hártyavékony

(6)

mottó (ezt felírta): „Magamtól félek, amióta téged / magamban fölismertelek.”
(Spiró György: A békecsászár)

kisunnyogni mint a falban por és múltó idő szagú rések
napszakok találkozásánál maradó szegletek egyikében
mikor már nem éjjel de még nem is hajnalodik egészen
addig részeg vagyok amíg nem gondolk bele hogy
voltaképp természetesen mint egész életem során mindig
ezúttal is szín józan de züllésemmel kapcsolatban azért
megnyugtató hogy tántorgok a kapualjban ahol megpihenek
s tisztességesnek tűnő talán könyvelő esetleg temetkezési
vállalkozó úriemberek zavart félénk pislantásokkal
húzódznak arrébb előlem a járda átellenes partjára
elől-hátul eldülöngélek a ház körül erős mágnesek
által megzavart kóbor delfinek módjára keringek régi
üzeneteket olvasva arról hogy valaki valaha majdnem
szeretett az új lakókra gondolk akik úgy sejtem nem
azok akik hónapokkal ezelőtt szép és oktan reményeket
dugdosva szívükben megnézték a helyet mégis rájuk
gondolk meg az engem sosem szeretőre és e percben
én vagyok a nő is aki magamra hagyott mégis már ha
megfeszülök se térek vissza

*

csak megfázom

*

mint akit úgy meghat ennyi nosztalgia hogy üzenetet
küld a kapualjból valaki általa nem szeretettnek hogy
ha beszélgetni nincs is kedve egy dugásra még kapható
amennyiben neki sem változtak ilyesféle elképzelései a
romantika terén

(1)

abban a házban rosszul jár az idő mert megállt úgy
kilencvenvalahány körül ami már csak azért is nehezen
érthető mert még az alaprajz is évtizedekkel később születik

*

mikor kicsi voltam én voltam a házban szinte az egyetlen
gyerek sőt kamasz egyáltalán fiatal lényegében nem nyugdíjas
(elvben) rajtam kívül már talán senki sem emlékszik a környező
boltokra

*

abban a házban mintha én lennék az egész család életem
más és más pontjaiból odarakva mint utólag pótlólag ragasztott
csempét így nevelgetem magam képzeletemben pár évente
változó személyazonosságú don't get sentimental don't get
sentimental don't get sentimental don't get sentimental
don't get sentimental ez még javítandó feleségem oldalán

*

gyerek vagyok és tél van de ez furcsamód leggyakrabban
filmekben látott londoni estéről jut eszembe nagyanyámmal
és anyámmal vásárolunk későősz vagy koratél van
legfeljebb valami enyhe január este hat és hét között
lehet a keresztutca sarkán állunk és izgatottá tesz
magában az élet is ezekben a hónapokban az utca a posta
a hentesbolt valahogy kellemesen csípős szél és fénymiriád
mostanában is adódik egy-két évente egy-egy nap mikor
könnyebbek a léptek s mintha érezni lehetne ahogy az erekben
áramlik valami a szokottnál elszántabb mégis könnyed akarás
főleg illatszerboltokba szeretek menni az üvegek csillogása
okán talán mégis október vagy november lehet sok a lehullott
levél érdekes már négy-öt évesen olyasmikre emlékezem amik
aztán később talán soha nem is fognak megtörténni

(3)

mottó, de aztán áthúzva: „Pökésnyire pedig / a túlvilág.”

(Petri György: *Ahogy így a halállal szembenézünk*)

beköltöznek gyerek vagy gyerekek talán inkább kettő
mintsem egy rohangásznak nagyjából két esetleg három
szempillantás alatt hatásvadász gyors filmmontázs mintájára
nőnek fel a legélénkebb színek amiket egész gyerekkorukban látni
fognak mosószeres dobozok árnyalatai azokat sosem felejtik
el számtalan játékot kapnak szinte mindet valamivel idő
előtt mikor még nem tudnak velük igazán mit kezdeni nagy
esélyük van rá hogy szerelmesek is így lesznek zenét az
első tízvalahány évben főleg rádióból hallanak és udvariasságból

vendégségben neurotikus kislányokkal kell játszaniuk kérlelve őket hogy valamivel halkabban sírjanak amiért nem szereti őket az apjuk mert ez így a szomszéd szobában is hallatszik az iskolában jó tanulók lesznek és éjszakánként arról álmodoznak hogy bár át tudnák vállalni szeretteik öregedését rákot szívelégtelenséget érlemzesedést de senki sem lehet tökéletes áldozat legfeljebb annyiban hogy még hosszú ideig női fodrászhoz viszi őket a nagymama mert úgy egyszerűbb és később is mindig büntudatuk lesz ha bárki más által levágott tincseik hullását sejtik a fény apró töréseiből becsukott szemük diavetítójén átsejleni közben szép lassan elszegényednek bezárnak a régi boltok aztán az újak is és nem gondolnak rá hogy azért tanulnak nyelveket hogy ne érje őket felkészületlenül ha úgy adódik ne ütközzön komoly nehézségekbe elhagyniuk mint kihűlt lelakott megfeketült anyaméhet a hazájukat

(9)

kell majd mindig valami rókaarcúság a szerelemhez nemcsak a szeplők vagy a szemek hanem az orr és az arccsontok is fontosak lesznek minden más összetevőnél lényegesebbek

(4)

talán elhatározzák talán nem de azért mindig csak úgy érzik rendjénvalónak a dolgokat ha maguk is hosszú sötétkék szövetkabátos nőket szeretnének egész életükben hozzájuk mellékelt szériatartozék késő őszi esetleg koratéli tájjal

(7)

sosem létezik majd pont ilyen havazás csak egy álomban ahol egy túskekemény szakállú szomorú szemű ember viszi majd át először úgy hiszi oda de épp ez a lényeg hogy nem lesz annyira félelmetes hogy végtére is a halálba

*

(P. Gy. végig fényképszerű marad vergiliusi szerepkörében s be sem mutatkozik de azért ő az az álmodó pedig néz nagyokat mert ő egy másik szerzőt várt – P. Gy. szemében gondolatolvasó cinikus mosolyfény játszik mondván érti ő a csalódottságot de így alakult vele kell beérnie)

(7,5)

valójában van egy átjáróház a lényegtelen is melyik utcánál ahol
régén gyerekuha és mellette játékbolt volt a cégepek jó eséllyel
máig ott fakulnak még

*

és ott kellett volna pont ilyen lépéshalk selymesen hullani a hónak
hogy minderre emlékezni lehessen itt csakis itt és csakis ilyen hóban
volna elfogadható bárkivel is szerelmes csendben andalogni

(5)

persze pont ilyen sosem lesz

*

gondolják onnantól mindennel kapcsolatban

(8)

rettenetes volna rádöbbenni hogy

*

(1)

(9/2)

ha tényleg körkörös az élet
abban a házban végtelen számú
családtag vagyok de néha kis süni
babzsák csiga és kis kék elefánt
továbbá aranysárga bolyhos ágytakaró
és ágaskodó lángnyelvek sziluettjére
szaggatott és

ha ez ugyan mentség csak enyhén
összefirkált tapéta

(10)

elcsépelet befejezés lenne ugyan * mégis megeshet * egyedül * szeretetlenül
halni meg épp mielőtt * mint nem is legrosszabb rémálmokban * sőt ez
ébred * mikor vicsorgó inkább szimbolikus kutyák egyre közelebb és
közelebb sompolyogva * végül már pont * harapásnyira
eléri

*

mégis féltő hogy

*

mint polcon egy csapásra megöregedett
vekker melybe már bármilyen elem kerülhet
végleg megrekedt tizenegy és dél között
hiszen huszonnégy óra kéne hogy bejárja
az el sem kezdhető már túl nagy utat de
azért mindig visszatekerik a kiindulóponthoz
s korábbi fáradságainak kipihenését is
folyton máskorra halasztva de minek
(don't get sentimental) még egy jó darabig
nap mint nap újra és újra nekiveselkedik

*

szóval hogy talán csak nem jut eszembe mikor
haltam meg ha ez tényleg épp ugyanolyan mint
az élet és hogy a tulajdon szemem előtt tart majd
örökkön örökké minden

abban a házban

Nyerges Gábor Ádám (Budapest, 1989): író, költő, szerkesztő (Apokrif, Art7). Legutóbbi kötete:
Az elfelejtett ünnep (2015, Műút Könyvek).

A lépcső

A lépcső

Ült, nézte a budai hegyeket. A tavaszi dús zöldellő fák látványa most nem nyűgözte le, pedig a legkedvesebb időtöltése a budai hegyeket nézni, kémlelni. Ült, bámult ki az ablakon, de nem látta a valóságot, a hegyek akár elindulhattak volna felé, azt sem érzékelte volna. Felállt, az erkélyajtóhoz ment. Nézett kifelé. A teraszon sorakozó virágokat a felesége gondozta. A színes virágok látványa visszahozta őt a jelenbe.

Benjamin sosem bíbelődött a növényekkel. Nézni szerette őket. Ezért vette meg ezt a lakást, ablakából a természetet látta, sem házakat, sem utakat, sem embereket.

Benjamin jobban szeretett az emberekre gondolni, mint velük lenni. Vagyis szerette a családját, a barátait, némely kollégáját, de pár óra után rájuk unt.

Felesége, Maja, a legtürelmesebb vele. Fia már elköltözött, Párizsban él, egy évben egyszer látják, karácsonykor. Maja elutazik fiához tavasszal, nyáron és ősszel is. Benjamin nem szeret utazni.

Maja éppen Párizsba ment a fiához. Keddet írunk, hétfőn utazott.

Benjamin a szeretőjét várta. Évát, aki a fordítóirodában dolgozott, ahol a férfi. Húsz éve ismerték egymást, de csak két éve találkoznak sűrűbben. Benjamin két éve ment nyugdíjba. Munkahelyén ült a szobájában, elegánsan felöltözve, tudta, hogy ünnepséget szerveznek a tiszteletére. Titokban akarták tartani, de Pista, a levélkihordó megsúgta neki.

Benjamin sudár, jóképű férfi, magas homlokú, kissé mandulaszemű, keskeny, érzékeny száját időnként a fogai közé szorítja, majd lassan kiengedi azt a szorításból. Ha ezt teszi, mindenki tudja, hogy valamiben elmélyül, vagy tanácstalan. Ilyenkor, akik ismerik, elnémulnak, várják, hogy megszólaljon.

A fehér ingén a gombok feszültek, az utóbbi években felszedett pár kilót. Hosszú, vékony ujjai között ott éktelenkedett a cigaretta.

Éva negyvenéves, szexis, élénk mozgású nő. Sok férfi vágyik utána. Haja vörös, combjai hosszúak, mindig elegáns magas sarkú cipőt visel. Arca bájos, orra fitos, szeme élénk. Okosságának, közvetlenségének köszönhetően sok barátja van.

Éva humorát mindenki szereti, különösen Benjamin. A férfi érzi, hogy a lány – lánynak nevezi, holott egy gyermekes anya – tele van titokkal, rejtett bánatokkal, de nem adja ki magát.

A búcsú bulin melegedtek össze. Éva is, Benjamin is sokat ivott. Taxiba ültek, és eljöttek a férfihöz. Hosszan szeretkeztek. Nem akarták tudni, hogy ez szerelem, vagy hirtelen ragaszkodás, egyet éreztek, hogy folytatni akarják.

Benjamin visszaült. Az óráját nézte. Éva azt ígérte, hogy öt órára jön. Fél öt elmúlt. Töltött a konyakból, rágyújtott. Féltékeny volt Évára. Pár hónapja ritkábban látogatta. Elhaltalmasodott rajta az öregségtől való félelem. Reggel is megállt a tükör előtt, mustrálta testét, izmossága elégedettséggel töltötte el, de kezén megjelenő egyre több májfolt elkésértette. Kissé megereszkedett herezacskóit feszes alsó tartotta. Lógó péniszére tette bal tenyerét, majd elengedte, s közben arra gondolt, mi lesz vele, ha már nem működik.

Irigyelte Éva életkorát, mindig vidám természetét. Benjamin hajlamos a búskomorságra. Sokat kínozza Évát, hogy meséljen a titkairól, be akarta magának bizonyítani, hogy a lány csak szerepet játszik, és álarc a vidámsága. Néha lelkileg gyötörte, kérte, mondja el gyermekkorának rejtett bűneit, gyötörte, kérte, valljon neki, ki is vétkezett ellene. Éva csalódást okozott, mert csak apróbb büntetésekről és csínytevésekről számolt be. A férfi úgy érezte, becsapják, hiszen csalhatatlannak képzelte magát, hitte, hogy megérzése mindig igazak.

Kitűnő ráérző képességgel rendelkezett. Barátain is mindig megérezte, ha valamelyikük nem őszinte, hogy bajban van, titkolózik.

Férfi barátai, akikkel pecázni járt, varázslónak hívták. Néha hívták varázslónak, különösen akkor, ha többet ittak, és mindenki merészebben mesélt magáról. Benjaminsnak tett ez a becenév, büszkeséggel töltötte el. El is érte, hogy a barátai hozzá fordultak tanácsért. Ilyenkor mindig alaposan kikérdezte a másikat. Többnyire elégedettek voltak a tanácsaival, az ötleteivel.

Évára féltékenykedett, de nem mondta ki, nem akarta elveszíteni, idővel rájött, a lány nem szereti, ha sokat kérdezzet, faggatózik.

Benjamin lakásának bejáratához keskeny meredek lépcsőn kellett lemenni. Senki nem szerette ezt a meredek lépcsőt. A lépcső tetején, a ház falánál volt egy villanykapcsoló, és lent a bejáratú ajtónál is. Benjamin, ha jött hozzá valaki, már az illető érkezése előtt két órával felkapcsolta a villanyt, nehogy úgy járjon, mint ő tavaly télen.

A férfi egyszer többet ivott, későn éjjel érkezett. A taxiból kiszállt, a téli hideg arcon csapta, szédelegve kereste a kapcsoló gombját, de hiába kapcsolta fel, nem égett a villany. Kénytelen volt elindulni a lépcsőn a koromsötétben, de eltévesztette a fokokat és lezuhant, legalább tizenöt lépcsőfokot gurult, mire sikerült elkapnia a korlát végét. Sántítva, vérezve érkezett meg. Maja nem volt otthon. Arcán felrepedt a bőr, az orrából folyt a vér, és a bokája kificamodott. Borzalmas állapotban érkezett meg. Leült a fotelba, arcát az asztalról lehúzott terítővel törölte meg. A cipőt lerúgta magáról, fájós lábát feltette az asztalra. Szerencséjére a konyakosüveget a fotel mellett felejtette. Az üvegből ivott. Az izgalomtól könnyes lett a szeme.

Maja a nyaralójukban pihent a barátaival. Benjamin oda is csak ritkán ment, télen egyáltalán nem.

Itta a konyakot, és azon morfondírozott, hogy kit hívna fel szívesen. Évára gondolt, de már éjjel egy óra is elmúlt. Ücsörgött, konyakozott, lassan megnyugodott, majd a fürdőszobában lemosta a vért az arcáról, vizes borogatást tett fájós bokájára és bebicegett a hálóba. Ruhástól aludt el.

Egy hónapig bicegett, arcán a seb hamar begyógyult. Ezt az esetet sok embernek elmesélte. Mindig viccesen kezdte, mondta is, ez egy bohém kalandos éjszaka története, miként jár az, aki sokat iszik. Figyelte, kiből mit vált ki a történet. Aki nevetett a történetén, az ellenségévé vált, aki sajnálta, megrázta a balesete, annak újra töltött a poharába, dicsérte humanizmusát, részvétét. Azokat szerette a legjobban, akik rákérdeztek, hogy miért nem égett a villany. Természetesen egyszerű oka volt, kiégett az égő. Már híre ment, hogy Benjamin ezzel a balesetével teszteli az embereket, sőt, néha ugyanannak az embernek kétszer is elmesélte, mert már elfelejtette, kinek is mondta el. Mielőtt belekezdett kalandos éjszakaijának történetében, rágyújtott, száját beszippantotta a fogai közé, majd kieresztette, aztán megszólalt. Sokszor előre közölte: te biztos nevetni fogsz. Persze kevesen mertek nevetni, főleg azok az emberek, akik ismerték, mert tudták, ha mandulavágású szeme elkés-

kenyedik, aztán kitágul, akkor nagy a baj. És a férfi szeme kitágult, szinte kidülledt, hirtelen összeszűkül, keskeny csíkká változott, majd ismét kitágult. Benjamin szorongást okozott a másikban, aki hallgatta, feszengett, és érezte, reakciójának nagy a tétje. Akadt, aki kínjában nevetett, mert azt hitte a férfi ennek örülne, erre vár.

Arra gondolt, hogy Évának is elmeséli. Eddig nem mesélte el neki, férfiatlannak tartotta a balesetét, amivel az ember nem dicsekszik, habár emlékezett rá, hogy azon az éjszakán a lány után vágott.

Már négy óra ötvenöt perc volt. A férfi rágyújtott. Gyűlölte, ha valaki késik. Éva ezt tudta, így mindig igyekezett pontosan érkezni.

Éva vékony blúzt vett fel, szűk szoknyát, és magas sarkú bőrszandált. Fürdés után finom parfümmel fújta be magát, és gondosan sminkelt. Szerette Benjamin bókjait. A testi szerelemhez kellett neki az udvarlás. Benjaminban szerette, hogy sosem rohanta le forró csókokkal, türelmetlen ölekezéssel. Kivárta, míg Éva akarja. Szerette Benjamin türelmes okosságát, összejöttek, mindent megbeszéltek, munkát, filmeket, ki mit olvasott, ki kivel találkozott, az élet apró dolgainak is jelentőséget tulajdonítottak. Órákat diskuráltak, közben ittak. Szeretkezéseiket is elnyújtották, lassan, hosszan szeretkeztek.

Nem szerette a férfiben, ha gyermekkoráról faggatta. Mesélte, hogy a barátai varázslónak hívják, és ő szereti, ha a rejtett bánatokat, vagy akár örömeiket kimondják. Éva sosem faggatta Benjamins, ellenkezőképpen gondolkodott, nem kell mindent kimondani, nem kell mindenben kitérni. Az élet attól szép, hogy igenis az ember képes úrrá lenni a kudarcaiban, a sérelmeiben, és legfőképpen képes azokat magában kezelni.

Éva a gyermekkori tragédiáját senkinek sem mesélte el. Nem lett gonosz, nem lett boszúálló. Egy zárt láda volt az életében, amihez még ő sem nyúlt, nem nyitotta ki. Persze néha beléhasított a keserűség, a tehetetlenség kínzó fájdalma, de aztán elterelte gondolatait. Látta, hogy a férfi azért vágyik mások kitérülésére, mert ő maga képtelen rá. Hiába volt 190 centiméter magas, és 100 kiló, ha Éva, néha a vita hevében megnyomta a hangját, a férfi összereszent. Sosem faggatta, mi az oka. Benjamin keveset beszélt a gyerekkoráról, közhelyes sztorikat mesélt, főleg az úszásban elért eredményeivel szeretett dicsekedni.

Éva éles eszű, különleges kislánynak számított. Már hatévesen olvasott, különösen a versekért és a tudományos könyvekért rajongott. Hétévesen az emberi test felépítése érdekelt. Szerencsére szüleinek sok könyve volt. Apja polgármesterként dolgozott a kerületben, anyja irodalomtanárként a gimnáziumban. Nővére négy évvel idősebb nála. Gizellát, a nővérét is eszes lánynak tartották, de ő kevesebbet olvasott, inkább a sport érdekelt. Gizellát ingerelte húga csillapíthatatlan tudásszomja. Amikor Éva hétéves lett, és nővére már tizenegy, szülei többször otthon hagyták őket, elmentek moziba, színházba, nagy társasági életet éltek. Ilyenkor későn éjjel jöttek csak haza. A két lány élvezte ezeket az estéket, a tiltás ellenére sokáig fenn maradtak, viháncoltak. Gizella mindig hamarabb elalmosodott. Éva bement szülei szobájába, és olvasott. Sajnos néha lebukott, mert olyan sokáig olvasott, hogy szülei ágyán fekve találták, égett a villany és kezéből kicsúszott könyv a földre, vagy az ágyon hevert.

Éva apja többször figyelmeztette a lányát, csak olyan könyveket olvasson, ami neki való. Éva nem értette, hogy apja miért mondja ezt, hiszen ő mindegyiket értette, sőt, szívesen beszélt volna olvasmányairól valakinek. Anyja szigorúan azt indítványozta, ha nincsenek otthon, zárják kulcsra a szobájukat. Végül nyitva maradt a két szoba közötti ajtó. Éva megígérte, későn este már nem olvas. Mit olvasott? Proustot, Karinthyt, Mikszáthot, Jókait, a nyugatosokat, Adyt, József Attilát, Babitsot. Babitsot nem szerette, modorosnak tartotta. József Attiláért rajongott. A természettudományi könyveket, meg amik az emberi testről szóltak, azokat sosem este, hanem napközben olvasta. Úgy érezte, ezekhez a könyvekhez frissebb agyúnak kell lennie.

Éva mindig énekelt, vidám természetét egy ideig szerette a család, majd elunták, hiszen szüntelenül beszélt és sokat kérdezett. Gizella csendesebb, mogorvább volt. Nővére feltétel nélkül ragaszkodott a szüleihez. Éva kritikusan szerette őket, némely cselekedeteiket bírálta. Apja kedvelte éles nyelvét, de közben ingerelte is, hiszen pozíciójánál fogva nem szokott hozzá, hogy valaki bírálja, vagy akár vitázzon vele, főleg egy kislány. Az apuka uralkodni szeretett, de rabiátus természetét feloldotta kitűnő humora és nyitottsága. Anyja kedves volt, néha hízelgő, Éva szerint hamisan bájos. Ő jobban szerette Gizellát, mint kisebbik lányát. Éva szókimondása idegesítette. Megőrült, ha énekelt, pedig Éva sokat énekelt, a rádióban hallott slágerek szövegét azonnal megjegyezte, hamisan, hangosan énekelte, nem egyszer, nem kétszer, hanem unalomig, közben riszálta fenekét, és tánkra hívta a többieket. Apja csak nevetett rajta, Gizella befogta a fülét, kiabált a húgával: hagyd abba!

Éva már olyan sok könyvet olvasott, hogy a könyvespolc kézzel elérhető könyveit kiégezte. Hazajött az iskolából, természetesen nővérével. Ketten voltak otthon, a könyvespolchoz tolt a dohányzóasztalt, rátette a kisebbik fotelt, felmászott rá, hogy elérje az áhított és még nem olvasott köteteket. Nővére korholta. Éva kérte, hagyja a zárban a kulcsot, így szülei, ha megérkeznek kénytelenek csöngetni, és akkor nem bukhat le. Ez így ment hetekig. Éva már a dohányzóasztalra két fotelt tett fel, azon ücsörgött, amikor nővére ezt meglátta, sikított, könyörgött, hogy jöjjön le, mert egy rossz mozdulat, leesik és meghal. Éva kacagott, kicsit megringatta maga alatt a fotelokat, közölte: tudom tartani az egyensúlyt.

A két lány egyik este meghallotta, hogy a szülei miről beszélgetnek. A felnőttek azt hitték, a lányok már alszanak.

– Ez az Éva a végén túlszárnyal minket. Édesapa, te vagy a polgármester, az ész a családban, ez a lány pedig itt van kicsinek, állandóan kritizál minket, múltkor is számon kérte rajtam Maupassant egyik novelláját, egy árváról beszélt, akit valami idősebb nő örökbe fogad, fogalmam sem volt, hogy miről beszélt. Nem káptalan az agyam. Kérdezte, hogy nem ismerem, mikor ez a munkám. Hát, azért ez már mindennek a teteje. Még a végén rád is rosszat mond, és lehet, hogy az iskolában teszi.

Éva könnyes szemmel, némán hallgatott, hiszen sosem bántaná a szüleit, és nem is igaz, hogy számon kérte anyját, csak annyit kérdezett, hogy tanít Maupassant.

– Hát csak nem tesz ilyet. – mondta apja, de érződött hangján, hogy lelkébe költözött a gyanú. – Gizus mondta, de megkért, ne áruljam el, még neked se, ha nem vagyunk itthon, a könyvespolchoz toltja a dohányzóasztalt, arra teszi a két kisebb fotelt, és felmászik rá, úgy szedi le a könyveket... –

– Jézusom, hát ott vannak számára ártalmas könyvek!

– Nálunk nincsenek ártalmas könyvek, talán olyanok, amiket meg se ért.

– Karinthyt hogy szereti, a nyugatosokat unja. Van ennek a lánynak ízlése. Hogyan tudna engem bántani?

– És, ha kiderül az iskolában, hogy miket olvas, és sokáig fenn van, hogy itt van a két lány egyedül, megütjük a bokánkat. Kipattan, aztán az állásodba kerül.

Gizella nagyot tüszentett. A szülők elnémultak, becsukták a két szoba közti ajtót. Éva forrt dühében.

– Elárultál – sziszegte nővérének.

Nővére nem válaszolt, fejére húzta a paplant.

Másnap hazajöttek az iskolából. Éva megfenyegette nővérét, ha elárulja ismét, akkor ő meg azt árulja el, hogy többnyire ő csinálja meg mindkettőjük irodalomból feladott házi leckéket. Utasította Gizit, hogy a kulcsot hagyja a zárban, dafke a könyvespolchoz húzta a dohányzóasztalt, rátette a két fotelt, és mászott fel a tetejére, Nietzsche *A hatalom akarása* című könyvébe lapozott bele, amikor apját látta meg a két szoba közti ajtónál. A férfi szeme elsötétült a haragtól. Nővére némán állt apja mellett, dacos arccal. Apja megszólalt.

– Menj oda, lökd meg egy picit!

Gizella rémülten nézett apjára, majd húgára. Odament és az egyik fotelba erővel belekapaszkodott. Éva megbillent és zuhant le, nővére próbálta elkapni, de sikertelenül.

Éva két napig kómában feküdt az ágyán. Apja orvost hívott – ezt utólag tudta meg nővérétől – sok pénzt adott neki, így nem vitték kórházba. Az orvos mondta, ha 48 órán belül nem tér magához, be kell vinni a kórházba. Éva két nap után felült az ágyán. Mindenki otthon volt. Azonnal a szülei szobája felé nézett. Izzadtnak és bűdösnek érezte magát. Anyja állt némán előtte, majd megölelte. Éva nem tudott mit kezdeni az öleléssel. Apja éles hangon kérdezte.

– Na, emlékszel?

– Nem – hazudta.

Gizi mellé ült, sírt.

– Itt imádkoztam az ágyadnál, imádkoztam érted.

– Miért? Hány óra? – Nem tudta, mióta is feküdt az ágyban.

– Három óra. Pár órát aludtál. – szólalt meg az apja.

– Rohanok a konyhába, melegíték levest, addig fürödj le! – kérte anyja.

Éva bement a fürdőszobába, vizet eresztett a kádba, illatósított tette a vízbe. Beleült, és sírt. Nem érzett testi fájdalmat, csak lelkit. Olyan érzése volt, mintha szürke üveg venné körül, és elvesztette régi éles látását. Fogta a szappant, régen örült, amikor megfogta a színes szappant, és síkossá vált tőle a tenyere. Játszott vele, kicsúszott a kezéből, elmerült a vízbe, énekelt és víz alá bukott, kereste a színes szappant. Most emlékezett egy lányra, aki régen énekelt és szeretett a színes szappannal játszani.

Már felnőttek voltak, és szülei nem éltek, mikor nővére elmerte mondani, hogy akkor két napig kómában feküdt az ágyban.

Másnap az apja bevitte a kórházba röntgenre, a koponyája megsérült, az a góc sérült meg, amelyik az örömforrásért felelős. Apjának mondta az orvos, Éva csak fél füllel hallotta. Azt is hallotta, hogy meggyógyul, és teljes életet élhet, de nehezebb tud kapcsolatot létesíteni, és nehezebben tudja majd kezelni az örömeit, boldogságait. Még beszélt az orvos, de annyira halkán, hogy a többit már nem értette. Apja pedig, mikor kijöttek a kórházból, megsimogatta a fejét és mondta, hogy teljesen meggyógyul.

Akkor elhatározta, hogy az örömforrásért felelős sérült agyvelejét kordába tartja, és de-rűs lesz, és nem beszél arról, hogy apja, nővére és anyja, akiket szeretett, az életére törtek.

Megváltozott az életük. Éva apai nagymamája Nyíregyházán lakott. A lány kérte, hogy ott végezhesse a gimnáziumot, és a főiskolát, azzal érvelt, nagymamája egyedül él, kell mellette valaki. Magyar irodalom és angol nyelvű tanári diplomát szerzett. Élete legkedvesebb nyolc évét töltötte Nyíregyházán. Családjával húsvétkor, karácsonykor és születésnapokon találkozott. Nővérevel felnőttkorukra örökre megszűnt a kapcsolat. Éva ahányszor ránézett, fájdalom költözött a lelkébe, emlékek emlékezete nélkül.

Éva szerette az embereket, érdekelte mások sorsa, arra gondolt, olyanok az emberek, mint a könyvek, történetekből állnak és izgatottan várják, mi következik. Sokszor mondta magában, mikor elkeseredett, vagy csalódott, vagy kudarc érte: lapozz!

Öt óra után öt perccel megérkezett Benjaminhoz. A férfi kinyitotta az ajtót, gyöngéden megölelte a lányt.

– Öt perccel késtél. Végre, hogy itt vagy!

– Késett a busz.

Éva látta, hogy Benjamin már ivott. Leült a fotelba.

– Gyönyörű vagy, ha Kim Basinger itt lenne, elzavarnám miattad.

– Szóval tetszik neked? Szép is. Szébb, mint én? – évődött.

– Te vagy a szébb. Az öt perc örökkévalóságnak tűnt. Konyakot kérsz, vagy bort?

– Konyakot. Sikertült dolgoznod?

– Igen, de ez a szörnyű műszaki szöveg megőrjít, szépprózához vagyok szokva.

– Igyunk – koccintottak. – Képzeld... – elhallgatott, mintha meggondolta volna magát, ismét belekortyolt a konyakba – meleg, hidegen jobb a konyak.

– Mit képzeljek el? Hozzak talán jeget, de az a whiskybe kell?
 – Nem, jó lesz.
 – Mit képzeljek el?
 – De ne nevedd ki! Sanzonok szövegét írtam régen... tíz éve. Körülbelül tíz éve. Keres-
 tem egy kéziratot, és rátaláltam. Nagyon tetszenek. Megkeresek egy fiatal jó hangú szí-
 nésnőt, aki musicalszakon végzett.
 – Először zeneszerzőt kéne keresned. Sanzon, Aznavour, Piaf, istenem... Mik vannak!
 Tetszik. Megmutatod őket?
 – Igen, éppen ezért mesélem.
 – Remélem, elhoztad!
 – Most nem. Útközben, a buszon jutott eszembe, hogy jó lenne, ha látnád, ha elolvasnád.
 – Csak a buszon, akkor nem is fontos, amit mondok – duzzogott, és megitta a pohár-
 ba kitöltött konyakot.
 – Csak a tavasz képes erre, az élénkzöld színre. Lenyűgöz ez a táj. Maja, hol van? – né-
 zett ki az ablakon.
 – Maja, meg én barátként élünk együtt, tudod. Öregek vagyunk már ahhoz, hogy kü-
 lön költözzünk. Nem is akarunk.
 – Nem azért kérdeztem, hiszen tudom, hogy Maja már nem vágyik a szexre, de azért
 szeret téged. Nem számon kértelek, csupán érdeklődtem. De nem válaszoltál...
 – Párizsban van.
 – Maja szép nő, szerintem lehetséges, hogy ő is másra vágyik. Tetszik, hogy együtt ma-
 radtatok, manapság olyan könnyen válnak az emberek.
 – Mikről szólnak a sanzonszövegeid? Gyönyörű combod van, már alig várom, hogy
 a nyakam köré fond.
 – Szerelemről, barátságról, az elmúlásról.
 Éva ivott a konyakból. Benjamin azonnal teletöltötte az üres poharakat.
 – Mondj el egyet, a szöveg érdekel, akár dúdolhatsz is hozzá!
 Éva kacagott, tenyerét összecsapta, kicsit szétnyíltak hosszú combjai, majd ismét össze-
 zárta őket. Közel hajolt a férfihoz, élvezte, hogy frissen vasalt inget viselt és kesernyés, iz-
 gató illatú kölnivel fújta be magát. Legszívesebben megcsókolta volna, de még nem akart
 szeretkezni. Benjamin megérezte, örült neki, direkt nem hajolt közelebb a lányhoz, hogy
 fokozza a vágyát, és ne érezze tolakodónak.
 – Áh, nem tudom így. Majd legközelebb elhozom.
 – Nem igaz, hogy nem tudod, erőlted meg az agyad!
 Éva felhajtotta a pohárból a konyakot.
 – Ásványvíz nincs?
 Benjamin ugrott, sietett a konyhába, hozta az ásványvizes flakont, két poharat, mind-
 kettőt teletöltötte vízzel.
 – Művésznő, parancsoljon!
 A lány kacagott, majd elcsendesedett, és mosolyogva mondani kezdte sanzon dalának
 kezdő sorait.
 – Kövek hullnak az égből, / nem viselsz kalapot, / rácsok közt élsz, / senki sem látja. /
 Rácsaid hangtalan nyílnak a szeretetre. / S hangtalanul csukódnak a gyűlöletre. – Az egyik
 így kezdődik. Nem jut eszembe tovább. Hogy is van, hogy is van tovább?
 – Szomorú, szép szöveg. Mi bánt?
 – Semmi!
 – Akkor miért írsz ilyen szomorú dalt, vagy verset? Versnek is megállja a helyét.
 – Miért, miért? Csak. Egy életézés – mosolygott a lány.
 Benjamin megállt a faggatózásban. Nézte szép arcát, ami a konyaktól kipirult. Nem
 tudta volna elviselni, hogy elveszítse. Arra gondolt, most jött el az ideje, hogy elmesélje
 a lépcsős kalandját. Cigarettaival kínálta, rágyújtottak.
 – Elmesélek egy történetet. Szerintem nevetni fogsz. Nevetni fogsz?
 – Honnan tudjam? Remélem. Tőled függ.

– Nem vicces a történet, van, aki nevet rajta, van, aki nem. Szóval, egyszer, amikor sokat ittam és későn jöttem haza, már éjszaka volt. Télen történt. Jöttem haza, kiszálltam a taxiból, próbáltam felkapcsolni a villanyt, tudod, ez a lépcső milyen meredek...

– Jaj, én is mindig a korlátot fogom, az ember beleszédül, annyira meredek.

– Próbáltam felkapcsolni a villanyt – Benjamin kényszeredetten nevetni próbált, a lány komoly arccal figyelt –, de nem sikerült. Utólag kiderült, hogy kiégett az égő. Elindultam a sötétben, de eltévesztettem a lépést, és legurultam, gurultam, végül sikerült megkapaszkodnom a korlátban...

– Haha, gurultál, mint a teli zsák. – nevetett, majd elkomorult. – Ez azért...

– Tudtam, hogy nevetni fogsz! – idegesen kiabált a lányra.

– Nem rajtad nevetek, hanem az idegesség az oka. Ez azért komoly történet. Miért akarod, hogy az ember ezen nevessen? Nagyon megütötte magad?

– Nagyon! Az arcom felrepedt, a bokám kifcamodott. Hónapokig nem tudtam elhagyni a lakást – fokozta a történet drámaiságát.

– Szörnyű – idegesen felnevetett, majd hirtelen eszébe jutott a gyerekkori tragédiája. Arra gondolt, ez semmi ahhoz képest, ami vele történt.

Benjamin megitta a konyakot. Némán ült. Úgy érzete, a lány porig alázta. Éva látta barátján, hogy mélyen megbántva érzi magát, és ettől végképp értetlenül nézett rá. Vajon ki alázhatta meg gyerekkorában, hogy ebből a balesetből nem tud egészségesen kijönni, vagyis tesztnek használja másokkal szemben.

– Ezzel a történettel teszteled a barátaidat, ki nevet, ki nem?

– Nem igaz – hazudta.

– De! Mondtad, van, aki nevet, van, aki nem. Én nem téged nevettelek ki, hanem a helyzetet, ahogy ezt elmesélted. Megítélsz másokat egy pillanatnyi reakcióért, aminek nem is látod a mögöttesét.

– Egy pillanat alatt meg lehet halni.

– Egy pillanat alatt csalódní lehet a másikban – megnyomta a hangját, amitől Benjamin megijedt.

– Nem azt mondtam, hogy csalódtam benned, hanem azt, hogy egy pillanat alatt meg lehet halni. Megmondtam előre, hogy nevetni fogsz. Bevallom, jobban örültem volna, ha nem nevensz...

– Felnevettem. Amikor azt mondtam, hogy egy pillanat alatt lehet csalódní a másikban, nem magamra gondoltam.

– Csak nem rám? – Benjamin foga közé szorította az ajkait, majd lassan kieresztette. Ismét rágyújtott.

Éva nem válaszolt a kérdésre. Felállt, az erkélyajtóhoz ment, kinyitotta.

– Nagy a füst. – szólalt meg a férfi. Elnyomta a cigarettát, a lány mögé állt, megfogta a melleit, gyöngéden simogatta, majd a nyakát csókolta.

Éva nem tiltakozott. Levetkőztek, meztelenül mentek a hálóba szerelmeskedni. A gyöngéd szerelmeskedés feloldotta a kettejük között kialakult feszültséget.

Szerelmeskedésük után a férfi sokáig simogatta a lány hátát, amitől ő elgyengülten elszenderült.

Benjamin éjfélkor ébresztgette, majd taxit hívott neki, és felkísérte az autóig, hogy ne álljon egyedül a sötét utcán. Megbeszélték, többet nem veszekednek.

Benjamin visszament a lakásba. Szendvicset készített magának, jóízűen evett. Azon a napon, amikor a lányt várta, csak könnyű reggelit fogyasztott, később képtelen volt enni az izgatottságtól. Szerette a feszült várakozás óráit.

Csalódottan feküdt le. Olyan érzése támadt, hogy kinevette a lány. Hajnalig forgolódott. Apja jutott eszébe, a köpcös, konok parasztember, aki nehezen viselte Benjamin magas, vékony alkatát, már gyerekként túlnőtt rajta. Nehezen viselte, hogy csak a könyvek érdekelték, senki nem törődött a kerttel csak ő. Anyja beteges természetűnek bizonyult, sokat feküdt az ágyban, néha naphosszat.

Benjamin apja szívósságát örökölte, anyja búskomorságra való hajlamát, és a művészetek iránti érdeklődését. Apja állandóan kiabált vele, parancsolt neki: engedetlen kölke, hozd ide, tedd oda! Ezt hallgatta gyerekként. Egyszer segített tűzfát aprítani, amikor is

apja ráripakodott, hogy túl vastagra vágja a tűzifát: Idióta, hát nem látod, ez nem tűzifa, hanem tuskó. Már mennél el a háztól, mihaszna! – üvöltött, miközben a nyála fröcsögött.

Benjamin eldobta a fejszét, farkasszemet nézett vele, majd szó nélkül bement a házba, összepakolt, és átment a nagynénjéhez, aki két utcával lejjebb lakott. Ekkor tizenhét éves volt. Zsókanál, a nagynénjénél leült a konyhában a székre, és bort kért, előtte sosem ivott. Zsóka töltött neki. Sejtette, hogy az apjával veszett össze. Nem faggatta, várta, hogy a fiú megnyugodjon.

Tizenhét éves korától, míg fel nem vették Pesten az egyetemre, Zsókanál lakott.

Apja nem jött utána, anyja néha meglátogatta, de rádöbbsent, hogy a szülei nem is bánják, hogy elkerült otthonról. Anyja pénzzel, ruhával halmozta, de csak egyszer kérdezte, mikor költözik haza. A fiú nemet mondott, anyja pedig szó nélkül beletörődött.

Apja, amikor megtudta, hogy diplomás ember lett a fia, felhívta. Benjamin Pesten, albérletben élt. Amikor meghallotta öreges, rekedtes hangját, szánalmat, és dühöt érzett egyszerre. Megígérte, hogy hazalátogat Hatvanba. A látogatást halogatta. Végül a karácsonyt találta jó időpontnak, hogy hét év után ismét találkozzanak.

Komisz hideg telet írtak abban az évben, a férfi akkor ismerte meg Maját. Maja könnyörgött, ne hagyja egyedül. Benjamin hazaszólt telefonon, hogy csak szilveszterre tud hazautazni, mert a barátnője beteg, hazudta. Nem hagyhatja egyedül a lányt, közölte.

December 28-án anyja telefonált, hogy azonnal jöjjön, mert az apja agyvérzést kapott, és mire kijött a mentő, már meghalt.

Sokszor elképzelte apját, amint ül a konyhában az ablakkal szemben és néz kifelé. Senki sem mert arra a székre ülni, az volt az ő helye. Mikor befejezte az egésznap munkát, ott ült, ott evett, ott borozgatott. Többnyire sötétedésig ott ücsörögött magában. Anyja néha hívta tévézni, de nem ment be a szobába, csak akkor, amikor aludni tért. Nem szerette a tévét. A konyhában a zsebrádióján hallgatta a híreket. Zenét se hallgatott, idegesítette. Benjamin is ritkán hallgatott zenét, arra gondolt, rossz családi örökség, elhatározta, holnaptól még több zenét hallgat. Régi sanzonok édeskés fájdalmas dallamait idézte. Már a madarak csiviteltek, mire elaludt. A sok cigarettától nehezen lélegzett.

Éva élvezte az egyedüllétet. Férje elvitte lányát a húsvéti szünidőre. Sokáig aludt. Benjaminra gondolt, a lépcsős történetére. Belekortyolt a kávéjába, és elmosolyodott. Micsoda gyerekes játék egy felnőttől, állapította meg magában. Micsoda durva játék, gondolkozott tovább. Úgy érezte, Benjamin ezzel a történettel másokat és önmagát is kínozza. Feladványt csinált egy buta balesetből, vizsgatételt olyan emberek számára, akik szeretik. Miért kell nekik vizsgáznuk? Betegesnek tartotta, hogy ezt több embernek elmesélte. Felidézte a férfi arcát, szinte eltorzult, izmai megfeszültek, míg a történet végére ért. Szívta a cigarettát, és szuszogott, úgy nézett ki, mintha az elmúlt percekben esett volna el, vagy legalábbis az elmúlt órákban.

Ha Benjamintól hazatért, utána mindig szeretettel gondolt a férjére, arra gondolt, lehet, elhamarkodott döntés hozott, mikor elköltöztette, hiszen ritkán veszekedtek, szeretkezéseik emléke pedig vágyat ébresztettek benne. Már arra gondolt, hogy perverz, és arra vágyik, két férfival legyen együtt, vagy legalábbis egyik után jöjjön a másik. Hitt benne, hogy a nő-férfi kapcsolat alapértéke a gyöngéd testiség, ha az megvan, akár vitázni, veszekedni is lehet.

Éva két éve telefonálni akart, és az otthoni telefonján benyomta az ismétlés gombot, előző este hívta a kollégáját, így nem kellett újratárcsáznia, de nem a kollégája vette fel, hanem idegen női hang: „szia, drágám, csak nem jött közbe valami?” – kérdezte negédesen. – Nem, drágám, nem jött közbe semmi, már bőrönddel fog hozzád menni. – közölte Éva, és köszönés nélkül letette a telefont. Ezek után két bőröndöt vett elő, abba belepakolta férje ruháit, taxit hívott, és anyósához ment. Anyósához becsöngetett, lette a két bőröndöt, mondta: Attila hazaköltözik.

Anyósa mire meg akart volna szólalni, addigra Éva már futott a lépcsőn lefelé, visszaült a taxiba, bement a munkahelyére.

Még töltött magának kávé, csak most több tejet öntött rá. Akkor már megvolt nekem Benjamin – gondolt vissza. Hiányzott neki a férje, mégsem tudott megbocsátani, holott ő is szeretőt tartott.

Felhívta anyósát. Attila vette fel a telefont.

– Szia, remélem nem zavarok.

– Jaj, dehogy. Most készülünk az Állatkertbe. Nem jössz velünk? – örült meg a férfi.

– De. Megyek. Nem zavarok, biztos? – kicsit nyafogott, valójában érzelmeket akart kicsikarni a férjéből.

– Nem, drágám, te sosem zavarasz. Én még mindig, én még mindig... nem mondom ki. – mondta Attila búgó hangon.

– Én még mindig szintén. Töltsünk együtt egy-két napot, mint régen.

– Remek ötlet, drágám, ennek rajtunk kívül a lányunk örül majd a legjobban.

Éva lezuhanyozott, boldogan készülődött. Arra gondolt, hogy a legspontánabb döntések a legremekebb az életben. Amikor tárcsázott, maga sem gondolta, hogy mindezeket kimondja. Lenge, virágmintás ruhát vett fel, haját színes szalaggal díszítette. Úgy nézek ki, mint egy virág, állapította meg. Teste felforrósodott az izgalomtól.

Unta az Állatkertet, sokan voltak, nehezen viselte a gyerekzsivajt. Lánya, Panna boldogan bújt hol apjához, hol hozzá. Éva lábát nyomta a szandál pántja, tavaly óta nem viselte. Ránézett az elefántra, nagyot ásított. Attila nem ölelte meg, nem tette kezét a vállára, ahogy szokta régen. Kedves volt, de távolságtartó.

– Szeretem az elefántokat – szólalt meg a nő.

– Óh, az elefántokat, mind a kettőt? – kérdezte Attila.

– Mind a kettőt. Te nem szereted őket?

– Én csak egyet szeretek.

– Menjünk az oroszlánokhoz! – húzta anyja ruháját Panna.

– Nem megyek föl, csak, ha megígéred, hogy egy elefántot szeretsz. Fáradt az arcod. Merre jártál tegnap?

– A fogam fáj – mondta Éva.

Az oroszlánoknál kevesen voltak. Panna állt a vastag üveg előtt. Ők ültek a padon.

– Holnapra a Bábszínházba van két jegyünk, 11 órakor kezdődik az előadás. Gyógyítsd meg a fogad és, ha rendben leszel, akkor hétfőn meglócsollak, mikor viszem Pannát... ha rendben leszel és én leszek a te magányos elefántod, akkor megbeszéljük a jövőnket.

– Te vagy az egy szem elefánt?

– Igen.

– Nem adod könnyen magad – mondta a nő nevetve. Tetszett neki a férfi viselkedése.

– Fontos, hogy higgy nekem!

– Ezt most miért mondtad, mintha kételkednék. Kételkedjem? Vége annak?

– Fél éve magányos elefánt lett belőlem.

– Jó sokáig tartott.

– Benjamin jól van?

– Ismered?

– A munkahelyi bulitokon úgy néztetek egymásra, mint férj és feleség, akik összeszoktak, és félszavakból is értik egymást. Mi értjük egymást félszavakból is? Egyébként én vagyok a hülye férjed.

– Ne hülyézd magad! Benjamin öreg. Jóképű, fiatal férfi vagy, és egy öregemberre vagy féltékeny?

Éva zavarban volt, nem is tudta leplezni. Nem sejtette, hogy férje megérezte ezt a viszonyt. Szerencsére, Panna hozzájuk rohant, közölte, hogy éhes és szomjas. Attila perccet vett és ásványvizet. Ültek a padon, ettek.

– Mi apával holnap Bábszínházba megyünk. Jössz oda is?

– Nem tud anya jönni, mert csak két jegy van.

– De mi megyünk – a kislány apjához bújt.

Délután ötkor, hullafáradtan léptek ki az Állatkert kapuján. Már nem tudtak kettesben beszélgetni Panna csivitelésétől.

– Akkor hétfőn várlak titeket.

Arcon csókolta Attilát, Pannát megölelte. Hazament, lábáról lerúgta a szandált, vizes törölközővel borogatta bedagadt bokáját. Sört töltött magának. Zsibbadt a teste, a lelke. Milyen szép a férjem, mondta magában. Attila valóban jóképű volt, magas, vékony, a keskeny bajusz jól állt neki. Éva szeretett beletúrni göndör, dús szőke hajába. Eszébe jutott, hogy néha hülyézte őt, nem durván, inkább évődve, pajkosan mondta, ha valamin vitáztak. Csak nem fáj neki, gondolt vissza.

Attila mérnök ember, a realitások talaján áll, az elvontabb művészfilmekben elalszik, a színházat komolytalan intézménynek tartja. Olvasni szeret, de inkább műszaki könyveket. Éva barátnőivel jár moziba, színházba, de ez nem okozott kettejük között gondot. Két sör után elálmosodott, lefeküdt. Boldogan nyújtózott az ágyban, még csak péntek volt, két napig azt csinálhat, amit akar, nincsenek kötelezettségei.

Arra ébredt, hogy csörög a telefon.

– Halló...

– Még alszol? Már tíz óra múlt. Szia. – köszönt Benjamin.

– Szia. Végre kialudtam magam.

– Vasárnap gyere el, de későn, este nyolc után, addig dolgozom. Gyere el, hozd el a szövegeket! Hiányzol. Még van két napunk, aztán megérkezik Maja.

Éva azonnal rájött, hogy a férfi valami különösen kegyetlen játékba kezdett, hiszen sosem dolgozik délután, csak délelőtt, és mindig ő kéri Évát, minél korábban jöjjön, hogy több idejük legyen.

– Mi lenne, ha ma mennék, és este kilencre. Holnap itthon lesz a gyerek, Attila is vele jön.

– Ma! Nem is mertem remélni. Este kilenc...

– Igen. A barátnőmnél leszek, kilencre érek hozzád. Nyolc vagy kilenc, az már nem számít.

– Sötét lesz – mondta, hangja izgatottá vált.

– Nem baj. Vigyek valamit?

– Van itthon minden. Nem is mondtad, hogy a barátnőd itt lakik a közelben.

– Van ennek jelentősége?

– Mindennek van jelentősége. Jó, drágám, várlak és szeretni foglak.

– Csak meg ne ölj, mert nevettem.

– Siess!

– Sietek.

Éva felkelt, kávéfőzött. – Szerintem nem fog égni a villany. Azt akarja, hogy leessek. Akár meg is halhatnék – gondolta a nő. Kesernyész vidámság lett úrrá rajta. Megriadt barátja tervétől. Nem lakott a környéken barátnője, pusztán azért mondta ezt, hogy valóban sötét legyen, így tökéletesítse barátja sötét tervét.

Benjamin jókedvűen főzött a konyhában. Ritkán főzött, de akkor azt nagy élvezettel. Kedvenc ételét készítette, tejfölös csirkepaprikást nokedlivel. A pörkölttel már elkészült, a nokedlit szaggatta. Mikor befejezte a főzést, gondosan elmosogatott, közben töltött magának bort, felöntötte ásványvízzel. Leült, rágyújtott. Nem reggelizett, de mégsem volt éhes.

Örült, hogy terve ilyen könnyedén sikerült, sőt, kedvezőbben, mint gondolta, hiszen nyolc órákor még szürke az idő, és lehet tájékozódni. – Ha leesik, meghallom, meghalok, ha kiabál – gondolta. Féltékennyé tette, hogy Éva említette Attilát. Idegessé tette, hogy a környékbeli barátnőjénél van, és nem is ajánlotta fel, hogy benéz hozzá, holott tudja, egyedül van.

Elnyomta a cigarettáját, megitta a fröccsöt. Elhatározta, ebéd után lefekszik, alszik egy-két órát, hogy bírja az éjszakai fennléteket. Szedett magának a pörköltből és a nokedliből, csak kistányérra, jóízűen evett.

Sikerült aludnia. Hatkor felébredt, kávézott, lezuhanyozott, kék inget vett fel és farmert, alaposan bekölnizte magát.

Hét órakor ült a budai hegyekkel szemben és várta a lányt. Különös gondolatok kavargtak a fejében, elképzelte, hogy Éva lezuhan és meghal. Elképzelte, hogy fogja a lány véres testét és becipeli a nappaliba, lefekteti a kanapéra. Elképzelte, hogy sírva kéri a lányt, hogy térjen magához. Ez a kép annyira izgatottá tette, hogy felállt, és konyakot vett elő. Felbontotta az üveget, ivott, ajkait behúzta a fogaival, felszisszent, majd kiengedte a szorításból, nagyot sóhajtott. A következő percben számon kérte magától a véres gondolatait, majd megnyugtatta magát, ez csupán a képzelet, és a valóságban biztosan csak kicsit üti meg magát a lány.

Nyolc óra előtt felment és kitekerte az égőt. Konstatálta, hogy még tökéletesen lehet látni, tehát jobb, hogy Éva későn érkezik.

Megbénította a várakozás. Ült, arra gondolt, hogy talán mégse kellene az égőt kitekerve hagyni. Ült, arra gondolt, hogy felmegy, és visszatekeri az égőt, hiszen lehet, hogy a véres gondolataiból valóság lesz. Benjamin nem ölni akart, csak megleckéztetni a lányt.

Nyolc óra ötven perckor úgy döntött, mégiscsak felmegy és visszatekeri az égőt. Felállt, már majdnem elindult, amikor rájött, ez már túl késő, hiszen, ha a lány meglátja, mit tesz, bajba kerül.

Visszaült. Csöngettek. Riadtan felugrott, hangosan dobogott a szíve. Kipirult az izgalomtól. Éva állt az ajtóban, derűsen, zöld vékony ruhában, lábán saru. Benjamin állt, nézett felfele, zavartan szájon csókolta a lányt.

– Istenem, elfelejtettem felkapcsolni a lámpát! Miért nem kapcsolod fel?

– Drágám, minek? Jól láttam – mondta.

A férfi annyira megdöbben, hogy nem tudott megszólalni. Nézte Évát, helyet kínálta. Leültek.

– És nem féltél a sötétben?

– Nem. Jól vagy? Nyugtalannak tűnsz – fájdalmat érzett, de nem mutatta, mosolygott.

– Megnézem, lehet, hogy fönt nem ég. Lehetséges? – Állt fel, ment az ajtóhoz, nyitotta, majd kiabált befelé. – Csak az alsó ég, a fenébe a fölsővel – jött vissza. – Persze, amikor én estem el, akkor az alsó és a felső sem égett.

– Csak te estél el.

– Igen, csak én. De ezt miért hangsúlyozod?

– Azt mondtad: amikor én elestem. Nem azt mondtad: amikor elestem. Itt csak te estél el.

Benjamin ránézett a lányra, és rájött, tudja, hogy különös játékának szereplője. Lenyűgözte Éva önfegyelme, szépsége, viszont ingerelte a mosolya. – Úgy mosolyog, mintha győzedelmeskedne fölöttem – pufogott magában. Konyakot töltött mind a kettőjüknek.

– Kibékültem Attilával. Hétfőn hazaköltözik.

– Lefeküdtél vele?

– A férjem. Még nem. Neked itt van Maja.

– Mi barátként élünk együtt.

– Hát, mi férj és feleségként fogunk.

– Elhoztad a sanzonszövegeket?

– El – Éva a szatyorból elővett egy keskeny dossziét. – Kérlek, csak ne előttem olvasd! Majd, ha elmentem.

– Örülök, hogy kibékültetek, habár annak nem, hogy nem csak az enyém leszel. Öregember elégedjen azzal, ami van. – mondta Benjamin. Csalódás volt benne, de színészkedett. – Igunk erre! Panna biztosan örül.

Ittak. Éva látta, hogy a férfinak fáj, hogy nem csak az övé lesz mostantól.

– Találkozhatunk, persze ritkábban.

– Pilinszkyt szeretted, meg engem, két ilyen búskomor embert, és mégis mindig derűs vagy, miközben érzem, olvasatlanul, hogy szomorú szövegeket írsz. Ugye nem hagysz el? Magamnál is jobban szeretlek.

Éva nézte a férfit, és tudta, hogy képtelen elhagyni, pedig, ha nem jön rá, mire készült a barátja, akár meg is halhatott volna. Nem mondta ki, nem akarta, hogy kegyetlen játék sikerüljön.

- Nem csak téged szeretlek.
- Mi a titkod?
- Miért nyaggatsz? Nincs titkom.
- Szeretem az őszinte beszélgetéseket.
- Hoztam neked ajándékot.
- Ne beszélj félre!

Éva kivette a táskából a kecses, vékony elemlámpát, és az asztalra tette.

– Ezt azért hoztam, hogy ez mindig legyen nálad. Akkora, mint egy öngyújtó. Így nem esel el többé.

Benjamin elpirult. Kézbe vette a kecses elemlámpát, bekapcsolta, lekapcsolta.

- Áh, szóval ezért nem estél el.
- Örülök, hogy szereted az őszinte beszélgetéseket.
- Most mire gondolsz?
- Örülsz az ajándékomnak?
- Persze, persze. Elhagysz? Szeretlek.
- Magadnál jobban nem szeretsz.
- Felmegyek, égőt cserélek, hátha jön valaki, hátha leesik.
- Jó.

Éva töltött a konyakból. Sutának érezte a beszélgetésüket. Szeretkezni akart, majd hazamenni, és készülni a hétfőre. Benjamin a szellemi, lelki társa, Attila a férje, a barátja, akivel kellemesek a hétköznapok. Láta Pannán, boldoggá tette, hogy ismét együtt láthatja a szüleit.

A lépcsőre gondolt, Benjamin gonosz tervére. Ez semmi ahhoz képest, ami gyerekkorában történt vele. Talán, ha az nem történt volna meg vele, akkor most örjöngene, vádaskodna, elrohanna. Érezte, a férfi titkai megaláztatások, de sosem faggatná. Egy ilyen magas, büszke férfit, akik a barátai varázslónak hívnak nem szabad zavarba hozni.

A férfi visszatekerte az égőt, lassan ment le a meredek lépcsőn, és megfogadta, hogy soha többé nem meséli el senkinek a régi balesetét. Megszégyenülten lépett be saját otthonába, de a lány viselkedése feloldotta zavarát.

Éva közben levetkőzött, bugyiban és melltartóban ült. Mosolygott.

- A többit neked kell levenned rólam.

Hosszan szeretkeztek. A néma ölekezésben ismét egymásra találtak. ■ ■ ■

Marton Mária (Budapest, 1953): megjelent könyvei: *Magánézetek* (antológia), *Drámák*, *Fronthatás* (drámák), *Rendezte Marton Frigyes* (interjúkötet), *Istentelen század* (társadalmi regény), *Mese Lázár Ervinről* (interjúkötet), *Tájképre nincs idő* (szocialista lányregény), *Hierarcha* (Varga Imre szobrászművész életéről), *Az öröm ujjhegyén* Csukás Istvánnal (interjúkötet), *Kettős vallomás* (verseskötet).

Trónviszály

Megmagyarázni könnyű lesz,
meghajolni annál nehezebb.
Karavánok lépkednek át a trónon, egy
király sem uralkodhat örökké.
(A királynőt megölni ne féljetekek!)

Ez a nyár is a trónfosztások áldozata,
de az augusztus mindig lovaggá üti a
hallgatást, aztán senki sem beszél a korszakváltások
embertani hatásairól.
Új népet kell szolgálnunk
egy újabb jó érdekében.

Végül valaki elfoglalja helyét a trónon, hogy
a szünetek egyszerre hallgassanak el,
és a tél beálltakor együtt pusztuljon el
a királysággal olyan gyorsan, és ennyire
szünet nélkül. Meghajolni nagyon
könnyű lesz, megmagyarázni veszettül nehéz.

A zörejek dinamikája

A hallgatás törvénye ez,
meg a mondatoké. Egy ideje már
csak a rágás zörög a számban,
befejezetlen mondatokat csócsálok,
végül úgyis visszanyelem.

Nem is hallgatás, csak egy
nyelvtani egység, aminek nevet
kell adnunk, mert úgy tűnik,
nyelvünk nem fejlődött még ki az ilyen
zörejek dinamikájához.

Apró harci dobokat verdesnek bennünk,
mindig visszaverődnek, mint mikor valaki
tükörbe ordít.

A viszonyítás és a térhatás
törvénye ez már,
állni a hiány partjain, átordítani,
de már nem hallani a túloldalt.

Abroncs

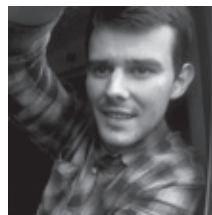
Távolról rálátni egy autó roncsára
a szirten. Már annyit sem, ki vezette.
Az abroncsok félig elfordultak, saját
súlyuk alatt roskadtak össze.

Mi is kapargattuk a rozsdát mondatainkról,
ugyanazokat a párbeszédet illesztettük
egymásba. Különféle beszédpanelek,
a betört szélvédők egymásba csúsztatásai,
rajtuk keresztül a széllekek is fütyülnek.

Soha nem akartuk ilyen közelről látni
a supercellát, csupán egy-egy hangsúlyt
helyeztünk át a mondataink végére.

Végül vettél egy új autót, aminek a frissen
polírozott motorház tetejére ráültem egy
délután, és a hiány, mint egy öreg motor,
végig ott pöfögött alattam.

■ **Nagy Sándor:** Szentesen született, 21 éves. Jelenleg a Szegedi Tudományegyetem történelem szakos hallgatója. Négy éve slam poetryvel is foglalkozik. Szegeden él.

Kolbász hallal és egérrel

1.

Már a régiek is tudták, hogy keményebb teleken a kolbász is jobban fog. Ez arról jutott eszembe, hogy az idej is egy kemény télként vonul majd be a telek történelmébe. Igen, történelmük a teleknek is van. Minden teleknek megvan a maga története. Ezeket a történeteket pedig régen kolbásszal írták. Az igazság az, hogy elődeink annyira szegények voltak, hogy nem is tudtak volna mással írni. Az egyetlen tárgy, ami kéznél volt, és valamennyire hasonlított a ceruzára, illetve valamilyen íróeszközre, a kolbász volt, hát azzal írtak, ahogy tudtak, a maguk módján. A kolbászt utána megették. Akinek később jutott eszébe, amit le akart írni, annak egyszerűen pechje volt. Kemény idők voltak, de senki sem háborgott, hiszen a régiek nagyon jól tudták, mi a természet törvénye. Meg a kolbászé.

Napjainkban, amikor a világ egyre inkább távolodik a dolgok eredeti természetéből fakadó értékek alkotta miliók prioritásaitól, érdemes újra elővenni a régiek kolbászolásainak tanulságait. Aki ugyanis a múltat nem ismeri, a jelenben bolyongásra van ítélve, a jövőről pedig eleve nem is lehet fogalma. Ez épp olyan evidencia, mint hogy a halak nem tudják, hogy ők halak, még akkor sem, ha általában keresik a többi hal társaságát. A teljes igazság viszont az, hogy a halak senkinek a társaságát nem keresik. Éppen ezért halak. Ha nem másért.

2.

Kortárs Kolbászfogyasztók Koalíciója néven léptek közös platformra a minap a kortárs kolbászfogyasztók érdekképviseleti szervezeteinek szuperzanásított kivonataként fellépő szakértői csoportok ideiglenes felhatalmazással megválasztott küldöttei. Követeléseiket egyetlen pontba sűrítve azt kívánják, legyen ismét gömb a számítógépes egerekben. Hazai hatástanulmányok és brit tudósok bevonásával készült nemzetközi szintű geopatológiai, paleontológiai, enológiai, gerontológiai és paradontológiai kísérleteik során kimutatták, hogy a 21-ik századi globális fejlődés irányvonalának első nagy zsákutcája a mechanikai, vagy ahogy mi parasztos ká-európaisággal mondani szoktuk, a golyós egerek mellőzésében keresendő. Az idősebbek közt talán még vannak olyanok, akik emlékeznek gyerekkoruk golyós egereire, amelyeket az asztallapon vagy szerencsésebb esetben a külön erre a célra gyár-

tott egéralátéteken mozgatva lehetett használni. A golyó rögzítését szolgáló alsó csavarzár sokszor kilazult, a golyó elgurult, keresni kellett. Olyan is előfordult, hogy érdekes gumira emlékeztető borítása megkopván időnként elvesztettük az uralmat a kurzor fölött. A munka leállt, szólni kellett az informatikusnak, hogy baj van, és persze jöttek a dolgok, amelyek ilyen esetekben általában jönni szoktak: ha már így alakult, igyunk meg egy kávét, szívjunk el egy cigit, nézzük meg, van-e valaki a folyosón, ha igen, kérdezzük meg tőle, hogy van, egyetért-e a nagy igazsággal, hogy több nap, mint kolbász. A munkafolyamat megtorpant, aztán persze újraindult. De amióta feltalálták és elterjesztették az optikai egereket, amelyek golyó nélkül is működnek, mindenhol minden a legnagyobb rendben halad előre, az elvárt tempóban. És ez nagy baj. Ezen szeretne változtatni a Kortárs Kolbászfogyasztók Koalíciójának javaslata, amely törvénnyel szabályozná az egyes munkahelyeken a mechanikus és optikus egerek arányát, biztosítva ezzel, hogy továbbra is legyenek olyan esetek, hogy valakinek időnként elgurul a golyója. Lesz petíció, meg online spot, meg logós mellény. A közös jelszó valószínűleg az lesz, hogy Golyót mindenkinek!, de erről még nincs konszenzus, mivel a koalíció szellemi holdudvarának számítóközeg egyik meghatározó alakja szerint ez túl széles jelentéstartományokkal rendelkezik ahhoz, hogy bizonyos kontextusban ne érthessék pejoratívan. Ha elég pénzt sikerül összegyűjteni, hűtőmágnesek is lesznek, tette hozzá a kezdeményezés koordinálásával ideiglenesen megbízott Péter.

3.

Mari néni nyolcvanegy éves. Szellemi frissessége vállalható, gyorsulása majdnem kifogástalan. Mivel szülőhelyén, a dimbes-dombos terepviszonyairól ismert Palócföldön afféle élő történelemlétkönyvnek számít, az egyik országos hírportál munkatársai születésnapja alkalmából meglátogatták, hogy videóinterjút készítsenek vele. Persze Mari néni nem tudja, mi a hírportál, sőt azt sem, hogy az operatőr szerepét ellátó fiatal hölgy kezében villogó dobozka egy kamera volt, de azért szívesen válaszolt a kérdésekre, hiszen az ilyesmi soha nem esett nehezére. Ezért is döntöttek úgy a riporterek, hogy a népszokásokról és egyebekről szóló kötelező körök után csak úgy, a poén kedvéért szembesítik egy régi falubeli pletykával, mely szerint ő eredetileg nem is nő, hanem férfi. Igaz, kisszíveim, nagyon igaz, felelte a kérdésre Mari néni. Embernek születtem, de asszony lett belőlem. Egy ideig úgy is hívtak a faluba, hogy emberasszony. Ott megy az emberasszony. Én meg az elején haragudtam érte, de aztán úgy voltam vele, hogy majd abbahagyják. Meg a dolgom is anynyi volt, hogy eszembe sem jutott, hogy máshogyan is hívnak, mint ami a nevem, vagyis no, hogy mi vagyok, ugyi. Nagyon sokat köllött akkor dógozni, kisszíveim. Engem má tizenégy évessen vittek a zerdőre kapányi. A riporterek figyelmesen hallgatták, de persze főleg az érdekelte őket, hogy hogyan lett Mari néni férfiből nő, és főleg, hogy mindezen körülmények dacára hogyan lehetséges, hogy szült és felnevelt négy gyereket. Fel is tették neki a kérdést, hogy miként sikerült ezt kivitelezni akkoriban faluhelyen, de Mari néni csak annyit mondott, hogy meg lehetett oldani mindent, ha az ember nagyon akarta, meg ha őszintén imádkozott a Jóistenhez. A részletekre nem emlékszik, de nem is foglalkozott velük, hisz rengeteg volt a dolga, ha meg volt egy kis ideje, inkább füttyült valamit a Csárdáskirálynőből. És hajtotta a magáét tovább az erdőről meg a kapálásról. De még arra sem lehetett őt rávezetni, hogy problémaként beszéljen az említett esetről. Háború volt, az asszonyok is gyakran végeztek férfimunkát, mindenki úgy boldogult, ahogy tudott. És ahogy jobban megnézték, látták, hogy Mari néni arca tényleg kicsit férfias vonásokból építkezik, és úgy beszél magáról, mintha sötétkék alapon apró fehér virágos köténye alatt tényleg férfiaságot viselne, nem pedig nőiességet. Pedig kendőt is hord, még hozzá szakszerűen kötve, hátracsapóval. Időnként meg is igazgatja álla alatt a csomót, pontosan olyan mozdulattal, ahogy a kabaréban régen Kató néni szokta. Akiről egyébként szintén köztudott volt, hogy valójában férfi, hiszen Ihos József alakította. A két riportert már-már bele-törődött a meddő forgatás tényébe, amikor az egyikük, mintegy utolsó kérdésként oda-szólt a szépkorú transzneműnek: na és a kolbászt, azt tetszett szeretni élete során a Mari

néni? Az asszony érteni vélte a kérdést, és oldalra biccentett fejvel kibökte, hogy ezen bizony még soha nem gondolkodott. Azért nem, mert ha abban a szerencsében részesültek életük során, hogy kolbász került az asztalukra, nem gondolkodtak azon, szeretik-e, hanem fogták és megették. Volt, aki vágta, volt, aki harapta. ■ ■ ■

Lány a középső országreszből

1.

Nem látni már a rózsaszín, testhez álló pulcsis riporterlányt a képernyőn egy ideje. Talán babája született, és nem kíván nagy hassal a kamera elé állni. Az ország középső részéből küldött tudósításokat, általában jelentéktelen eseményekről. Az volt az érzésem a riportjait nézve, hogy az összeállításait csak azért közli egy országos tévécsatorna, mert a szabályok értelmében meg kell tölteniük egy előre meghatározott időszávet regionális hírekkel, tekintet nélkül arra, hogy ezek a hírek mennyire érdekesek. Ámbár a környék lakóinak, az ország középső részében élőknek talán érdekesebbek voltak, mint nekem, aki nem élek az ország középső részében, és nem is tervezek oda költözni. Mindezek ellenére nemegyszer fokozott érdeklődéssel követtem ezeket a híradásokat a rózsaszín, testhez simuló pulóve-

res riporternő tolmácsolásában. Legtöbbször persze hang nélkül, hiszen ha nézek is tévét nagy ritkán, leginkább lehalkítva, és ezt a szokásomat a testhez simuló rózsaszínű pulóveres lány felszólítására sem lennék hajlandó feladni. Jobb is így, ha nem is érdekesebb, mindenképp elgondolkodtatóbb, hiszen a háttérben suhanó élőlények motorikájából, a vágóképekből és a megszólalók arckifejezéséből próbálom meg összerakni a riportot, a felvonultatott problémát. A végén pedig a rózsaszín pulóveres hölgy hirtelen feltett mosolyából és bólintásából már tudom, hogy a riportnak pillanatokon belül vége. Ilyenkor egyébként be szokta mondani a nevét is, meg a csatornáét, akik tehát nem lehalkítva figyelik, biztosan hallják. Nem élem meg mindezt veszteségként, egyébként is zavarni szokott, hogy a tévés műsorvezetők, ha tehetik, saját tévéjük nevét ismételtetik, a lapok meg imádják leírni, ha valamit konkrétan nekik mondott valaki. Nem kell szerénykedni, mondják, hisz mindenki nyomul. Igazuk van. Nem is kapom fel a fejem ilyesmire már jó ideje, mint ahogy képernyőn szolgálatot teljesítő személyiségek látványa sem termel bennem figyelemingert. Ápoltak, előnyösök, profik, és egy komoly csatorna arculatának megfelelően gesztikulálnak. A szolgálat letelte után vélhetően nem egyenesen haza mennek, hanem italoznak egyet valamelyik kedves ismerősükkel egy üzletközpont folyosóján kialakított kávézó belső traktusában, de ott is inkább a fal felé fordulva, hogy a bámész vásárlók ne kezdjenek el mutogatni rájuk. A baráti italozások természetéből fakadóan az ilyen személyiségek esténként elmaradoznak, és csak kilenc körül taxiznak haza, ami végül is elnézhető nekik, hiszen másnap elég tízre beérniük. A rózsaszín lány annyiban különbözik tőlük, hogy megjelenésében nem kimondottan előnyös, sem profi. Mindig ugyanabban a rózsaszínű pulóverben áll a kamera elé, hidegebb időben legfeljebb rávesz egy sötét szőrvetkabátot. Haja sötét, szürkéske arca általában rosszul megvilágítva. Látszik hogy nem profi, és inkább csak mellékkeresetként készíti a riportokat. Plázákba sem jár este italozni, de ha jár is, nem kell a falnak szemben ülnie, hisz nem ismerik fel. Ha ez így folytatódik, aligha lesz belőle médiaszemélyiség. Nyilván nem is érez magában igényt ilyesmire, vagy ha mégis, hozzátartozói ezt az igényét hatékonyan elnyomják. Aki a környezetében ilyesmire valódi késztetést érzett, az már a fővárosba költözött, a középső országrészben pedig egyébként sincsenek plázák. Kietlen katlanok vannak, füves fennsík, meg néhány, eszeveszettül elhanyagolt cseppkőbarlang. Ilyen a középső országrész.

Nem tudok tehát túl sokat a rózsaszín pulcsis lányról, de tény, hogy ő rólam valószínűleg még ennyit sem. Mindenesetre szép gesztus lenne a részéről, ha születendő gyerekének, aki miatt a riportjai szünetelnek, az én nevemet adná, mintegy jelezve: tud rólam, és értékeli, hogy a magam kis extrém körülményei közt is rendszeres nézője vagyok tudósításainak, ha hallgatója nem is. Vajon tudna működni egy ilyen családmodell? Mert hogy azt nyilván nem várná senki, hogy összeköltözzünk, és ami engem illet, nem kívánok családjogi kapcsolatot kiépíteni senkivel a jelen feltételek mellett, inkább csak afféle csendes társként, szürke eminenciásként húzódnék meg keresztfiam életpályamodellje mögött. Hátsó megmondó emberként, akinek ki lehet kérni a véleményét, ha a gyerek sorsa alakulásában komolyabb kérdőjelek merülnek fel. Körülmetélés, pályaválasztás, agyagozó szakkör. Talán megelégednének ennyivel, mármint a család. Én biztosan. Aztán eszembe jutott, mekkora felelősségvállalást jelent, ha valakinek tiszteletből az én nevemet adják. Egy teljesen új lénynek. Bár már fentebb említve volt, de ez gyakorlatilag nem lenne más, mint a szűk értelemben vett keresztapaság. Ebben az esetben viszont egy újabb megkerülhetetlen kérdéssel szembesülök. Akarok én egy ismeretlen, rózsaszín pulóveres, középső országrészbeli riporternő gyerekének a keresztapja lenni? Hogy majd a nyakamra járjon anyjostul, ha pénz kell neki, vagy bármi egyébre szüksége van? Összeköttetésre a kórházi várólista miatt, protekcióra a felvételinél, vagy akár egy használt Škoda Feliciára, hogy eljárhasson a haverjaival bulizni péntek-szombatokként? Kettős csapdahelyzetbe kerülnek, hiszen csapolhatná a pénzemet és energiámat egy életen keresztül, ha meg nem segítenék neki, én lennék a keresztapák söpredéke. Hiszen mégiscsak ő lenne a keresztfiam. Vagy a keresztlányom. Mert hogy igazából még a nemével sem vagyok tisztában. Egy árva sort nem kaptam arról, hogy ez a gyerek kinek-minek születik, vagy született, hol, mikor, és hány kilóval, nemhogy arról, hogy tart-e igényt rám, a segítségemre, a pénzemre, az összeköttetésemre a kórházi várólista miatt, protekcióra a felvételinél, vagy akár egy hasz-

nált Škoda Feliciára, hogy eljárhasson a haverjaival bulizni péntek-szombatonként. Semmi sem biztos vele kapcsolatban, de én már döntéskényszerbe vagyok állítva. Nem kényerem a vívódás, ugyanakkor némi felelősségérzet azért szorult belém. Segíték is nagyon szívesen, ismeretleneknek is, pláne, ha az illető rokon, ámbár a keresztapaságnak rokoni szál nem feltétele. De hogy a bolondját járassa velem valaki, ahhoz nem fogok asszisztálni. Nem leszek a falu címeres ökre. Nem repülök rá azonnal a helyzetre, hanem szépen kivárom, hogy mi lesz. Megtalálnak ezek, ha nagyon akarnak valamit. Ami egyelőre és továbbra is biztos, hogy a rózsaszín, testhez tapadó pulóveres lány már nem tudósít az ország középso részéről. Nekem pedig eggyel kevesebb okom van, hogy nézzem a tévét.

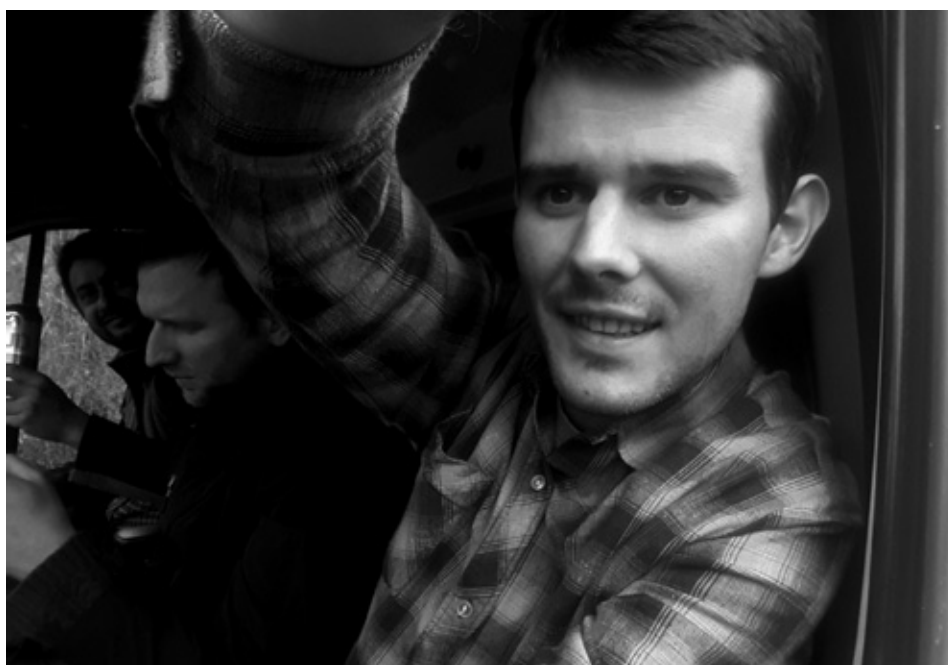
2.

Csodák csodája, jelentkeztek. Felhívott egy nő, hogy ő a középso országreszbeli lány, pontosabban neki az anyukája, amiből az következik, hogy a születendő gyermek leendő nagymamája. És ha nekem genetikailag közöm lenne az egész történethez, akkor vélhetően ő lenne az anyósom. De ne szaladjunk előre, szögezte le a hang, hiszen most az öröm ideje van: a születendő gyermek az ultrahang szerint fiú lesz, és mivel imáim az égben meghallgatásra találtak, az én nevemet fogja kapni. Wonyarc-vashegyi Veres István lesz a neve tehát, amelyet felnőtt korában, úgy alakulván, hogy művésznévre lesz szüksége, W-V-Veres Istvánra módosíthat. Ez viszont már az ő dolga, az ő döntése, meg hát nem is biztos, hogy művészember válik belőle, nem lehet az ilyet előre kiszámolni, az élet nem egyenlet, még akkor sem, ha teli van ismeretlenekkel. Igazából ez a dolog kellemes része, amiért felhívott, a másik meg az, hogy a hivatalos résszel kapcsolatban lenne egy apró kötelezettségem. Apasági nyilatkozatot kellene tenni, vagyis hogy aláírni, a nyomtatvány megvan az anyakönyvi hivatalban, ezt mindenképp jó lenne még a szülés előtt, mert ellenkező esetben az anya vezetéknevével kénytelenek anyakönyvezni a picit. Úgyhogy ha tartom magam a fentiekben elgondoltakhoz, szíveskedjek átfáradni hozzájuk valamikor a középso országreszbe, hogy a hivatalos aktusra is sort keríthessünk. Az egyéb ügyek intézését meg a szülés körüli tennivalókat, vásárlásokat, beszerzéseket ők elintézik, nem várnak el tőlem az égvilágon semmit. Nem kell a pénzem, az időm, sem a kapcsolataim, ismeretségeim, befolyásom, de még egy használt Škoda Felicia sem, hisz ezek olyan jelentéktelen apróságok a tény mellett, hogy egy új élet, egy új valami jön közénk, ami már magában egy csoda. Köszönik a hajlandóságomat, az ötletemet, az áldozatkészségemet, meg hogy átvonatozok hozzájuk a középso országreszbe aláírni az említett papírt. Mászt igazából nem is kérnek, hisz már ez sem kevés, és általában véve is nagy ritkaság, hogy valaki ilyen tekintetben siet ismeretlen emberek segítségére. És persze találkozhatok is majd bármikor a kisfiúval, amikor csak szeretnék, ők nem csak minden második hétvégén engednek hozzá, ahogy az elvált apukákat szokás. Én nem vagyok elvált apa, én mehetek bármikor. Mielőtt megyek, majd szóljak azért előtte, és azt főzik, amit szeretek.

3.

Elhatároztam, hogy nem fogok toldalékokat használni. Böjti megfontolásból, takarékosági szempontok szerint. Példát mutatva minden létezőnek az univerzumban, különös tekintettel mégis a keresztfiamra. Nyakunkon a nagyböjt, melyhez fűződő szimpátiánkat nemcsak a hűvés elhagyásával fejezhetjük ki, hanem bármilyen takarékosági gyakorlat. Jómagam a keveset szólás híveként nyelvergonómiai böjtöt tartok: elhagyom a fölösleges lingvisztikai sallangokat, és beérem az adatközlés szikárabb verzióival. Ennek egyik módja lehet, hogy nem használok toldalékokat. Használja őket, aki akarja. Megkímélt, jó állapotú toldalékokat ajándékozok rászoruló családoknak – szólhatna a hirdetés. A ragokat és a jelzőket ingyen adom, a képzőkért, amennyiben módjukban áll, azért adjanak valamit. Terményeket, régiségeket, értékpapírt, akármit. Mert a rag meg a jel az oké, van belőlük akárhány zsákra való, de a képző azért mégiscsak egy nyelvi csodafegyver: képes

megváltoztatni a szó faját. Igéből főnevet, főnévből igét, de még melléknévből is képezhetünk vele, amit akarunk. Szóval a képzőknek megkérem az árát. Újságpapírba tekerve szépen kartonokba rakom őket, el lehet vinni egy tolokocsival. Be lehet pakolni a kombi vagy a pickup csomagterébe. Most, hogy így szétcsaptam közöttük a leltározás okán, magam is meglepődtem, milyen sok toldalékot használtam alig. De a gyakran használtokról is lemondok, és nemcsak a nagybőjt idejére, hanem talán örökre. Meglátom, hogyan boldogulok nélkülik, aztán ha menni fog, talán folytatom a leépítést, elhagyok néhány marginális szófajt, amelyek nagyrészt csak a helyet foglalják. Módosítószók, partikulák, kötőszók – van belőlük egy rahedlival. Majd a szavak közti szünet ellátja a szerepüket – aki nagyon akarja, úgyis megérti, mit akarok. A névmásokkal még várok, hiszen rövidkék, alig foglalnak helyet. Legalábbis a személyesek meg a mutatók. A többi nem kell. Vihetitek a határozószókat is, de tulajdonképpen a melléknevek sem kellenek. Hisz minden valamilyen, nem kell még külön skatulyázgatni, pontosan milyen, vagy milyen nem. Megmaradok alapgázon az igékkal, a főnevekkel meg pár névmással. Amivel mindenképp számolnom kell, hogy megnövekszik a nonverbális kommunikációm szerepe – többet fogok gesztikulálni, nagyobb szerep hárul a mimikámra. Kicsit legalább megedzem fonyadt arcizmaim. De az is lehet, sőt egészen logikus, hogy a helyzet visszahat a mondani-valómra, megfogytokoztatva azt. Ez az élet más területein is érvényes: akinek nincs biciklijje, egyszerűen kevesebbet biciklizik, mint az, akinek van. Utolsó lépésként pedig talán az igékről meg a főnevekről is lemondok. Közölnivaló híján nem is venném már hasznukat. Ha valaki azt gondolja, hogy ettől megszűnik az interakcióm a világgal, meg hogy ez a halál kezdete, akkor téved. Vagy én tévedek. A lényeg, hogy ezeket sem fogom már használni, de nem is adom el őket. Bepakolom mindet a szekrényekbe dohosodni, molyosodni. Majd megörökli őket, aki megörökli, egy forró kérdőjelektől fűtött fiúgyermek, a rózsaszín pulóveres riporterterő szüleménye, akiről azóta megtudtam, úgy hívják: Gabriella.

Veres István (1984): író, újságíró. Eddigi kötetei: *Galvánelemek és akkumulátorok* (novellák), *Dandaranda* – szerelem, biztonság, kutyák (regény), *Széchenyi* – pozsonyi mesék. Pozsonyban él.

4. (Hedvig) szimfónia

Philip Glass: Dance No. 4

0' 00" – 0' 55"

Kezdetben volt a csönd, vagy volt a hús, kezdetben volt a csönd, amely sáros, kezdetben volt a csönd, vagy a hús, a hús, amely fáj, kezdetben volt a csönd, a hús, vagy a hús, amely fáj, kezdetben volt a csönd, a sár, a folyton kopogó eső, a leállíthatatlan eső, a hiba, kezdetben volt a hiba, a mindent átfogó hiba, az önmagát folyton újratermelő hiba, vagy a test, a hiba, a hiba hangja, a hiba éjszakája, a hiba fénye, a hiba feljött a nap, a hiba kényszere, a hiba újratermelése, a hiba eljött értem a sötét, a hiba fogd meg a kezem, a hiba lázas a homlokom, a hiba a házak homlokzatára sütve, a hiba, vagy a test, vagy a hiba, a test, vagy a hiba, a test, vagy a hiba, a sár, kezdetben volt a sár, az eső, valaki letérdel, próbálja elválasztani az esőt a sártól, fogd meg a kezem, valaki játszik a sárban, gyerek, gyerektest, gyerektestnek néz ki: Hedvig.

1' 42" – 3' 01"

A fák, az összehajló fák, a magasan összehajló fák, a felettünk magasan összehajló fák, az élvetegen összehajló fák, a magasság, a félelem magassága, senki sem méri a fák magasságát, a fák magasságát senki sem méri, nem méri a levelek távolságát, egytől egyig, az összes levél egymástól való távolságát, ha megmozdul egyetlen levél is, újrakezdeni, nem vállalkozik senki erre a műveletre, a fák, az összehajló fák, a magasan összehajló fák, a felettünk magasan összehajló fák, a felettünk magasan összehajló fák élveteg tekintete, mert nem mászik fel életét

kockáztatva a fákra senki, senki nem méri a fák magasságát, a levelek távolságát nem, csak a betűkét, hat milliméter, betűk távolsága hat milliméter, vagy több, hét milliméter, vagy kevesebb, hat milliméter, vagy több, hét milliméter, vagy kevesebb, hat milliméter, vagy több, hét milliméter, vagy több, nyolc milliméter, vagy kevesebb, hat milliméter, vagy kevesebb, öt milliméter, vagy kevesebb, négy milliméter, három milliméter, vagy kevesebb, két milliméter, vagy kevesebb, egy milliméter, ki méri a betűk távolságát, magasságát, a távolságot, magasságot, megméri a fák, lehajolnak: Hedvig.

5' 13" – 7' 32"

Miért sietsz, kérdezem magamtól, sietsz, futsz, miért sietsz, kérdezem magamtól, miért sietsz, sietsz, futsz, miért sietsz, sietsz, futsz, ott vannak a lépések, lépj bele, ott vannak a lépések, lépj bele, tiéd, tiéd itt minden, lépj bele, ott a levegőben egy minta, töltsd ki, legyen a tiéd, legyél te, az arc, ott az arc helye, hajolj bele, dőlj előre, hajolj bele, ott az arc, az arc, lépj előre, fuss, lépj előre, hajolj bele, ott az arcod, az arc, az az arc, az arc, az az arc, hajolj bele, lépj előre, döntsd előre a fejed, hajolj előre, lépj bele, látod?, az arcod, ott van, ott a minta a levegőben, kicsit véres levegő, kicsit véres minta, szivárog, lépj bele, mától fogva az lesz az arc, egy új arc a tükörnek, figyelj rá, egy új arc, figyelj, siess, fuss, ott az arc, szorítsd össze a fogad, a tiéd az a fogsor, kicsit véres, a tiéd, fogd össze a bőröd, a tiéd az a bőr, fuss, siess, ez a legyártott arc a tied, ott a levegőben, előtted, siess, hajolj bele, töröld le a vért, ne félj, lesz új, ne félj, ott az arc, siet: Hedvig.

8' 47" – 9' 43"

Legyártott lépések, az avar készséges, a legyártott mondatok, a nyelv készséges, a nyelv aberrált, a nyelv aberrált személytelenség, kislány vagy, kislány vagy, kislány, nézed a fákat, kislány, kislány vagy, nézed a fákat, kislány, a nyelv peremén, az aberrált nyelv peremén, két oldalról elindul az idő, összeér, két oldalról elindítják az időt, összeér, összeér az aberrált nyelven, kislány vagy, kislány, két oldalról elindul az idő, kislány, összeér a kislányon, lassíts, lassíts, lassíts a szavak belsejében, elindul az idő, két oldalról, összeér, keresd, keresd a szavakat, a legyártott szavak, nézd, hideg az ujj, augusztus, hideg a kéz, hófehér hideg, az aberrált nyelv, hófehér hideg idő két oldalról, nézd, a peremén, nézd, nézd: Hedvig.

10' 21" – 11' 14"

A végzet, keresem rá a szavakat, a végzet, egy szó mondja, végzet, egy szó mondja ezt, végzet, bújj el a sarkába, próbálj lélegezni, keress rá szavakat, végzet, a beszívott levegő, a jó mélyen beszívott levegő, nyugtass, végzet, keresem rá a szavakat, egy szó mondja, végzet, bújj el a sarkában, lélegezz, próbálj lélegezni, a sírás, egy szó sírást mutat, keressünk egy szót, sírás, bújj el a sarkában, lélegezz, a beszívott levegő, hagyd benne a szóban, ne nyisd ki, húzd meg magad a szóban, ez a beteges, privát szó, adták, ha felbukkan, lassíts, lassíts a szó belsejében, lélegezz, lassíts, egy szó azt mondja, amit enged, mielőtt megszólaltál volna, már megszólaltál, mielőtt megszólaltál volna, már lélegeztél, egy szó sírást mutat, helyezkedj el, jelentést mutat egy szó, helyezkedj el, a szó sarka, megtűr, egy szót keres: Hedvig.

11' 49" – 12' 52"

A kést, a papírvágó, már véres, ahogy lassan elhúzza, mégsem, véres, a kés, a papírvágó kés, a papírvágó kés már véres, mégsem, ahogy lassan elhúzza, lassan elhúzza, már véres, még nem, már véres, nem, nem véres, a papírvágó kés, ahogy lassan, ahogy lassan, ahogy lassan, kíméletlen lassúsággal, lassan, lassabban, még lassabban, ahogy kíméletlen lassúsággal, lassan, lassabban, még lassabban, elhúzza, véres, nem véres, még nem véres véres, nem véres véres, még nem egészen nem véres, még nem egészen véres, lassú, kíméletlen lassúsággal, lassú, ahogy kíméletlen lassúsággal, véres, nem véres, nem egészen nem véres, nem egészen véres, nem egészen lassan véres, ahogy kíméletlen lassúsággal, kíméletlen lassúsággal, a kést, a papírvágó kést elhúzza, a torkán, a nyakán, a vékony, hajszál vékonyságú, vékony, kék erek térképe fölött, a torkon, a nyak legérzékenyebb részén, a nyak legszebb, legártatlanabb részén, a metsző, a bemetszés, finoman, a hangot elmetszi, még a gégében, még a hangot: Hedvig.

13' 19" – 14' 28"

Ha arra a buszra felszáll, ha ott a járdára nem lép fel, ha megáll letépni a virágot, felemelni a falevelet, avar alól a földigilisztát, ha a földigiliszta tekeredik az ujjon, ha csak megáll, ha megáll a folyóparton, ha megáll a folyóparton, lélegezni, egy kicsit lélegezni a folyóparton, ha megáll egy kicsit levegőt venni, egyszer, egyetlen egyszer az életben, vagy nem, a sokból, ha a millió lélegzetvételből egy, csak egyetlen egy éppen most, ha csak megáll, ha megáll, vagy a befejezetlen cementpanelek

tövében, ha megborzong, ha megáll, egy izzadságcsepp lecsorog a hátán, ha megáll, mert megölel egy fát, lehajol, kezén egy földigiliszta, az avar alól, kivakarva, betűként, mindegy, számként, betűként, hajolj le, állj meg, akadj el, állj meg, ránézni a felhőre, a faágra, a fák leveleire, ha éppen elakadna, ha egy ág letörik, ha félbemarad, félbemarad, ha félbeszakad, elakad, ha megszűnik, ha befejeződik, ha elmúlik, abbamarad, megszakad, eláll, ha elhallgat, elhal, véget ér, vége szakad, leáll, ha leáll, ha vége, ha leválik egy földémgerepa, ha megölelsz egy fát: Hedvig.

15' 09" – 16' 47"

Hozzáér, elveszi a kezét, hozzáér, elveszi a kezét, hozzáér, mintha ütne, üt, mintha ütne, üt, hozzáér, szinte simogat, üt, hozzáér, elveszi a kezét, elveszi a kezét, majd szinte azonnal hozzáér, üt, szinte azonnal elveszi a kezét, mintha elveszi a kezét, üt, szinte simogat, elveszi a kezét, majd szinte azonnal üt, hozzáér, elveszi a kezét, üt, szinte azonnal elveszi a kezét, hozzáér, üt, üt, szinte azonnal hozzáér, mintha simogat, üt, mintha azonnal hozzáér, simogat, üt, mintha azonnal hozzáér, mintha azonnal simogat, üt, üt és hozzáér, azonnal üt, szinte simogat, hozzáér, elveszi a kezét, hozzáér, elveszi a kezét, hozzáér, mintha ütne, üt, mintha ütne, üt, hozzáér, szinte simogat, üt, hozzáér, elveszi a kezét, elveszi a kezét, majd szinte azonnal hozzáér, üt, szinte azonnal elveszi a kezét, Robert Kaliňák belügyminiszter urak, Robert Fico kormányfő urak, hozzáér, üt, szinte azonnal elveszi a kezét, üt, mintha simogat, Bugár Béla politikus urak, Csáky Pál politikus urak, Agócs Béla öngyilkos tanárok, Robert Fico politikus urak, Robert Kaliňák belügyminiszter urak, hozzáér, elveszi a kezét, hozzáér, elveszi a kezét, hozzáér, mintha ütne, üt, mintha ütne, üt, hozzáér, szinte simogat, üt, hozzáér, elveszi a kezét, elveszi a kezét, majd szinte azonnal hozzáér: Hedvig.

17' 43" – 18' 11"

Augusztusi hideg ujjak, a testet megméri ismeretlen kezek, O. L. tanulmánya, tanulmány, három hivatkozás, tanulmány, öt hivatkozás, G. L. tanulmánya, tanulmány, százhat hivatkozás, disszertáció, disszertációs munka, B. Z. tanulmánya, T. F. könyve, még három disszertációs munka, a jogi szakirodalom, harminckét hivatkozás, újabb harminckét hivatkozás, lépések a folyosón, félbetört köhögések, elképzelni a saját hangját, visszhang, a papírlap felkunkorodott sarkára tapadt szerves anyag, bőrszemcsék, rátapadt egyéniségek, az agresszió

hófehér, írásjelek nélküli terében, konkrétan ez a piszkosfehér sarok maradt, betűk elfelejtve, lerázva, ezt a papírsarkat megszerzem, elolvasom, ezt a szerves anyagokkal, bőrredőkkel, koszfolttokkal egymásra tapasztott margót, ezt fogom olvasni, atesztáció, lépések a folyosón, egy vendégtanári előadás, még három tanulmány, egy jogi vita, félbevágott lépések eltérített iránya, lassíts, lassítani a szavak belsejében, az emeleti előadóterem ablakából látni a fák tetejét, be lehet mérni a magasságát, ha tűz ütne ki, öltönyben, nyakkendősen át lehetne karolni a fát, lecsúsztatva a földre, de hol ez a tűz, amely minden könyvből csak az üres margókat hagyná életben, csak az üres margóknak kegyelmezne: Hedvig.

19' 32" – 21' 52"

A felakadt lemez, a tél, a nyár, ott a hideg, az ujjak, a beszívott levegő, a mindenhol lélegezni kell, a fények, a fáj, az aberrált személytelenség, egy csók, a kihallgatás, benne, benne volt, a gyerekek szívdobogása, reggeli ébredés, este belázasodott, hétszer keltem éjjel, teljesen kialvatlan vagyok, két oldalról elindul az idő, összeér, a tévémaci öröme, ugye milyen szép a tündérlány, utad megmutatom, lassíts, lassíts, a szavak belsejében, a véres méhlepény, egy kezet küldtek, belül, összeszorítani a zsigereket, hideg szervek, véres, gőzölgő szervek, egy kezet küldtek, még dobog a szíve, óriási kihangosítókon, még hallani, dobog a szíve, még dobog a szíve, még dobog a szíve, csúsztatja a felületén, körbe-körbe, csúsztatja a felületén, körbe, a garatot úgy szocializálták, hogy nem mondja ki a nyelvet, a szájpaddás másként tapad, az ínycsap lendülete más amplitúdót követ, az állkapocs rögzülése más izmokat feszít, és nincs megoldás, a garatot úgy szocializálták, hogy nem mondja ki a nyelvet, a szájpaddás másként tapad, az ínycsap lendülete más amplitúdót követ, az állkapocs rögzülése más izmokat feszít, és nincs megoldás: Hedvig.

23' 26"

■ **Németh Zoltán** (1970): költő, irodalomtörténész, a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem tanára. Legutóbbi verskötete: *Állati férj* (Kalligram, 2016).

A HATÁRSÉRTÉS EROTIKÁJA

Németh Zoltán *Állati férj* című kötetének
poszthumán (szerelem)értelmezése

„Arra vágyom, hogy egyetlenegyszer, egyetlen pillanatra ő legyek. Arra vágyom, hogy egyetlen pillanatra, egyetlenegyszer ne legyek én. De vágyakozhatnék-e valami olyasmire, amiben még soha nem volt részem?”

(Nádas Péter)

1. A kortárs magyar „középnemzedék” és a poszthumán

1.1. „Középnemzedék”

Németh Zoltán a kortárs magyar líra „középnemzedékének” egyik meghatározó alakjaként azoknak a szerzőknek a sorába illeszkedik, akik (ahogy Halmi Tamás fogalmaz) „nem a klasszikus formanyelv, a nyugatos és újholdas örökség megújításán fáradoznak, inkább a prózára hangolt vallomás, a szabadverses reflexiók, a nyelvi történet nyomán követő versnyelv lehetőségeit mérik föl, mélyen alanyi megszólalásaikban a magánmitológiává rajzolt mindennapok díszleteit rendezik el imponáló aprómunkával”.¹ Németh Zoltánt a szakirodalmi elemzések legtöbbször Nemes Z. Márió, Csehy Zoltán, Orcsik Roland, Pollágh Péter, Lanczkor Gábor vagy Turi Tímea nevével együtt említik. Az ő irányvonalukat követi a Németh utáni, fiatal generáció is.

Az előbbi meghatározás azonban korántsem terjeszthető ki az egész középnemzedékre, hiszen lényegi magvát a kortárs magyar költészet paradox módon éppen az egység szétrobbantásával teremti meg,

amelyet szükségképp követnek a széttartásalakzatok és az olykor egymástól radikálisan eltérő megnyilvánulási formák. Maga Németh is így fogalmaz: „Talán nem szorul különösebb bizonyításra az a megállapítás, hogy a kortárs magyar irodalomnak több nyelve van, amely nyelvek gyakran szinte párbeszédbe sem állíthatók egymással.”² De talán mindennek ellenében Halmi megközelítése mégis segít elhelyezni Németh állandóan változó és képlékeny költészetét a kortárs irodalom folytonos átrendeződésében.

A kortársakat illetően legkevésbé talán Csehy Zoltán költészete illeszkedik a Németh-lírához való közelítésbe. Legfőképp a formai eltérésekről van szó, mivel Csehy (Némethtől eltérően) az antik költészet zeneiségére és formavilágára alapozva alkotja meg szövegei jellemzően (de korántsem kizárólag) „hagyományos” szerkezeti felépítését. Továbbá versei egyedi hangját és témavilágát, ha nem is zárja mindig rímek közé, de olyan zeneiséggel és ritmussal itatja át szövegeit, amellyel a Németh-lírában nem találkozunk.

Ahol mégis egyértelműen egymásra vetül Németh és Csehy szövegvilága, az a verseikben megjelenő erőteljes testiség és a szerzői (ál)névvel való (posztmodern) játék.³ Mindkettőjük költészetére jellemző továbbá az erotikus szókészlet tabuinak feloldása. Csehy saját köl-

tészetében, valamint az antik erotikus versek újrafordításakor is ezt az elvet követte. Németh talán még ezen is túlmegy, mert szövegei sokszor már az obszcenitás határait súrolják. Ezen a ponton köthető Németh szövegüniverzumához Orcsik Roland szókimondó költészete, vagy az erdélyi fenegyerekként is emlegetett Orbán János Dénes világa, aki a maszkjáték és a villosni (Faludy-féle) erotikus szabadszájúság nagymestere. Továbbá Németh Zoltán kötetének sokszínűségében egyértelműen fellelhető az az állandó kísérletező kedv, amely Lanczkor Gábor költészetére is éppoly jellemző.⁴ De megemlíthetjük akár Varró Dániel nyelvi játékoságát és kísérletezését is az *Állati nyelvek, állati versek* című Németh-kötet fényében. A halál témájának intenzív jelenléte és az arra való folytonos rákérdezés Borbély Szilárd életművének szintén jellemző vonása.

A Németh-líra egyes pontjai Tóth Kinga költészete felől is megközelíthetőek. Az összefüggést a Németh-életműnek azok a meghatározó jegyei teremtik meg, amelyek tárgyiasítják, majd olyan fokban építik le a testet, hogy az szinte gépként kezd működni (*A haláljáték leküzdhetetlen vágya*). Csehy értelmezésében Tóth Kinga *All machine* című kötete „a test destabilizálása, az identitás szétrobbantása helyett test és gép kölcsönviszonyára fókuszál”.⁵ Bár Németh számos eddigi kötetében pontosan a test pozíciójának elbizonytalanítása és az identitás szétrobbantása volt a tét, ez az *Állati férjben* (ahogy azt látni fogjuk) némiképp megváltozik, és a figyelem részben a test és az ösztönösen „működő” állat kölcsönviszonyaira fog irányulni.

1.2. A poszthumán és Nemes Z. Márió

Németh költészetének elhelyezésekor említést kell tennünk a kortárs magyar lírának arról az ágáról, amelyet Csehy az utóbbi évek egyik legfontosabb irányulásának tart, s amely egy olyan világ- és létszemlélet alakít ki, „melynek mind vizsgálati tárgya, mind pedig végeredménye (maga a nyelvi tárgy) nem más, mint eleve »antropológiai« töredék”.⁶ Ez az a poszthumán létszemlélet, amely az önmagától és a környezettől elidegenedett én lét- és önértelmezését helyezi szövegei központjába. Az itt megjelenő eltárgyasult, elgépiessedett vagy sok esetben elállatiasodott test és identitás az, ami a Németh-lírárt leginkább magában foglalja és összetartja.

Nemcsak a néhány sorral feljebb említett Tóth Kinga *All machine*-ja a poszthumán vonulat egy reprezentatív példája, de ide sorolhatjuk Borbély Szilárd *A Testhez* című kötetét is. Az olyan versekben, mint például a *De Sade lilioma* vagy *De Sade rózsája*, megjelenik mind a nyelv, mind az elbeszélhetőség problémájának tettenérése a szöveg testén, a test lecsupaszítása és dehumanizálása, sőt, *A poszthumánhoz* cí-

mű szövegben Borbély magát a fogalmat is verse tárgyává teszi. Mégis a poszthumán elidegenedésnek az a hűsbavágó megközelítése jellemző leginkább a Németh-szövegek jelentős részére, amelyhez Nemes Z. Márió költészete áll a legközelebb. *A hercegprimás el-sírja magát* című kötetét például Csehy egyik tanulmányában a poszthumán líra legreprezentatívabb példájaként emeli ki, amelyben szerinte „a test iránti bizalmatlanság megfogalmazása, a test anyagiségének megkérdőjelezése folyamatos szimulációs terheléssel történik”.⁷ Németh és Nemes Z. újragondolták a test és a szubjektum viszonyát, és ezzel párhuzamban a szó szerinti és metaforikus jelentésrétegek egymásba játszásával a nyelv működésére is rákérdeztek.⁸ Lapis József szintén egymás mellé helyezi a két költő világát, ugyancsak a szövegeikben megjelenő testrontás és az újratereptető test- és nyelvhasználat hasonlósága felől: „Németh Zoltán hústest-szubverziót (és perverziót, obszcenitást is) nagy invencióval és erudícióval prezentáló költészete [...] mellett Nemes Z. Márió munkássága tekinthető mindazonáltal a testpoétika legradikálisabb újraértésének.”⁹

1.3. Én(-költészet) és a Másik

Németh, ahogy több más kortársa is, mint például Sziij Ferenc, reflektált én-költészetet művel. A Sziij-lírával kapcsolatban fogalmazza meg Lapis, hogy annak „legnagyobb (gondolati) problémája a szubjektum elgondolhatósága és a saját én megélhetősége, rendre a te mint Másik és a világ mint Másik mindig történetiként, időbeliként elgondolt viszonylatában [...] a világban való sajátos létezés felmutatására törekszik. Ezt a színre vitt létezést paradox módon jellemzi az organikuság és az automatizáció. A gépek, a tárgyak, a világ darabjai és fenoménjei rendre élő metaforákban, antropomorf képekben bukkanak fel.”¹⁰ Ahogy Krusovszky Dénes *Elromlani milyen* című versében a szöveg egy kalapács szabadságát annak istennélküliségével (vagyis a lélek hiányával) magyarázza. A fenti meghatározást hűen tükrözi Sirokai Mátyás egyik legjelentősebb kötete, *A beat tanúinak könyve* is, amelyben „az emberen túli világok lüktetését igyekezett prózaverseibe oltani”,¹¹ vagy Pollágh Péter szövegvilága, akinek egyes szövegei nemcsak „a humán lét materiális dimenzióit stimulálják, [...] hanem az alanyiség történeti pozícióját is kimozdítják annak megszokott helyéről”.¹² Turi Tímea Lanczkor Gábor költészetében emeli ki a kortárs lírai szövegek általa „új személyességnek” elnevezett énértelmezéseit és azok helyezkedéseit, amelyeknek vizsgálata szerinte azért olyan jelentős, mert egyszerre fejezik ki, „hogyan gondolkodunk egyáltalán arról, micsoda, mi-ből áll és hogyan tudja magát kifejezni a személyiség,

mi az, amit személyesnek gondolunk, és mi az, amit már személytelennek”.¹³

„Krusovszky Dénes szerint Győrffy Ákos szövegei „arra tesznek kísérletet, hogy egy olyan közeggel lépjenek kapcsolatba, illetve, hogy egy olyan közegen keresztül mutassák be magukat, aminek nincs nyelve, ami néma”.¹⁴ Ahogy azt majd látni fogjuk, ez történik az *Állati férj*ben is, Németh lírai hőse (a férj) az állati lét közegén keresztül próbálja értelmezni magát egy olyan közegben, amely ha nem is néma, de nincs nyelve.

„A saját test reflexiója, illetve a másik teste hol vágy-, hol abjektárgyként, hol egyszerre mindkettőként megjelenő tapasztalati felületként fontos problematikája a kortárs lírának”¹⁵ – írja Lapis a kortárs líráról szóló tanulmánykötetében. Ez azt engedi sejtetni, hogy a kortárs líra az olyan lacani gondolatok keretében kezdi el értelmezni a világot, pontosabban az olyan feltevések válnak problémakörének gócpontjává, mint: „Én a Másik helyén jelölöm ki a szubjektumot”¹⁶ vagy „a vágy oka a Másikban van”.¹⁷

Érezhető, hogy a kortárs lírai szövegek figyelme egyre inkább áthelyeződik a Másikra, de ez az átírányulás is végső soron csak az önértelmezés egy újabb lehetősége lesz. A Másik csak az Én által léphet elő alanynyá. Lapis ezt így fogalmazza meg: „Én és a világ értése azonban kizárólag a másik függvényében történhet meg. A másik a beszéd terméke, de a beszédet is mindig meghatározza a másik idegenségével való szembeállítás. Az idegenség fakadhat sajátosan bentről, az én hasadákaiból, traumáiból, de összefügghet a kulturális másság megtapasztalásaival is. Felbukkanhat sokféle alakban [...] – lehet akár egy »élvezőautomata« (Németh Zoltán), [...] [vagy] fétismajom (Nemes Z. Mária) [is többek közt]”.¹⁸

A Másikra irányuló figyelem magával vonja a Másik idegenségének problémáját is, már nem az én saját idegensége lesz a fontos, vagy legalábbis nem önmagában fogja felfedezni ezt az idegenséget, hanem a Másikban. Herczeg Ákos szerint a kortárs lírai szövegekben újabban (az ezredfordulón felmerülő kérdésekhez képest és egyben az R25 generációjának fényében) „a saját test idegensége helyett érezhetően (újra) a másik idegensége kerül hangsúlyos pozícióba”.¹⁹

Ugyanez játszódik le Németh *Állati férj*ében is, a figyelem a saját test idegenségéről átírányul a más(ik) idegenségére, és az ehhez való közelítés kerül a középpontba.

2. Németh-kötetek

A kortárs líra sokszínűségét és szétartását hűen tükrözik Németh Zoltán eddig megjelent kötetei. Ilyen a szerzőiség elbizonytalanítása, illetve eltörlése a *Per-*

verzió méltóságában vagy *A haláljáték leküzdhetetlen vágyában*, de a *Kunstkamera* töredezettsége és „felírt-szerűsége”,²⁰ valamint a nyelv autogenézise és szerepének újraértelmezése az *Állati nyelvek, állati versek* című kötetben is hasonló. Mindazonáltal „az egymástól nagymértékben eltérő könyvekre [...] kivétel nélkül jellemző az, hogy az emberi létezéshez kapcsolódó kérdések (azaz: a humánus, a test, a nyelv, a morál, az interszubbektivitás, a halál stb.) körbejárására válalalkoznak”.²¹

Az *Állati nyelvek, állati versek* műfaji meghatározásaként Csehy az antikvitástól létező bestiáriumot találja a legmegfelelőbbnek. Rávilágít, hogy a markáns költői humor mellett „a kötet egyik sajátossága a nyelv öngerjesztő mivoltának felismerése és az ebben rejlő lehetőségek célirányos kiaknázása”.²²

Nagy Csilla a *Kunstkamera* rendezetlen számokkal jelölt, tengernyi pársorosát „katalóguscédulákként”²³ értelmezi. Szerinte olyan „nyelvileg sűrített szöveg-törmelékekről van szó, amelyek a tárgyas-objektív líra, a személytelenítés hagyományában mozognak”.²⁴ A test megjelenésének három típusát különbözteti meg a kötetben. Az első, amikor ténylegesen jelen van a(z emberi) test, a második, amikor nincs jelen, a harmadik pedig, amikor „az emberi test valamely nem emberi minőséggel érintkezik, vagy azzal együtt alkot konstrukciót. Az állati, a metafizikai vagy a tárgyi világ közbejöttével alakuló testképek a humánus fogalmát kérdőjelezik meg”.²⁵ Az utóbbi típus erőteljesen jelen van az *Állati férj* szövegeiben is, melyekben az ember állati minőségekkel kerül kapcsolatba, nem emberekkel alkot új, közös (szerelmi) konstrukciókat.

Az *Állati férj*ben megjelenő betegségről, a saját test elidegenedéséről és felszámolásáról szól Németh *A haláljáték leküzdhetetlen vágya* című verses halálnaplója, amelyben „a test állandó, kényszerű tudatosítása sajátosan képzi meg az önazonosságot”,²⁶ akárcsak a *Vakondpatkány* című vers állandó ájulásnak kitett főhőse: két tudatvesztés közt eljut az önazonossághoz, majd ismét elszakad tőle.

Az *Állati férj* az *Állati nyelvek, állati versek* humora mellett egyszerre foglalja magában *A perverzió méltóságában* megjelenített testiséget és szexualitást (és a határterületei(ke)t) feszegető témákat, valamint a *Kunstkamera* bizarr, torz, tragikus, egyben megdöbbentő undorát. Túllép *A haláljáték leküzdhetetlen vágyán* is, pontosabban szólva leküzd a leküzdhetetlent (az ént) azzal, hogy sikerül teljesen átadnia magát a (megszűnés) vágy(á)nak. Tehát az *Állati férj*ben megtörténik mindaz (a beszélő én elveszíti identitását), amit Nagy Csilla csak lehetőségként tart számon *A haláljáték leküzdhetetlen vágyában*, hiszen abban „a beszélő én egysége sértetlen marad [még] annak ellenére [is], hogy időnként az arc »rongálódásáról«, az egyediség elvesztéséről van szó (pedig az identitás elvesztésé-

nek és módosulásának retorikai-poétikai megvalósítása is termékennyé válhatna Németh Zoltán lírájában)”²⁷

3. Az Állati férj a poszthumán (szerelem) jegyében

„Van, amiről nem lehet beszélni, de arról is beszélni kell” – olvasható az *Állati férj* borítójának hátoldalán Wittgenstein egyik gondolatának kifacsarása, s ez a kötet egyik versének, a *Hollónak* a kezdő mondata is. Németh Zoltán lírájának meghatározó összetevője a ki- és az elmondhatatlanság, a roncsolt (lét) állapotok nyelvi kifejezése, valamint az új, nem várt kontextusokra való, kísérletező jelentéskiterjesztés állati meghökkentés. Olyan tájak felé viszi el az emberi nyelven való megszólalást, amelyek a váratlan humor vagy undor eszközével mindig valami meglepőt, valami abszurdot, valami kiköppen(t)őt idéznek elő. „Egy olyan versfajta kikísérletezése, kifejlesztése volt a céloom [...] amelyben minden esztétikai minőség keveredik: a szép, a groteszk, a rút, a humoros, a tragikus, a bizarr stb.”²⁸ – hangzik el egy Németh Zoltánnal készített interjúban.

Már maga a borítólap is az állatiság esztétikai élményét nyújtja, mintha valamiféle bundás állatot tartanánk a kezünkben. Sok múlik az értelmezésben azon, hogyan tekintünk a kötetre: a befogadó az olvasás aktusával élővé teheti a kötetet, de láthatja a kinyomtatott és piacra dobott gondolatokban a tárgyiasított, megnyúzott állat szőrével bevont, halott anyagot is. A bundanyomattal borított kötet kézbevitelével és olvasásával mintha megragadnánk és felnyitnánk egy állatot, hogy a test végső peremétől, a szőrzettől egyre mélyebbre jutva fejtsük meg az állati és idegen (szőveg)test minden titkát és vonzását.

A kötet nyolc terjedelmes, a költő által novellaversnek nevezett szöveget tartalmaz, amelyek versbe szedve, ám prózaian áradva alkotnak fejezeteket. Minden vers főcíme megegyezik a kötet címével. Csak a kurzívval szedett, zárójeles alcímek utalnak az „állati” (valójában emberi) férj szerelmi vonzódásának egyes „áldozataira”. A közös nevező az állati férj: nemcsak főcíme, de elbeszélője és főhőse is egyben. Ez az azonoság emeli ki a kötet elsődleges nézőpontját, az én (az ember) és a másik (különböző állatok) viszonyát. Ez a viszony pedig az élő organizmusok növekvő komplexitása által definiált biológiai hierarchia, amelybe az ember az élőlényeket rendezi, s amelyet ez a kötet megkérdőjelez, de legalábbis átértelmez: „Sokkal inkább arról van szó, hogy megjelenjen az a tapasztalat, mennyire esetleges az emberi kultúra, nemiség és civilizáció”²⁹ – vallja Németh Zoltán.

A kötet versei között sajátos összetartó erő hat, amely a főcímek azonosságán kívül az egyes versek szerkezeti hasonlóságában és szövegkohéziós összetartozásában jut kifejezésre. Az egymásra épülő egységek összefüggő sorozatként olvashatók, hasonlóan például Kosztolányi *Esti Kornéljához*. A *Hollóból* idézett elbeszélhetetlenség problémája például visszatér a *Fehér gólyában*: „Nincs nyelv, amelyen elmondható az élet, amelyet Veletek éltem” (65), de a nyelv problematikája megjelenik a *Vakondpatkányban* is: „Hallom, amint durva tájszólásban valaki parancsot osztogat. Azon a nyelven, amelyre mindig vágytam. A bíborvörös vulva nyelvtana, a csikló grammatikája” (29).

„Ezekben a novellaversekben szinte átdobálják egymásnak az eltérő esztétikai kategóriák a szöveget, furcsa hálózatot hozva létre. Ez a hullámmás érdekelt engem.”³⁰ Bár novellaversekről beszélünk, éppen ezek a „átdobálások” teremtik meg a szövegek egyfajta belső, lírai dinamikáját, ezeknek a hullámoknak a rezonanciája hozza létre a versbe szedett próza egy sajátos ritmusát. Az eltérő esztétikai minőségeknek a meghökkentés, a váratlan megközelítés eszközeként alkalmazott, korábban már említett együttállását, „keverését” Németh „nyolcsarkú versnek” nevezte el. Saját művének, a *Hét sarkú könyvnek* lényegét Lanczkor Gábor abban látja, hogy egy könyvnek mindig csak hét sarka látható számunkra, hiszen a nyolcadik sarok mi magunk, az olvasó vagyunk. Németh úgy forgatja a kötetben található nyolc szöveget, hogy az elbeszélő emberi nézőpontján keresztül a lehető legmélyebbre és legközelebbre juthassunk az állathoz. Új, nem várt módon közelíti meg a különböző esztétikai minőségekből az állati lét formáit. Az így keltett benyomások és érzések által az olvasó, áthatva az ember számára idegennek ható, állati léthelyzetekkel és viselkedésformákkal, valamint az állati és az emberi világ egymásba csúsztatásával (a mexikói kardfarkú hal angol szakos egyetemista, az ember pedig gólyafészkekben lakik), könnyebben helyezkedik bele a nyolcadik szög folyton változó pozíciójába. A könyv nem ad módot arra, hogy olvasása közben egyoldalúan közelítsük meg az egyes szövegeket, sőt rávezet, hogy a lehető legtöbb oldalról (szexuális, naturalista, tudományos, transzcendens, filozofikus, romantikus stb.) lássuk és értelmezzük az idegenséget vagy éppen önmagunkat (az idegenségben), és végső soron, hogy találkozhassunk a szerelem tárgyává tett állatok külső-belső világával. (Ez alól kivétel a *Bacilus* című szöveg, amely emlékezés, újragondolás, s egyben összegzés. Az elbeszélő figyelme itt csak önmagára irányul.) „Mindaz, ami normális például a vakondpatkányoknál [...] csak az ember nézőpontja felől abnormális vagy perverz. A vakondpatkányok nézőpontjából ez a normális. Sőt: az ő nézőpontjuk felől valószínűleg az emberi civilizáció és az emberi viselkedés az abnormális.”³¹ Tehát a szövegek az önmegfigyelésnek és önértelme-

zésnek, valamint a másik megfigyelésének és megértésének folytonos váltogatásával azonosulnak hol az emberrel, hol az állattal. Így közelítik egymáshoz az emberit és az állatit, a közös hang reményében. Bár a biológiai hierarchiából adódóan végső soron mindig az embernek kell feladnia valamit saját rendszerének komplexitásából, „lealacsonyodnia”, elhagynia (súly) fölöslegét vagy akár önmagát, hogy közelebb juthasson az állathoz: „hat hónapon át koplaltam, hogy a megfelelő súlycsökkenést elérjem” (*Vakondpatkány*, 25), vagy „csontsoványra kellett fogynom, hús-bőr emberi konstrukcióra, hogy reszkető kézzel felköthessem magam egy szerelmes gólyára” (*Fehér gólya*, 69–70). De ez a természet törvényeinek megfelelően másképp nem is lehet. És Németh könyve nagyon is figyelembe veszi a természet törvényeit az állatok életét és viselkedését illetően. Nem egy versnek részét is képezik a különféle jelöletlen vagy jelölt idézetek egyes természettudományos tanulmányokból, kötetekből. Másfelől viszont összeütközésbe kerülnek a szakirodalom távolságtartó tudományos vizsgálatait és az állatok saját környezetében szerzett, kegyetlen, hús-vér megtapasztalások. Ez történik a *Vakondpatkány*ban, amelyben a szöveg felszínessé, majdhogynem hiteltelenné teszi a tudósokat és a szakirodalmat. A *Fehér gólya*ban pedig a szépirodalom létjogosultságát kérdőjelezi meg: a versek olvasását felülírja a tapasztalat, s a cafatokra foszló könyvek már nincs is szükség. Az idézett interjúból kiderül, hogy Németh nemcsak tanulmányok olvasásával készült a *Vakondpatkány* megírására: „hanem napokon, heteken át néztem egy dél-afrikai állatkert honlapján a folyamatos, élő közvetítést egy vakondpatkány-kolónia életéről. Volt olyan, hogy egész éjszaka vakondpatkányokkal álmodtam, és fuldokolva ébredtem, 25 méterrel a föld alatt.” Pontosan ez az az álomszerű, öntudatlan élmény, amelyet az önmaga fölötti kontrollt és az éntudatát elvesztő állati férj a sorozatos ájulások közepette átél a föld alatt a *Vakondpatkány*ban.

A kötet fő témája a szerelem. A *Holló* című verset kivéve az ember és állat közti szerelem az az alapkonzfliktus, amely kiváltja az érzéseket és a gondolatokat. A kérdések és megfigyelések mindenekelőtt a szerelem természetére vonatkoznak: a versek a szerelem (ki) alakulásának, (el) múlásának egyes fázisait és az azokban jelentkező problémákat mutatják be, melyek magyarázatul szolgálhatnak az emberi párkapcsolatok tökéletlenségéire is. A *Barna medve* című „fejezet” például a vágyakozás folytonos fokozásáról szól. Arról a vágyódásról, amely a kielégüléssel el is tűnik, és a végén csak a trófea marad. A *Mexikói kardfarkú hal* című szöveg az ismerkedésre is hangsúlyt fektet, a szerelem előtti időre, amikor is a főhősben kialakul a szerelem egyik tipikus formája: a túlzott rajongás, az istennőként való kezelés és a behódolás. Ez vezet a szöveg során a kiszolgáltatottságnak és a megaláztatásnak arra

a fokára, ahol csak a közös utódok felfalásának brutalitása képes felnyitni a valóságtól messze járó szerelmes szemét. És így tovább.

De amellett, hogy az egyes állatok viselkedésében vagy a főhős reakcióiban az emberre ismerhetünk, a versekben merőben más megvilágításba kerül a szerelem. Más értelmet kap egy medve karjai közt, aki szerelemből elviseli az ember által készített pecsenye szagát, pedig ki nem állhatja azt. A *szeretlek* szó nem várt kontextusban való elhelyezése pedig új hite(l)t ad a szónak: „szájszagú test, nyál kicsordul arcodon, szeretlek” (*Barna medve*, 10). De talán a *Kékbálna* című vers fejezi ki ezt a leghitelesebben: „amikor 600 kilós szív dobog érted, másként látod a világot, (...) amikor a nyelv elefántnagyságú, akkor másfajta értelme van egy csóknak, (...) az ölelés és simogatás egészen más értelmezést nyer egy 180 tonnás testen, amely érted reszket” (21).

A szövegek a szerelem mellett átértelmezik a nemiséget és a szexualitást is: szeretkezni vízben, levegőben, földön és föld alatt. Mindez nem ütközik akadályba, ha az ember belép az állat világába. Az aktus időnkivülisége felfokozódik, valamint olyan váratlan, elbizonytalanító fordulatok jelennek meg a szövegekben, mint a csiga vagy a mexikói kardfarkú hal esetében a nemváltás, illetve a kétneműség. Semmi sem biztos, minden változó, minden esetleges, képlékeny. A nemiség nem egyirányú, nem egyszínű. Minden lehetséges.³²

A kötet narrátora és főhőse egy zoofil szerepjátékot űző férfi, aki különböző állatokkal esik szerelembe. Próbálkozik, de mindig balul sül el a dolog. Kivételt képeznek talán a madarakkal való viszonyok leírásai (a *Holló* és a *Fehér gólya*), akiket kicsit az ember fölé is helyez Németh. Bár a fehér gólyával kialakult szerelemnek is tragédia a vége: a gólya természetes halála olyan tragikum, amelyet az emberi szerelem sem kerülhet el. A többi vers drámai befejezéseit, a szerelembe eséseket, valamint azok hirtelen és váratlan elvesztését állítja előtérbe a *Bacilus* című vers, amely a többi vers átírásával, a főhős próbálkozásainak összegzésével mutat rá a „boldogan élt, míg a medve el nem biciklizett a polgármester biciklijén” tragikomikumára.

A legtöbb novellaversben megfigyelhető az a fordulat, amely az állat tárgyiasításával és halálával jár. A legfőbb kivétel a *Holló*, amelyben a szerelem gyengéden, illetve csak zárójelben jelenik meg, átadva a főszerepet az ember zsarnoki, ugyancsak tárgyiasító életvitelének a Földön. A két másik kivétel a *Vakondpatkány* és a *Fehér gólya* című írások, amelyekben valamelyest sikerrel jár az állathoz való közelítés, legalábbis az emberi lényegtől, a személyiségtől való megszabadulás biztos. Így ezekben a szövegekben inkább az elbeszélő, az ember tárgyiasul. A legtöbb vers brutális fordulattal vet véget a szere-

lemnek. A barna medvéből trófea, a csigából vacsora lesz. A bálnát ugyancsak megölik, ha nem is az elbeszélő, és itt a lényeg, a tárgyiasítás hangsúlya talán nem is a nőstényen, hanem az elpusztított párján elkövetett kegyetlenségen van (a hímvesszőjéről lenyűzött bőrből készítenek méregdrága terepjáróba ülés-huzatot). A *Bacilus* című szöveg azzal próbálja oldani a kötet erősen tragikus hangvételét, hogy átírja az egyes novellaversek cselekményeit (a medve elbiciklizik, a mexikói kardfarkú hálnak „töke nőtt”), vagy új szerelmek tragikomikus leírásával próbál enyhíteni a véres befejezéseken. A számok használata és nem betűvel írása is a tárgyiasításra mutat: a medve aranyérmes, 55 pont fölötti koponyája, a bálna 52 Hertzzen való élvezése, a csiga megtermékenyített, 3 milliméteres tojásai, a gólyafészek 0,8–1,5 méteres átmérője. Adatokra redukált tényszerűség. A finom részletek nyers ábrázolása. Talán a számok a válaszok a *Fehér gólyában* felmerülő „pontos érzelmek” (63) kérdésére. A tragédia adatként való kezelése – a terepjáró pontos neve, a szakirodalom megjelenésének éve, a medvetrófea pontozásának szakszerű leírása, a csigarecept részletessége, a gólyafészek pontos méretei vagy a bálna szívének pontos súlya – ad hitelt a megtörténtnek, egyben felerősítve az ember szerelmének tárgyiasító hatását is.

Térjünk vissza a nyelvi kommunikáció, az elbeszélhetetlen problémájához, melynek felmerülése az állati létbe való belehelyezkedés felől nem meglepő. A legtermészetesebb módon hat az elbeszélőnek az a kijelentése, hogy „Kapcsolatunk alatt egyetlen szót sem váltottunk, csak a testünk beszélt” (*Vakondpatkány*, 33), hisz egy vakondpatkánnyal folytatott szerelmi viszonyról van szó. De a hollók szuperintelligenciáját tekintve sem meghökkentő az, hogy a madarak az ember számára érthetetlen nyelven beszéltek el és öröközték meg „az enyészetnek a folyamatos, az elmondhatatlan gyönyört” (*Holló*, 43). Hisz egy vakondpatkánnyal vagy egy hollónak egész más kommunikációs eszközei vannak. Az ember elsődleges eszköze a közlésre a nyelv, ennek túlnyomó használatával például az érintés vagy az illat általi információcsere háttérbe szorult. Az állatoknál pedig pontosan ezek az igazán fejlett kommunikációs eszközök. Erre jó példa lehet a *Vakondpatkány* című szöveg elbeszélőjének megoldása, aki a felszínre jutáshoz, vagyis a kiszabaduláshoz a vakondpatkányok kommunikációs eszközét használja fel: az ürülékét. Így ez a végtermék válik az információ hordozójává, az emberi tudattalan akaratot és vágyat tartalmazó közvetítővé: „És ha majd egész testüket, idegrendszerüket, érzéseiket, gondolataikat átjárja ürülékem? azt teszik, amire tudattalanul vágyakozom” (35). Az emberben ott van a lehetőség a nyelven kívüli kommunikációra is, így azt elő tudja hívni. Az állat viszont ebben az esetben is tehetetlen, nem

tud felérni az emberhez, csak a magasabb rendű közelíthet az alacsonyabbhoz.

A kötet két kiemelkedően nagyobb terjedelmű novellaverse a *Fehér gólya* és a *Vakondpatkány*. Ez két olyan szöveg, amelyben a főhős közelítése az állathoz, az állat megértéséhez és a vele való egyesüléshez legalább részben sikeres. Ezzel szemben például az éti csiga hiába próbálkozik az átváltozással (botox, plasztikáztatás stb.), mert a főhős pont az állatot szerette meg benne (és fogyasztotta is el később).

Mindkét szövegre jellemző, hogy benne a főhős elveszíti az öntudatát. Egyfajta feloldódott önkívületi állapotba kerül, és éppen ez ad lehetőséget arra, hogy kiléphessen az emberiből, és egyúttal beléphessen valami másba, valami közös létállapotba, melyben már belefoglaltatik az állati is. Erre az öntudatlanságra mutatnak a történések utólagos rekonstruálásai, az olyan utólagos értelmezések, mint: „arra később emlékezett” (*Vakondpatkány*, 25) vagy „mint később kiderült” (uo., 27) stb. A tér- és az időérzék megváltozása, illetve elvesztése is megjelenik a szövegekben. A gólyafészek perspektívája először egyfajta névtelen istenpózbba helyezi a főhőst, aki majd a repüléssel eléri a tér (és az abban való mozgás) olyan mértékű kitérülését, amelyben megszűnnek a viszonyítási pontok. A *Vakondpatkányban* pont az ellenkezője történik. A sötétség, a mozgásképtelenség, a tér szinte totális kitöltése által veszíti el a térérzetét a főhős. Az időtlenség érzete még közelebb visz az állati létezés megéléséhez. Ahogy az állatok, úgy a főhős sem érzékeli az időt: „Úgy telt az idő, mintha nem is létezett volna” – olvashatjuk a *Vakondpatkányban* (34). A *Fehér gólyában* az idővesztés egyszerre párosul a gondolatnélküliséggel: „Felkelt a nap, és nem volt mire gondolnom, sötét lett, és nem volt mire gondolnom” (64). De az állatra jellemző gondolatlanság megjelenik a *Vakondpatkányban* is: „Egy hónap alatt egyetlen dolog ha eszembe jutott, gyakran annyi sem” (34).

A *Vakondpatkány* kulcskérdése az állattal való azonosulás és a megértése irányában való elindulás problémája: „Hogyan lehet leírni a fokozatosan kioltódó tudatot, amelynek már csak az áramlását érzékelttem, de azt, hogy vagyok, elfelejtettem már” (31). Ez a kérdés azért lényegbevágó, mert az állatoknak nincs önreflexiójuk, nincs tudatosságuk. Ez megjelenik a *Fehér gólyában* is: „nem volt viszony, amelyhez hozzá tudtam volna kapcsolni magamat és az érzelmeimet” (64). A szerelem és az önreflexió összefüggéseiről így fogalmaz Nádasdy Ádám *Ádám és Éva* című verse is:

„Ádám és Éva mégsem szerették egymást,

mert nem tudták. Nem tudták, mit csinálnak.

A szerelem: önreflexió, nézd,

én így, te úgy, én is, te is, mi egymást.

Ha nem *tudod*, hiába alszotok

gyönyörű bűzben, pamaccsá hörögve.

Ha van nálad tükör, akkor szeretsz.”³³

Ha nincs önreflexió, akkor nincs szerelem, ha nem tudatos egy érzés vagy gondolat, akkor az nem emberi. Hiába kerül közelebb az állathoz az elbeszélő a *Vakondpatkány*ban vagy a *Fehér gólyában*, ha ez a közelítés a (ön)tudatvesztéssel, az én és a másik (illetve az éntudat és az én érzéseim) közti viszony elhagyásával jár, hiszen a tudatosságon kívüli egyesülés csupán választás nélküli, ösztönös reakció.

De van az önreflexiónak más értelmezése is. Visy Beatrix a következőképp értelmezi Németh *Állati férjét*: „[a szövegekben] az énnel önmagát kell játékba hoznia, belevetnie magát a másba, az ismeretlenbe [...] ez azonban csak a felszínen tűnhet az én elhagyásának, levetkezésének, saját húsunk legyalulásának. Az idegenséggel való találkozás során ugyanis nem (csak) az idegennel, hanem sokkal inkább éppen önmagunkkal találkozunk, s e tapasztalásban önmagunk határait feszegetjük, önmagunkat kell kockára tennünk.”³⁴ És pontosan ebből indít Nádas is Narcissus és Echo történetének értelmezésével, hiszen az ember mindenben önreflexiót (tehát önmagát) keres(i): „[Ovidius] Narcissus létének feltételét szembeállította Echo létének feltételével.”³⁵ De Nádas önmagával kapcsolatban is azt állítja, hogy „kézenfekvő tapasztalatai szerint sincsen olyan kép, mely más ne lenne, és olyan kérdése sincsen, mely ne egy állításának visszhangja lenne.”³⁶

De ahhoz, hogy e szerint értelmezzük Németh kötetét, el kell fogadnunk, hogy a kötetben szerelemről, nem pedig szexualitásról van szó. Tehát hinnünk kell az elbeszélőnek, aki végig azt állítja a kötetben megjelenő állatokkal kapcsolatban, hogy ő márpedig fülig szerelmes beléjük. És valóban, a látszat ellenére (sokszor) úgy tűnik, hogy a főhőst nemcsak a test, de valami más is izgatja a másik idegenségében. Mivel az állatoknál éntudatról nem beszélhetünk, ezért valami más kell, hogy érdekelje az állati férjet, valami tudat alatti.

Ugyanakkor a kötet egyértelműen értelmezhető a szexualitás felől is. Az *Állati férj* kilép a mindennapiból, a társadalmilag előre megformált, elfogadott és készen kapott lét- és cselekvéshelyzetekből. Így teremt lehetőséget az erotika(?) megtapasztalására azzal, hogy számára idegen és újszerű, de legfőképp más környezetben találkozik a mással. A társadalmonkívüliség felidéz(heti) de Sade külvilágtól elzárt kastélyainak estjeit (melyek történéseinek undorküszöbe hasonlatos a *Vakondpatkány* nyers és ürülékszagú szövegvilágához): „a sade-i erotika nem bírja el a civilizációs sallangokat, tehát mindazt a többletet, amit a történelem során a szerelem magába olvasztott, és aminek a révén kiemelkedett az animális ösztönök világából. Másodsorban az egyének homogenizációját, ami abban rejlik, hogy mindannyian hasonlóak vagyunk – és ebből a szempontból még a nemek közt sem ér-

demes különbséget tenni –, tehát bárkivel lehet élvezni.”³⁷ Ez pedig már nem szerelem, hanem nyers és önérdéktől vezérelt szexuális kielégülés.

Másik közös jellemzője a két versnek az, hogy az átváltozás, az állatihoz való közelítés nemcsak az emberi test fölöslegének elhagyásával (testsúlycsökkenéssel) jár, hanem annak átváltozásával, pontosabban romlásával is: „ami voltam, egyetlen irdatlan méretű, óriási sebhely, seb az egész ember kívülről-belülről-legbelülről” (*Vakondpatkány*, 37), „elszórt betegségeim lettem: tumor és pikkelysömör, atkák, ott bent agyvérzés és krónikus szívhalál” (*Fehér gólya*, 70). Ezzel a romlással és elhagyással tárgyiasul is a test: „megrendítő vizuális tárgy, ami voltam” (*Vakondpatkány*, 37). A *Fehér gólyában* ez a tárgyiasult test szimbolikával is bővül: „mint keresztet cipelt a nyakában” (70).

Az állati férjjé válás sikerét olyan részletek támasztják alá, mint a „Hiszen nem az maradtam, aminek születtem” a *Fehér gólyában* (70), vagy az „ismertem egy embert valaha, én voltam” a *Vakondpatkány*ban (28). A szövegek lezárásában is megfigyelhető ez az átváltozás: „hőmérsékletem pusztán annyi, amennyi a környezetemé. Fájdalmat nem érzek. És halhatatlan vagyok” (uo., 38). Ha ezt a gondolatot a *Vakondpatkány* azon során keresztül értelmezzük, hogy „a csupasz turkálók nem érznek fájdalmat, nem öregsenek” (uo., 32), akkor akár (az antik értelemben vett) metamorfózis eredményeként is tekinthetjük az állattal való szerelemben vakondpatkány-tulajdonságokat szerző főhőst. A *Fehér gólya* lezárásában pedig bizonytalan, hogy kiről van szó: Simeonról (az oszlopos szerzetesről) vagy a főhős-ről (ő maga lett Simeon?). Eltűnik a biztos én, az éntudat. De akár az oszlopon élő szerzetes történetét és az oszlop tetejére épülő gólyafészek lakóját is összeolvashatjuk egy lényre, akinek a halála után a gyomrában kizárólag olyan elfogyasztott maradványokat találunk, melyek egy gólya táplálékára jellemzők.

Az *Éti csiga* című novellaversben az elbeszélő a csigához fűződő viszonyán keresztül értelmezi, mi rejlik valójában az állati férjként való létezés mögött: „Az idegenség érthetetlen szépsége. [...] Ahogy két idegen test és génállomány a sors megfejthetetlen játékának következtében egybekapcsolódik. Ez a félelmetes idegenség, a másságod [...] amely elnémítja a szám. Mert nem tudok beszélni rólad, nem tudom, ki vagy [...], és nem tudom, ki vagyok én, ki vagyok én ebben a történetben (57).” Ekként értelmezhető Nádas *Az égi és a földi szerelemről* című könyvében az, hogy az önkeresésen túllépve a két ember közti kölcsönös kapcsolódásban, tehát a köztesben helyezi el a szerelem lényegét. És innentől nem számít, hogy ki az én és ki a másik, feltétlen szükség van mindkettőre, de a szerelem lényegeként fel kell oldódnuk, és el kell veszítenie önmagát az énnel is (a másikban), és a másiknak is (az énnel): „Én csak szerelmes vagyok belé,

és ő csak szerelmes belém. De a kettőnk közötti kölcsönösség a szerelem.”³⁸

Azzal, hogy az elbeszélő a sors megfajthatatlan játékaival magyarázza két idegen test és összegegyeztetetlen génállomány egyesülését, minden lehetőséggé válik, és könnyebben elfogadjuk a kötet újszerű, a magyar irodalomban egészen biztosan rendhagyó szerelemábrázolását. Ám ezen a felmentésen túl talán még fontosabb a másság szerepe, amely gátolja a megszólalást, a kommunikáció csődjének generátora, a vonzódás és a megismerhetetlenség megalapozója, végül pedig ez az idegenség (és a hozzá való közeledés) lesz az érvessztés kulcsa: a szerelem, az állati ösztön és a személyiség terhétől megszabadulni vágyó emberi lélek állandó kérdése: Ki vagyok én? Ki vagyok én a szerelem mögött? Ki vagyok én egy ösztön mögött? Ki vagyok én a szexualitás, a nyelv, az ego mögött? Az elmentmondás abban áll, hogy ezeket a kérdéseket csakis a (ön)tudatát visszanyerő identitás tudja feltenni, vizsgatérve a föld alól vagy az égből a földre. Az állatban és emberben egyaránt közös szellemnek nincs önreflexiója, csak létezik, van, hiszen nem tud nem lenni.

Németh szerelemábrázolásával mintha azt a platóni szerelmet írná le, amely „nem annyira a másik emberhez közvetít, mint inkább az egyénfelettihez.”³⁹ Vagyis esetünkben az öntudat alattihoz, ami „elhagyja az individualitást”.⁴⁰ Mintha Németh Zoltánnal egy pillanatra visszatérhetnénk abba a világba, ahol még Szókratész nem találta ki önmagát.⁴¹ Vagy még tovább menve, Narcissusnak azon állapotához, amikor még nem látta meg önmagát,⁴² tehát abba a mítikus korba, ahol még léteztek olyan félig emberi, félig állati lények, mint a minotauruszok, szirének és kentaurók, vagy a *Vakondpatkányban* és a *Fehér gólyában* megképződő emberállat (állati férj). A fent említett két szövegben végbemenő átváltozások olyan világot mutatnak meg, „amelyben az anyagok és az energiák nem különülnek el nemük, tulajdonságaik, sőt belső szerkezetük szerint sem, és ezért lehetőségük van arra, hogy egymás formáit magukra öltve vagy egymás belső szerkezetét magukba oltva egymásba átváltozzanak. Ennek a világnak a tárgyai, lényei és jelenségei nem ragaszkodnak önnön adottságaikhoz, mert sem az önmagukban, sem a másikkban megnyilvánuló egészeknek, résznek, hasonlóságnak, különbözőségnek vagy azonosságának nincsen se jelentése, se jelentősége.”⁴³

4. Zárzó

Az *Állati férj* egyszerre szólal meg a tudomány, a közhely és az irodalom nyelvén. Mindezek felett és mindezekkel együtt tesz kísérletet a szerelem elbeszélhetőségére.

A kötet olyan nézőpontból közelít a szerelem és az én kérdéseire, mint a posztumán eltárgyasulás és/vagy a társadalomból, sőt az emberi létből való kivételtség, amelyben nem kényszeríthetők rájuk a társadalmi szabályok, és az én olyan mélységekbe merül alá (és süllyed is el), amelyekben a magára maradt önérzete és önreflexiója még a másikkban sem képes megtalálni és értelmezni önmagát, nincs mire/kire reflektálnia: „nem volt viszony, amelyhez hozzá tudtam volna kapcsolni magamat és az érzelmeimet” (*Fehér gólya*, 64).

Végkövetkeztetésem az, hogy bár az *Állati férj*-ben az ember (az én) közelít a másikkhoz, és az állatok is próbálnak közelíteni az emberhez – a másikkhoz – (a kardfarkú hal egyetemre jár, a csiga plasztikáztat, a bálna gyászol), sőt olykor túl is mutatnak rajtuk (a holló szuperintelligens, a gólyafiókák meg már négyhetes korukban Nietzsche-t olvasnak), de még sincs meg a szerelem (a kölcsönösség) alapfeltétele: az én és a másik teljes viszonya. Németh a holló mögött megbúvó, emberin túlmutató szuperintelligenciát és emberfelettséget is a múltban helyezi el, a jelenben újra az ember tudatossági szintje alá, öntudatlan állapotba, vagyis egy holló testébe zárja azt. A gólyának, „az emberi történelem igazi voyeurj[ének]” (*Fehér gólya*, 67) pedig nincs szabad akarata, és teljesen „kiborul”, amikor rádöbben, hogy ő egy palearktisi vándormadar, és ha akarja, ha nem, el kell repülnie a szerelmesétől, még hozzá egy genetikailag adott vándorlási röppályán. Tehát végső soron a másikkal (az állattal) semelyik versben sincs a vers jelen idejében tudatossága (identitása), ezért megbukik az énkérés (az önreflexió) is, mivel az éneknek nincs többé kiből keresnie önmagát: „nem tudom, ki vagy [...], és nem tudom, ki vagyok én, ki vagyok én ebben a történetben” (*Éti csiga*, 57). Szerelem viszont létrejöhet (és létre is jön), mert ha a szerelem feltétele az, hogy elveszítsük önmagunk, akkor ez az ember oldaláról megtörténik (a *Vakondpatkányban* és a *Fehér gólyában*), az állattal pedig nincs mit elveszítenie. Az állati férj olyan köztes létállapotban találja magát, melyet nevezünk most szerelemnek vagy kölcsönösségnek, amelyben bár nincs befolyásolása az éneknek, de van még rá reflektálás, tehát innen még van visszatérés, de az állati férj elveszíti a reflexiót énjére, és a sötétségbe (a tudattalan egység állapotába, az ösztönök világába) zuhan. Innen viszont már nincs többé visszatérése teljes éntudattal rendelkező emberként. A régi, tudatosan cselekedni képes én örökre elveszik, nincs többé önreflexió, marad a posztumán (vagy prehumán?), ösztönös gépként való lét, melynek (alkat)részeként az én többé „nem érez fájdalmat, nem öregszik, nincs állandó hőmérséklete, [...] megél saját ürülékén” (*Vakondpatkány*, 38) és „halhatatlan” (uo., 38). ■ ■ ■

- 1 HALMAI Tamás, *Elsők*, Kortárs, 2010/10, <http://www.kortaronline.hu/2010/10/elsok/3368>. Online folyóirat. Internet, 2017. április 4.
- 2 NÉMETH Zoltán, *Nyelvi interakciók a kortárs magyar irodalomban*, Irodalmi Szemle, 2008/9, 93–101, 93.
- 3 Németh *Olvasáserotika* című tanulmánykötetének *Kritika és interpretáció (Egy utópia vázlata)* című szövege többek közt a szerző és a szöveg közti kapcsolat problémáját elemzi. Németh arra kérdez rá, mennyire befolyásolja a szöveg interpretációját a szerző vagy a kritikus neve. Később pedig elméletét a gyakorlatban is megvalósítva saját szerzőiségének megkérdőjelezésével játszik *A perverzió méltósága* című kötetében, amelyben kizárólag a szövegek gyűjtőjeként és az utószó írójaként tünteti fel magát, vagy *A haláljáték leküzdhetetlen vágyában*, amelyben az utószó egy elképzelt, talamoni szereplőre utaló figura által közli Németh Zoltán halálát. Ezt a szerzői elbizonytalanítást alkalmazza Csehy is a *Csehy Zoltán alagútjai, danái és elegy-belegy iramatai* című kötetében, amelyet Németh is elemez a könyvében, és amelyet mindvégig úgy emleget, hogy „a »Csehyvel« kezdődő szöveg”, nem pedig Csehy szövege. Ezeknek a posztmodern játékoknak a lényege az, hogy távolságot teremtsenek szöveg és a szerzőiség között, magukban foglalva talán az Én és a Másik elkülönülésének gondolati hátterét is.
- 4 Nagy Csilla és Csehy Zoltán is hasonlóképp vezetnek fel Németh Zoltán líráját két különböző kötetéről írt recenziójukban: „Németh Zoltán a maga nemében kísérletező költő” – írja Nagy az Alföldben (NAGY Csilla, *Egy kiállítás tárgyai. Németh Zoltán: Kunstkamera*, Alföld, 2015/12, 116–120, 116.). Csehy pedig így fogalmaz az Új Szóban: „Németh Zoltán az impozáns, eleven ötletek költője.” (CSEHY Zoltán, *Állati férjek, férjes állatok*, Új Szó, <http://uj szo.com/napilap/kultura/2017/01/17/allati-ferjek-ferjes-allatok>. Online folyóirat. Internet, 2017. április 4.)
- 5 CSEHY Zoltán, *A poszthumántól az alternatív rítusig – Irányulások, labirintusok, sugárutak az ún. fiatal magyar lírában*, Parnasszus, 2015/2, 6–24, 8.
- 6 Uo., 7.
- 7 Uo., 7.
- 8 HERCZEG Ákos, *Az R-generáció. Költői irányvonalak az R25 antológiában*, Parnasszus, 2015/2, 33–41, 37.
- 9 LAPIS József, *Líra 2.0: Közéltések a kortárs magyar költészethez*, Budapest, JAK+PRAE.HU, 2014, 46.
- 10 Uo., 33
- 11 Uo., 38.
- 12 CSEHY, *A poszthumántól az alternatív rítusig*, i. m., 7.
- 13 TURI Tímea, *Vulkán vagy bánya. Lanczkor Gábor és a (nem) személyes vers. Megjegyzések az új komolyság, az új személyesség és az új esztétizmus lehetőségeihez*, Jelenkor, 2012/1, 1397–1402, 1399.
- 14 KRUSOVSKY Dénés, *A szakadás bensőségessége. Az én közvetíthetőségének problémája Gyórfy Ákos lírájában = Bizarr játékok*, 77–88, 81.
- 15 LAPIS, i. m., 44.
- 16 Jacques LACAN, *Rövid előadás a francia rádióban*, Thallasa, 1993/2, 12–16, 14.
- 17 Uo., 14.
- 18 LAPIS, i. m., 41.
- 19 HERCZEG i. m., 37.
- 20 CSEHY Zoltán, *Állati férjek, férjes állatok*, i. m.
- 21 NAGY Csilla, *Egy kiállítás tárgyai. Németh Zoltán: Kunstkamera*, i. m., 116–117.
- 22 CSEHY Zoltán, *A rigó és a jaguár (meg a gója) – Németh Zoltán: Állati nyelvek, állati versek*, Bárka 2008/4, 104–105, 105.
- 23 NAGY, *Egy kiállítás tárgyai. Németh Zoltán: Kunstkamera*, i. m., 117.
- 24 Uo., 118.
- 25 Uo., 119.
- 26 NAGY Csilla, *Mig szét nem írja. (Németh Zoltán: A haláljáték leküzdhetetlen vágya)*, Magán-
- rület. Kritikák, recenziók, tanulmányok, Salgótarján, 2008, 9–14, 13.
- 27 Uo., 13.
- 28 Szerelmem ember és állat között. Németh Zoltán új verseskötetében. Új Szó, <http://uj szo.com/online/kultura/2017/01/09/szerelmem-ember-es-allat-kozott-nemeth-zoltan-uj-verskoteteben>. Letöltve: 2017. április 9.
- 29 Uo.
- 30 Uo.
- 31 Uo.
- 32 Vö. CSEHY Zoltán, *A hermaphroditizálás alakváltozatai a magyar lírában = MISAD Katalin, POLGÁR Anikó szerk., Varii sunt colores*, Pozsony, Bratislava, Univerzita Komenského, 2017, 96–98.
- 33 NÁDASDY Ádám, *Verejték van a szobrokon*, Budapest, Magvető, 2010, 147–148.
- 34 VISY Beatrix, *Igekötő vagy tenyészím*, Élet és Irodalom, 61. évf., 9. szám, 18.
- 35 NÁDAS Péter, *Az égi és a földi szerelemről*, Budapest, Jelenkor, 2016, 31.
- 36 Uo., 32.
- 37 MÉSZÁROS András, *A transzcendencia lehelete a szerelem időiségéről*, Kalligram, Pozsony, 2001, 60.
- 38 NÁDAS, i. m., 130.
- 39 MÉSZÁROS, i. m., 33.
- 40 Uo., 33.
- 41 HELLER Ágnes, *A filozófia rövid története gólyáknak. I. Az ókor*, Budapest, Múlt és Jövő kiadó, 2016, 49.
- 42 Amint korábban említettük, Nádas a kölcsönöségben határozza meg a szerelmet. Meglátása szerint „a kölcsönöséggel [...] visszatérünk egy olyan világba, amelyben Narcissus még nem látta meg önmagát a víztükörben, holott volt víz, volt tükröződés, volt Narcissus” (NÁDAS, i. m., 150).
- 43 NÁDAS, i. m., 19–20.

Mellár Dávid (Pozsonypüspöki, 1992): költő. Dunaszerdahelyen él, a pozsonyi Comenius Egyetem hallgatója.

Bethlenfalvi gróf Thurzó György fürdőt vesz

Bethlenfalvi gróf Thurzó György feszült volt aznap; az összes fürdőső kifogyott a kád mellől. Mind a patkányméreg, mind a lágyszellő, mind az őrzítő dögvész illatú. Vegytisztán sárga üvegeik örvénylő semmikké lettek. A nádor teste megborzongott; a tükörben üvöltött magára, majd peckesen a hálóterem felé indult. A szolgálok mellette kúsztak a földön; nyálcsíkokat húztak kecses léptei után. A szekrények alatt meglapuló csecsemőbőr esszenciával dúsított fürdősős üvegcsékbe zöld lárvák telepedtek. Bethlenfalvi gróf Thurzó György nem viselte a hájas férgemet; szemeikbe savat csepegtetett. Úgy sorvadtak össze, mint fakéreg a lüktető ereken. Az élet az élet - a só a só; minden lovag szétszéledt a megyében. Hol van az igaz Férfiak fürdőbe valója? Kérdéseiket zengette egész Buda népe. Mindannyian áldozatot hoztak: kisállatot, kisgyermeket, karácsonyfa díszeket. Bethlenfalvi gróf Thurzó Györgyöt ez nem hatotta meg; fürdővíze lassan kihűlt. Mi melegíti fel az igaz Férfi vizeit? Máglyákat raktak a főtereken; lángolt minden könyv. A parázsló éjszaka vízért kiáltott. Ám Bethlenfalvi gróf Thurzó György fürdővíze egyre hidegebb lett. A nádor idegességében karókat rendelt, ide-oda járkált a hálóban. Kihuzogatta fiókjait, majd elfogta a felismerés; a fiókjaiban tárolt szűz szolgál vére a padlóra csepegett. Milyen meleg, milyen kedves vér. Mi kéne még egyéb az igaz Férfi fürdőjébe? Ha só a vér és minden ég; egyetlen klopolt kutyahúst. Bethlenfalvi gróf Thurzó György sokáig fürdött azon az éjjelen.

A Napkirály fénylik Budán

Végmadarak, szüntelen siratók. Neonban és füstben születik a pesti ember. Nyakig felhúzott rövidnadrágos német turista vér, török könnyek. Beton kezek alatt épülnek a pesti házak. Félszemű mongol hordák, rohadásba vágató lovasok. Sziklából készülnek a pesti asszonyok. A nép újrahasznosul, megtelnek a szelektív hulladékgyűjtők. Cillei Ulrik a plafonra néz, kiszedi magából a késeket. A régiből új lesz, az új pedig megragad. A főurak leköpi egymást. Üvegcserepek között sírnak fel a most keletkezők. Csövek töltik meg fénnel a pesti estéket. Hajcsomókat hánynak az utcákra a kispolgárok. Mindenki élteti a fák hiányát. Egyre sápadtabb a pesti ember. Cillei Ulrik az utcákról összegyűjtött hajcsomókból épít birodalmat. Pest pontos mása hever a szőnyegén. Alumínium kisautókkal versenyzik a csomós hajutcák között. A Nap már nem süt erre az oldalra. Bőre egyre szürkébb a pesti embernek. Gyomorharangok, rozsdás virágok. Misére indul minden élő. Cillei Ulrik ablakából nézi a vonulást. Pest sötét, egyre sötétebb. Bezzeg Buda; a Napkirály fénylik Budán.

Magas savszint, ömlő váladék. Üvegszilánkokon térdepelnek a pesti ministránsok. Vékony ablacsontok, gyöngé karok. Az érsek szájából ostyaként folyik a szó. Minden pesti figyel, minden pesti hallgat. Karantén alatt alszik el az összes juhász. Cillei Ulrik megvágja magát; játszik a kibuggyanó fekete vérrrel. Alakokat rajzol a sárgás lámpafénynél. Korcsokat etetnek a pesti papok. Magas homlokok, zömök belek. Megtelnek a vályúk alvadt anyatejjel. A pesti ember rohan, ha enni kell. Cillei Ulrik nem rohant; csendben nézte a legyeket a falon, mielőtt hegyes fogaival összeroppantotta őket. Kiforduló légybelső, sárgás lámpafény. Minden pesti szárazan szürkül. Vékony bőr, rózsaszín szemek. A pesti juhász nem hagyja el soha nyáját. Ereikben jeges szóda folyik. Cillei Ulrik leátkozza a pesti Napot; nem süt már az utcákra többé. A sötétben ételt kereső férfiak egymásba harapnak. Vakság, durva formájú házak. A juhászok megbotlanak a nyájban. Az üvegszilánkokon térdeplő ministránsok nem találják sebes térdeiket. A pestiek sötétben születnek. Bezzeg Buda; a Napkirály fénylik Budán.

Törnek a pesti csontok! Törnek a pesti fák! Hol van Buda fénye?
Hol van a Napkirály? Nincs éjjel, nincs nappal. Félnék pesten az
álmok. Cillei Ulrik nyugodtan alszik. Lárvaőr takaróját
magához öleli. Tapétája nedves, sárga. Falaira szúrt szarvasbogár
testek őrzik az álmát. A pesti ember kutyaúszásban él túl az
alvadt anyatejben. Minden épület a Föld magja felé vágyik.
Szenes fogak a csatornában, tépett hús van csak otthon.
Lárvaerdőkből kelnek ki a frissen születő pesti csendőrök.
Vékony karjaikat szúrásra élezik rozsdás ceruzahegyezőkkel.
Behatolnak minden szürkebőrű pesti polgárba. Hátaiba ültetett
peték, kéklő ánuszrózsák nyílnak a kertekben. Savaseső locsolja
a pesti tájat. Égő bokrok alól korcs tekintetek pásztázzák az erre
tévedőket. Savas maga a pesti ember is; ajtajainak kilincseit
lemarja érintésével. Hol belép, nem lép ki többé. Bezzeg Budán;
minden lakos ki-be járkal. Kezeikben gyűjtik az idő szilánkjait.
Múlt és jövő összefolyt; ez adja a jelent. Cillei Ulrik kedveli pestet.
Kedveli az égett penész-szagot, a romlott külföldi hús ízét.
Minden adott a vegetáláshoz. A vérszopók társasága, a fényhiány.
Hosszú, letört körmökön jár a pesti ember. Nem látja magát
a tükörben. Bezzeg Buda; a Napkirály fénylik Budán.

Pesten meghalt az igazság. Cillei Ulrik emberbőrből köt
könyveket. Mindegyik lapjuk üres, csak oldalszámok vannak.
A pesti ember nem olvas; a pesti ember figyel. Figyeli a remegő
földből kilógó lábakat, a viharos szélben sodródókat. Figyeli saját
mozgását, az átfordult világot. Figyeli a végtelen ürességet,
a Földre érkező hajókat. Nagy hengertestek, króm bevonat.
A most érkezők még nem rozsdásak. A kapitányok nyelveket
köpnek a szotyihéj közé. Kinevetik a létezését, kinevetik
a pestieket. Habbal telnek meg a utcák; kásás hányás a Nyugati
pályaudvaron. Pest a lyuk, ami lassan magába szív mindent.
Elnyeli a létezését a saját sötétjébe. Folytak az emberek a térben;
saját szerveikbe kapaszkodnak. Cillei Ulrik szobájából nézi
a végzetet. Hímzett húsos zsebkendőjével letörli csorgó könnyeit.
A Napkirály a Nagy Kutya, és Buda az Ő legfényesebb csillaga.
Most és mindörökké.

Fekete Halál az Angster orgonagyárban

A hangszerek közötti ürességet most megtölti a félelem. A gyúrt munkásruhák alatt rejtőztek a gyár vezetői; várták, hogy a Fekete Halál végre kiköltözzön. Ez a folyamat azonban messze tovább tartott, mint azt bárki előre is sejtette volna. Eltelt egy év. Aztán kettő. Aztán tíz. A gyár vezetői egyre otthonosabban mozogtak a munkásruha-kupacok alatt kialakított alagútrendszerükben. Étrendjük nagy részét a gyári csótányok és a levadászott pormacskák tették ki. Bőrük a fényhiány hatására selyemállagúvá vált; körmeik lehullottak. A gyár falai között élő Fekete Halál azonban mozdulni sem akart. Befészkelte magát minden székbe, asztalba és a betonban futó vízvezetékbe is. Az egyik bujdosó vezetőségi tag szívét egy szerdai napon elöntötte a harci kedv. Elméje lángba borult, izmai megfeszültek. Társai kéréseit meg sem hallgatva mellvértet öltött, majd feltépte a védelmező munkásruha-kupac oldalát. A Fekete Halál nevetni kezdett; ütemtelen zenéje elöntött mindent a kupacok alatt. Dohszag, jajveszékelés, láz és köd töltötte meg a gyár penészvirágos falait. Az addig bujkáló vezetők táncolni, Pécs pedig remegni kezdett.

Holt Lenszkij: 1996-ban született Agárdi Oliver néven Ausztráliában. 2001 óta Budapesten él. Költészettel, zenével, zajjal, festéssel és kísérleti filmekkel foglalkozik. Lenyűgözik a nagy belmagasságú belvárosi lakások és a monokróm színharmóniák.

„Az ember, aki eladta a világot”

Rejtő Jenő: Tatjana

A Rejtő-kanon?

A Szépmíves Céh új, Transzliteratúra címet viselő sorozata a szerkesztő, Kovács Attila Zoltán és Thuróczy Gergely beharangozója szerint a Rejtő-hagyaték textológiai és filológiai csemegéit, valamint a korszak, a klasszikus modernség, a két háború közötti időszak szórakoztató regiszterbe tartozó „elfelejtett alkotóit” szemlézi, szövegeik kiadására vállalkozik. E dicséretes, a szóban forgó évtizedek kutatói által mindenképpen izgalommal várt széria első darabja Rejtő Jenő eddig csak gépiratban olvasható regényének kritikai igényű kiadása.

A törekvés tisztességes, és csak reménykedhetünk abban, hogy pénzügyi okok nem fogják megzavarni a Nyugat-korszak populáris irodalmára való rálátás újabb reményt keltő kísérletét. A korábbi, igényesnek szánt és jórészt valóban hiánypótló szériák között a Noran és a Palatinus Kiadók elfelejtett szerzők és/vagy művek kiadására vállalkozó, küllemében is igényes tematikus sorozatait, vagy a két cég fúziójaként egyszintű *Várad, villanyváros* széria darabjai voltak. E kiadványok olyan alkotókat próbáltak beemelni a köztudatba, mint Hunyady Sándor, Bajor Andor, Nadányi Zoltán. Az Ulpius-ház papírkötéses és meglehetősen szerény, olykor kifejezetten ízléstelen borí-

tókkal előrukkoló sorozata bírálható külleme ellenére úgyszintén fontos küldetést próbált teljesíteni. A, sajnos, szintén torzóban maradt vállalkozás preferált szerzői között Hatvany Lajos, Vaszary Gábor, Zsolt Béla is ott voltak. Regényeik kiadása nem csupán szeméztetés volt a harmincas-negyvenes évek „polgári irodalmából”, a kiadványok újra elérhetővé tettek olyan könyvtárak mélyén rejtő szövegeket, amelyek a „szocialista esztétika” évtizedeiben nemcsak gyengébb irodalmi értékük miatt voltak felejtésre ítéelve.

Az újrafelfedezés szándéka minden esetben kétségkívül tisztességes volt, habár egyik kiadó sem tűzte ki célul a filológiai igényességet, így ezek a kiadások a szövegváltozatok kérdéseit és a kötetek kortörténeti jelentőségét nyilvánvalóan a kellelénél kisebb súllyal tárgyalták.

A Transzliteratúra első darabja szemre is tetszetős, ötletes vizualitásával szemet gyönyörködtető kötet, amely a szakmai szempontok iránt érdeklődő olvasók és a Rejtő-fanatikusok igényeit is kielégítő vállalkozásnak tűnik. Rejtő Jenő kánonbeli helye az elmúlt években jelentősen változott, és közelített a megfelelő, valós regiszterhez. Ennek az újrapozicionálásnak a legnagyobb súlyt kétségtelenül Veres András több közlést is megért, ám a legnagyobb jelentőséget *A magyar irodalom története III.* kötetében kapó tanulmánya, *A ponyva klasszikusa*¹ című írása adta. Az életmű elfogadásához a „megemelés”, a magas irodalmi re-

giszterbe tolás aktusai kellettek, és bár ez ügyben Lányi András két világháború közötti szórakoztató irodalomról szóló gondolatai korábban már eligazítottak minket, az irodalomtörténeti kézikönyvbe kerülésnél erősebb kanonizációs gesztust keresve sem találunk. Lányi kötetének Rejtővel foglalkozó fejezete szerint a Rejtő-oeuvre éppen azért bír nagy jelentőséggel, mert tárgya, a travesztia, a persziflázs, a paródia eszközeit mozgósító poétikai univerzum, eszköztára a „ponyva világa és annak motívumkészlete”, művei ezen a „talmi világon belül maradnak”.² És bár Kálmán C. György egy elemzésében éppen ezt az egyszerű „konvencionális és romboló” hatást emeli ki mint zavarba ejtő vonást, tagadhatatlan, hogy Kálmán C. szellemes és alapos megközelítése is sokat tett a magas irodalmi regiszterbe „tolás” irányába.³ Ennek ellenére még mindig úgy kezdődik minden Rejtőről szóló professzionális megszólalásmód, köztük ez a kis tanulmány is, hogy ezen a képlékeny, masscult és midcult közötti mezsgyén kell elképzelnünk a Rejtőről szóló beszédet. Ahogy Huszár Linda írja az alkotó *A Néma Revolverek Városa* című western-paródiájáról szóló elemzésében, „azzal, hogy a Rejtő-korpuszt a populáris és a szépirodalom közti térben állapítom meg, illetve a rá vonatkozó recepciót mint kanonizációs aktust értékelem, magam is sikeresen járulok hozzá ennek az oppozíciónak az elfogadásához és hallgatolá-gos fenntartásához.”⁴

Pedig bőven elég lenne, ha végre feltennénk a legfontosabb kérdést: szükséges-e ez a besorolás egyáltalán; nem kellene-e végre tudomásul vennünk, hogy a Rejtő-életmű, amelyben kétségtelenül több a tisztán szórakoztató regiszterbe tartozó elem, valójában a modernitás irodalmi tere heterogén és tömegkultúra irányába végtelenül nyitott hozzáállásának egyik legismertebb bizonyítéka.

Azt pedig, hogy Rejtő milyen mértékben reflektált saját műfajára, a ponyvára, persze más regényei is szépen igazolják. *A szőke ciklon* (1939) című féktelen pikareszké például így: „A regény úgynevezett előzményein olvasó és író egyaránt szeret hamar túlesni. Az ilyesmi részint unalmas, részint sablonos, különösen ma, mikor a regényírás bizonyos fajtáit már nem is iparszerűen, hanem a konyhaművészet szabályai szerint, kész receptek alapján főzik ki. Például: »Végy két ifjú szerető szívet, törd meg, forrald fel a szenvedélyeket, hintsél a tetejébe egy kis édes egyházi áldást, és jól megfőzve vagy félig sületlenül bármikor feltálalhatod az olvasónak.»”⁵

Tömegkulturális terek, crossoverek, a szórakoztató irodalom heterogenitása

Ebben, a kultúrafogyasztási szokásokat a kapitalizáló nagyvárosi tér kihívásaihoz igazító közegben nem elszigetelt adatok csupán, hogy Ady szonokot is írt, hogy Babits rajongott a detektívregényért,⁶ hogy Móricz a közönség igényeinek is megfelelni vágyva, a krimi regiszterét is meghódítani igyekezve írta a *Forró mezőket*.⁷ Ahogy a ma már elsősorban kiváló novellái miatt méltatható Hunyady Sándort mint a Vig-színház sikeres és ünnepezt színdarabíróját rajongva imádta a pesti közönség, és szerepelt a *Színházi Életben* a róla szóló pletykákkal és nőügyekkel, így ad absurdum többen ismerték mint néhány ma már a tankönyvekben méltán helyet kapó „nyugatos” szerzőt. Nagy Endre, a kor kabarékonzuljaként ismert ikonja is érdemelhetne intenzívebb figyelmet remek novelláiért és egy-két regényéért. Nagy, nem mellékesen, Nagyváradon Ady barátja és szellemi társa is volt. Az pedig, hogy az életrajzírója szerint is megtörtént sztori úgy szól, Nagy valójában Ady helyett, tévedésből került volna Budapestre újságírónak a *Magyar Szóhoz*, mivel Pály Endre egy átmulatott éjszaka után felcserélte kettejük nevét emlékezetében, több mint szimbolikus.⁸ Bármennyi is a Krúdy által is feldolgozott anekdota igazságértéke, a történet, amelyben két újságíró barát egy regiszterben, az egységes fővárosi irodalmi térben képzelet el jövőjét, míg kettejüket végül más „tartományba” utasítja a kulturális emlékezet, igen tanulságos, ugyanakkor a korszak újraolvasásához, az elfelejtett szerzőkhöz és szövegekhez való közeledés szempontjához nagyon is megfontolandó körülmény.

A korszak, a Nyugat és a modernség időszakának kutatása e heterogén, a műfaji crossoverekben tobzódó időszakokkal mint módszertani problémával is szerezésre egyre inkább számot vet. Benyovszky Krisztián krimiről szóló új tanulmánykötete (*A Morgue utcától a Baker streetig – és tovább*, 2016) Szilágyi Zsófia Móricz-könyve (2013), Havasréti József Szerb Antal monográfiája (2013) az irodalom felől, Molnár Gál Péter sok sebből vérző, felületes és hibáktól hemzse-gő összefoglalója *A pesti kabaré: előszó egy színház-történethez* (2001) a színház oldaláról, Köhāti Zsolt (*Tovamozduló ember tovamozduló világban*, 1996) és Magyar Bálint (*A magyar némafilm története*, 2003) némafilm-történeti összefoglalói a mozgókép felől közelítettek meg azt az egymás nélkül nem létező differenciált

nyilvános teret, amely a Jürgen Habermas-i tételeknek megfelelően mutatta meg e kulturális közeg valószínű természetét.

Arról nem is beszélve, hogy Rejtő bizonyos, az utóbbi időben újra figyelmet kapó szövegeiben, elsősorban a *Megyék Párizsba, ahol még egyszer sem halodokoltam* című önéletírásában a modernitás legfontosabb nagy témái reprezentálódnak. A hagyatékbeli textusból, szövegdarabokból Varga Katalin által összeállított és 1997-ben közreadott regényt a kritika is üdvözölte, úgy tűnt végre, Rejtőre mint „komoly” íróra, mint beváltatlan ígéretre irányult a figyelem. Kovács Edit remek kis tanulmányában nem véletlenül olvassa össze Walter Ruttmann *Berlin, egy nagyváros szimfóniája* című 1927-es expresszionista filmjével a regény egyes részeit, és hívja fel a figyelmet Márai *Egy polgár vallomásai* című prózájára mint a Rejtő-regény berlini képeinek lehetséges párhuzamára.⁹ A nagyvárost egymást követő életképekben feltáró szépirodalmi alkotások, filmek, képzőművészeti produktumok, képregegyek (Ld. legutóbb Jason Lutes: *Berlin, a kövek városa – Berlin, The Age of Stones* (1998) című comicsa)¹⁰ és zeneművek valóban ugyanazt a mintázatot követve közelítik meg a problémát.

A közlekedési eszközök (magasvasút, villamos) működése, a tömegtermelés tereinek és eszközeinek (gyártósorok, futószalag) bemutatása a korabeli film legfontosabb ismétlődő szimbólumai. Ruttmann a „témátlan film” német iskolájának reprezentánsa az elbeszélhető mesét nélkülöző formában a nagyváros életének jellemző eseményeit illeszti drámai folyamatba. A város életének keresztmetszetét adó, annak történéseit egy napba tömörítő film, ahogy Hevesy Iván filmesztéta, a *Nyugat* állandó kritikusa fogalmaz, „a hétköznapiságból szőtt poézist”, ebben is illeszkedve az egykorú irodalmi montázs hasonló szellemű példáihoz.¹¹

A *Megyék Párizsba...* első fejezete a korszak fent említett regény- és filmkezdetéhez illő felütés, melyben a berlini „kószáló” részletes leírása az organikus város lüktetésével fonódik össze: „Az ipar, a kereskedelem megszámlálhatatlan idegei, telefonhuzalok, kábelek futnak szerteszét a kukacoktól nyüzsgő nagy testen; a rádió láthatatlan hanghullámai jönnek mindenfelől, szinte sűrűvé teszik a levegőt, túlfeszítik az energiákat, aki itt egy pillanatra elgyengül, annak vége...”¹²

Ebben a modellben képzel el a nagyvárost, a háború sújtotta metropoliszt és a tárgyakat a klasszikus modernség számos, ehelyütt terjedelmi okokból sem felsorolható szövege, köztük az első világháború „tájain” kóborló flâneurt mozgató Szomory Dezső-regény, a *Harry Russel-Dorsan a francia hadszíntérről* is (1914, 1915, 1917 ; kötetben 1918). Szemléletes példája ennek a narratívának a háborús felfordulás vasútállomá-

sát jellemző részlete: „a vagonok tejeinek beláthatatlan tengere terjed és elzárja a láthatárt, ahonnan a magasra épített vashidakról és átjárókról a mindenféle jelzőtáblák, rudak és szemaforok meredeznek, inognak, forognak, harsognak és zörögnek, mintegy megriadtan és merőben tanácstalan.”¹³ Ilyen és ehhez hasonló részletek hemzsegnak a *Megyék Párizsba* nyugat-európai nagyvárost láttató életképeiben.

Tatjana, a Rejtő-olvasás új korszaka?

A most megjelent regény, a *Tatjana*, a Thuróczy Gergely rendkívül alapos és értő filológusi munkájának nyomán sajtó alá rendezett kötet tehát nemcsak és nem elsősorban filológiai csemege. Bár nem vitás, hogy a szakértő olvasó minden elvárását kielégítő, tipográfiájában is igényes munka született. Thuróczy két közelmúltbeli válogatása, amelyek nemcsak saját, hanem mások Rejtő-tanulmányait is tartalmazzák, *Az ellopott tragédia* (2015) és az ennek újrakevert verziójaként számos adatot pontosító *A megtalált tragédia* (2016) a még mindig sok helyen hiányos életrajz tényeit, Rejtőnek a tömegkulturához való viszonyát is több helyütt tárgyalja. E nélkülözhetetlen alap kutatásokra épülve a most kézbe vehető *Tatjana* a kisregény szövege mellett a szövegváltozatokat, az autográf bejegyzésekkel ellátott gépirat fotómásolatát, a *Kopó* című előzménynovellát és annak hasonmás közlését, illetve a *Tatjana* operett változatának plakátjait tartalmazó függelék is hoz.

Thuróczy utószava szűkszavúan említi, a kutató máshol viszont hosszabban is értekezik a *Tatjana* 1937-es színpadi változatáról. A korabeli színpadokon sikert arató operett-verzió (*Az orosz kémnő (Tatjana)*) 1999-ben jelent meg az *El a pokolból* című kisregénnyel és egy másik színpadi művel, a filmadaptációt is megért *Úrilány szobát keres* cíművel egy kötetben.¹⁴ Az *Úrilányt*, Rejtő Kulinyi Ernővel közösen írt színpadi művét meg is filmesítették.¹⁵ Az adaptáció (ti. az *Úrilányé*), amelynek forgatókönyvét Kulinyi a korban színpadi szerzőként szintén sikeres, forgatókönyveket itthon és hollywoodi korszakában is jegyző, amerikai időszakában pedig igencsak komoly mozgóképes karriert befutó László Miklóssal együtt jegyzi, ugyan nem különösebben magaslíki ki a korabeli termésből, a körülötte mozgolódó figurák későbbi életútja szempontjából viszont izgalmas, e tömegkulturális tér vizsgálata szempontjából pedig különösen fontos momentumokat is szolgál-

tat a kor kutatójának.¹⁶ László Miklós amerikai karrierjének csúcspontját az ugyancsak 1937-ben keletkezett darabja, az *Illatszertár* jelenti. A magyar színpadokon azóta is folyamatosan játszott színpadi mű filmes adaptációi közül mindegyik közönségsiker lett. Az *Illatszertárt* az USA-ban először *The Shop Around The Corner* címmel filmesítette meg a német származású, a közép-európai kulturális miliőben ugyancsak emblematicusnak számító filmes, Ernst Lubitsch 1940-ben. A modern „tévedések vígjátéka” az egymással anonim szerelmi levelezést folytató, a hétköznapi életben azonban egymást utáló munkatársokról szóló édes-bús mese zenésfilm változatát *In The Good Old Summertime* címmel 1949-ben már a Broadway színpadain játszották sikerrel. Elkészül egy Broadway musical (*She Loves Me*, 1963), és egy tévéváltozat is, de a talán legismertebb adaptáció, az utolsó eddig ismert feldolgozás *A szerelem hálójában* (*You've Got Mail*, 1998) című Nora Ephron-klasszikus, Tom Hanks és Meg Ryan főszereplésével.¹⁷

A recept, ahogy a felsorolásból is talán látható, nemcsak és nem kizárólag a Rejtő-oeuvre sajátja: a „tétova szerelmesekről” szóló kalandregény (*A szőke ciklon*; *Az ellopott futár*) a légiós regény álarcában utaztató, disztópikus elemeket is tartalmazó paródia (*Az elátkozott part*, *A Láthatatlan Légió*, *Csontbrigád*), a világirodalmi toposzokat és előképeket szellemesen kifordító travesztia (*Az elátkozott part*, *A három testőr Afrikában*) a legmarkánsabban az ő életművében manifesztálódik, ám kétségtelen, egy korszak szórakoztató regisztereinek legfontosabb mintáit találjuk e kategóriákban.

Illés Endre kritikájában Vicki Baum *Grand Hotel* (*Menschen im Hotel*, 1932) című regényéről, a korszak egyik bestselleréről így ír: „Nagy, világvárosi szálló. Keresztmetszetben. Ami ezekben a szobákban a zárt, kettős ajtók mögött történik, kavargó, át-átcsap a falakon s elkülönül, ahogyan a sok külön élet, mint különhangzó hangok káoszba folynak, összeolvadnak, s a zűrzavarból mégis ki-kihangzanak...”¹⁸ A *Grand Hotel* a kor nagyvárosi meséinek melodramatikus toposzait vonultatja fel, valóban egyenetlen színvonallú, bár roppant tanulságos szüzséjében. A szövegben más, jóval komolyabban vehető szépirodalmi előképek motívumai is megtalálhatók. A nagyvárosi szálló mint mikrokozmosz, a nyugalom szigete, a társadalmi osztályokat elkülönültségükben is egyesítő köztes tér jelenik meg: „Éjszaka egy óra előtt még kevés cipő áll a Grand Hotel szobáinak ajtai előtt. Mindenki künn jár, hogy a forrongó, tomboló, villanyfénytől tündöklő nagyvárosi életet habzsolja.”¹⁹ A *Tatjana* felütésében mindez így fogalmazódik meg: „A sötét folyosókon fehér csomókban lopakodott a derengés, és ahogy elmentem Tatjana ajtaja előtt, hangokra lettem figyelmes.”²⁰

A Berlinben játszódó *Grand Hotel*, a város-regények és filmek kaleidoszkóp-, vagy montázszerű elrendezésével dolgozik, ahogy a modernitás más emblematicus darabjai is, köztük a talán legismertebb, John Dos Passos-próza, a *Manhattan Transfer* (1925) című, főhős nélküli regény, amely ezt a mozaikszerűséget választja poétikai eszközéül, nem mellesleg a montázs-technika alkalmazásával imitálva a nagyvárosi létforma impulzivitását.²¹

A *Tatjana* pedig, ahogy kíséző tanulmányában Thuróczy is írja, az *Anyegin* és az orosz irodalom tréfas travesztiaja,²² mindemelllett a két világháború közötti diplomáciai viszonyok, a kémkedés világának a noirral való összekapcsolódása. Rejtő életművében számos utalás történik az „orosz szálra”, a legplasztikusabb példa valóban *A tizennégy karátos autó* (1940) főhőse, Gorcsev Iván célozgatása orosz emigráns voltának változataira.²³

A korszak irodalmát és filmművészetét átszövi az „orosz kém a nyugati nagyvárosban” toposza. A már említett *Grand Hotel* hősnőjét sem véletlenül hívják Grusinszkajának, a kiégett, apatikus hölgy természetesen, az etnosztereotipikus vonalat végképp beteljesítve, egy egykori balett-táncos. Az, hogy a *Grand Hotel* 1932-es, Oscar-díjas filmváltozatában Greta Garbo játssza az orosz hőst, akinek a filmben elhangzott mondata („I want to be alone” – „Hagyjanak magamra”) a színésznő saját személyes identitásának kifejezője és jelmondata is lesz, nem csak filmtörténeti érdekesség.²⁴ A magányos, kiégett táncosnő híres fordulata a kollektív identitásba mint Garbo saját mondata épül be. A színésznő kínosan óvott magánélete, érthető okokból nem hangsúlyozott homoszexualitása, amelyről a filmstúdiók a partnereivel folytatott szerelmi kalandok sejtetésével és a jegyben járásokról szóló pletykák kiszivárogtatásával próbálták elterelni a figyelmet,²⁵ jót tettek az általa játszott karaktereknek. A hűvös, megközelíthetetlen skandináv jégkirálynő archetípusa, és ez, persze, nemcsak magánéleti, hanem színészi karakterének is legfontosabb pillére volt, ebben az édes-bús darabban is jól működött, így vált Garbo interpretálásában a sokat látott orosz félvilági nő karaktere igazán emlékezetessé.

Az már csak hab a tortán, hogy a valamikori „nyugatos”, később Hollywoodban karriert csináló drámaíró, Lengyel Menyhért azonos című darabjából készült Ernst Lubitsch-film, a *Ninocska* (1939) főszerepét szintén Garbo játssza majd. A nyugati emigrációban „elzüllő”, a nagyvárosi szállodában magát igencsak jól érző kis szovjet csapat aranyéletét felborító elvtársnő, akit a film végére teljesen átformál és magával ránt a „rothadó nyugat”, egyébként a színésznő karrierjének is üdítő fordulata.²⁶ Mindenesetre a korabeli orosz toposz, a kiélt mondén félvilági nő és a szi-

gorú, kielégítetlen apáca típusát egyesítve jelenik meg a vásznon ez a karakter, a „nevető Garbo”.

Rejtő *Tatjánája* a *Ninocska*val ellentétben a sokat látott orosz kémnő típusát testesíti meg. Arról nem is beszélve, hogy a szálloda mint olyan, Rejtő egész pályafutásának egyik alapköve. A hotel Rejtőnél zárt térként működő utópia, vagy még inkább heterotópia (*Vésztégvár a Grand Hotelben*, 1940), vagy csak a kilesett, kihallgatott titkok terepeként működő tranzitállomás (*Az elátkozott part*, 1940, *A tizenégy karátos autó*, 1940). A *Tatjana*, ha regénynek nem is igazán jó, sok mindent tartogat ebből, a korszakban az irodalomban és a vásznon is sokat látott dramaturgiából: „Két ember félig suttozva, gyorsan, fenyegetően és egyszerre beszélt. Az egyik hang kétségtelenül Tatjánáé volt.”²⁷

A Thuróczy filológusi munkája ellenére sem pontosan beazonosítható keletkezési idejű szöveg születése a harmincas évek közepe, akár azt is mondhatnánk, hogy zsenge, amelynél nem is baj, hogy nem látott megírásakor napvilágot. Valószínűleg tévednénk, ha ezt elhamarkodottan jelentenénk ki: minden bizonynyal igaza van a sajtó alá rendezőnek, hogy a túl óvatos cenzúra az orosz szál felelőtlensége miatt akasztotta meg a szöveg megjelenését. És, bár a nagy sikerek és óriási példányszámok csak a Nova Kiadóval való szerződéskötés után, az 1930-as évek végén, a '40-es évek elején köszöntenek be, Rejtőnél a datálás, az Urtextek megállapítása a legnehezebb, máig lezártlan filológiai munkát adó feladat. A *Tatjana* kétségtelenül nem a legjobb szöveg tehát, amely azonban felvilágot a nagy Rejtő-klasszikusok nyelvi erejéből ezt-azt: „Megfontolandó dolgok közé tartozott ebben a hotelban a felebaráti segítségnyújtás, mert a legelső és legszentebb törvénye volt az alvilágnak, hogy feltétlenül tiszteld felebarátod magánügyeit, nehogy rövid életű légy ezen a földön.”²⁸

A Rejtő-filológia várható eredményei

A *Tatjana* Thuróczy-féle besorolása, a „holdfényes dokknoir” azért is tūpontos, mert a Rejtő-életmű közkeletű felosztása, a „légiós regények” és a „western regények” sem vegytiszta kategóriák. Hiszen több darabot csak bajosan tuszkolunk be alájuk, a *Tatjánával* bizonyára meg is gyűlne a bajunk. Veres András tanulmánya óta egyöntetű a szakirodalom véleménye, hogy a Rejtő-oeuvre a paródia, a travesztia és az ironia felől közelít ezekhez a műfajokhoz. Ha innen

nézzük, természetes is, hogy a Rejtő kapcsán legtöbbször emlegetett két kategória határai is felfelcsúsznak időre. A *Néma Revolverek Városa*, amelyet ugyan P. Howardként és nem a westernhez tartogatott álnevén, Gibson Laveryként publikált az alkotó, Huszár Linda találó megfogalmazása szerint a krimi, a western és a románc elegyéből építkező halmaz, amely ehhez a mixtúrához is az ironikus olvasat felől közelít elsősorban.²⁹

Ha a *Tatjánát* kisebb szemantikai elemzés alá vetjük, bőven találunk határeseteket a szöveg szintjén. Nem is kívánhatnánk jobb sorokat egy westernhez: „Mind den bozótból félelmetes szembogarok csillogtak a telepítés felé, amelyet a megboldogult kapitány tiszteletére Nicolae Sattlementnek neveztünk el.”³⁰ A légiós-tematika kedvelői sem maradnak hatásos képek nélkül: „Katonatemetés megy el az ablak előtt. Sötét kucsmás díszszázad, marokra fogott puskaaggal, hosszan kilépő merev lábbal kíséri az ágyútalpon vonuló koporsót.”³¹

A *Tatjana* története, ahogy az előzménynovelláé, az e kötetben is közölt *Kopóé* (1933), meglehetősen szerény. Egy a trópusokon ragadt magyar alvilági figura, az orosz kémnő, és a visszatérő, hasonlóan rovtott múltú ex-szerető háromszögének szerelmi szála emlékezetes pillanatokkal nem örvendeztet meg az olvasót. Ahogy a vázlatos jellembrázolása és a suta kémtörténet sem különösebben érdekfeszítő. Ami tanulságos, az a motívumok, a Rejtő-oeuvre további darabjaiban is felbukkanók kezelése, a testbrázolások, az etnikai és kulturális identitásbeli topozok használata, a környezetbrázolás és a Rejtőnél olyan jól működő heterotópiák kidolgozása. A fókuszba került szövegegyüttes pedig még egy szempontból érdemes a klasszikus magyar irodalmi modernség kutatóinak figyelmére. Hiszen a *Tatjana* színpadi változata, amely a komor „dokknoirral” szemben a vígjátéki elemeket és a korabeli polgári komédia világában olyan gyakori személycserés verzióból adódó komikumot emeli központi témájává, egy nizzai utazás kiindulópontjaként a „Nyugat”-generációk egyik leggyakoribb motívumát, a poros vidéki vasútállomást, e locus működési mechanizmusait járja körbe: „Egy kisebb vidéki állomás étterme, boxokkal. Vonatindulás előtt a szokásos kép. Különböző utastípusok: polgárok, parasztok üldögélnek kofferokkal, kosarakkal, batyukkal körülvéve. [...] A falon menetrend, térkép. Nagy falióra, meg egy nagy »közismert« olajnyomat.”

Ha innen nézzük, a hagyatékban rejtőző és reményeink szerint lassan napvilágot látó Rejtő-szövegek új, ám releváns diskurzusba lépnek majd a korszak „magas irodalmi” darabjaival, és nagy valószínűséggel módosíthatják a magyar masscult aranykoráról szóló elképzeléseinket is. ■ ■ ■

- 1 VERES András, *A ponyva klasszikusa = A magyar irodalom története III*, szerk. Szegedy-Maszák M., Veres A., Bp., Gondolat, 2007, 381-389.
- 2 LÁNYI András, *Az írástudók áru(vá)lása: Az irodalmi tömegkultúra a két világháború közti Magyarországon*, Bp., Magvető, 1988, 178-179.
- 3 KÁLMÁN C. György, „A nagy átvágás. Rejtő Jenő: A három testőr Afrikában” = *K. C. Gy., Mű- és valódi élvezetek*, Pécs, Jelenkor, 7-15.
- 4 HUSZÁR Linda, *Kánon, műfajiság és egy Rejtő regény: A Néma Revolverek Városa*, <http://apertura.hu/2011/tel/huszar>
- 5 REJTŐ Jenő, *A szöke ciklon*, Albatrosz, Bp., 1968, 5.
- 6 A Babits-kutatásban ismert körülmény nemcsak az alkotó horrorfilmek és kísértethistóriák iránti rajongása, hanem az is, hogy Stellan *Egy test, két lélek* című 1913-as filmje egyéb irodalmi előképekkel együtt milyen hatással van az éppen születő regényre, a *golyakalifára*. Ld. ÉDER Zoltán, *A golyakalifa keletkezése, kiadásainak és fogadtatásának története* = *É. Z., Régi napok illata: Babits-tanulmányok*, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Bp., 2002, 206.
- 7 SZILÁGYI Zsófia, Móríc Zsigmond, Kalligram, Pozsony, 2013, 707.
- 8 BÁNOSTibor, *Nagy Endre*, Bp., Athenaeum, 2000, 17-18.
- 9 KOVÁCS Edit, *Rejtő Jenő Berlinben*, Debreceni Disputa, 2010/6, 54-58.
- 10 GONDA Viktória, *Történelem fekete-fehérben*, <http://www.antroport.hu/gonda-viktoria-tortenelem-fekete-feherben/>
- 11 KOVÁCS Krisztina, *Táj- és térképzetek Hunyady Sándor prózájában*, Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Modern Magyar Irodalom Alprogram, Szeged, 2013, 22.
- 12 REJTŐ Jenő, *Megyék Párizsba, ahol még egyszer sem haldokoltam*, Sajtó alá rendezte, szerkesztette és a jegyzeteket írta, VARGA Katalin, Szeged, Szukits, 2000, 4.
- 13 SZOMORY Dezső, *Harry Russel Dorsan a francia hadszíntérről*, Bp., Múlt és Jövő, 2008, 131. Idézi: KOVÁCS Krisztina, *Tömeg és háború*, Forrás, 2010/11, 79.
- 14 REJTŐ Jenő, *Tatjana* = R. J., *Úrilány szobát keres*, Minyon Könyvek, Bp., 1999, 55-112.
- 15 THURÓCZY Gergely, *Gyöngy a kommersz szemétdombján: Rejtő Jenő és a korabeli pesti szórakoztatóipar*, Korunk, 2017/3, 9.
- 16 SZENTPÁLY Miklós, *Magyar filmszüret: A ponyva dinamikája: Rejtő Jenő a filmvászonon*, <https://www.filmtekerics.hu/raadas/magyar-filmszuret-a-ponyva-dinamikaja-rejto-jeno-a-filmvaszonon>
- 17 <http://www.latimes.com/entertainment/arts/culture/la-et-cm-parfumerie-play-20131127-story.html>
- 18 ILLÉS Endre, *Grand Hotel: Vicki Baum regénye*, Nyugat, 1931/2, 123.
- 19 Vicki BAUM, *Grand Hotel*, ford.. OTTLIK Pálma, Dovin Művészeti Kft, Bp., 1990, 35.
- 20 REJTŐ Jenő, *Tatjana*, Transzliteratúra 1., Szépművés, Athenaeum, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2017., 19.
- 21 KOVÁCS, 2013, *i.m.*, 24-25.
- 22 THURÓCZY Gergely, *Utószó: Holdfényes dokknair a kémvetélkedés árnyékában – Rejtő Jenő Tatjana kisregényéről*, = REJTŐ Jenő, *Tatjana*, Transzliteratúra 1., Szépművés, Athenaeum, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2017., 89-119, 111.
- 23 THURÓCZY, *i.m.*, 111.
- 24 Edmund GOULDING, *Grand Hotel*, Gyártó: Metro-Goldwyn-Mayer, Gyártási év: 1932, Játékidő: 112 perc.
- 25 Garbo megközelíthetlenségének hangsúlyozása, a nőikkel folytatott szerelmi viszonyok és levelezések szemérmes megkerülése sokáig egyfajta közös alku volt a róla szóló különböző nyelvű szakirodalmakban. Érthető, hogy egy az 1980-as években született, egyébként igényes és avatott magyar monográfiában is még az önként választott magány alkati jegyeinek hangsúlyozásával kerül ki frappánsan a szerző a színésznő szexuális identitásának kérdését. Ld. CSENGERY Judit, *Greta Garbo*, Zeneműkiadó, Bp., 1986.
- 26 Ernst LUBITSCH, *Ninocska*, Gyártó: Metro-Goldwyn-Mayer, Gyártási év: 1939, Játékidő: 110 perc
- 27 REJTŐ, 2017, *i. m.*, 20.
- 28 *Ua.*
- 29 HUSZÁR, *i. m.*
- 30 REJTŐ, 2017, *i. m.*, 53-54.
- 31 REJTŐ, 1999, *i. m.*, 58.

Kovács Krisztina: kritikus, irodalomtörténész. 1976-ban született Békéscsabán. A Szegedi Tudományegyetem magyar-történelem-régészet szakán végzett. Szegeden él, a Magyar Irodalmi Tanszék munkatársa. Kutatási területe: térelméleti szempontok az 1930-as évek prózájában.

Az Aladdin-kultusz jelentésváltozatai a XIX. századi dán irodalomban

A XVIII. század vége Európában a keleti kultúrák iránti érdeklődés ugrásszerű megnövekedését hozta. A „mesés Kelet” titkai ráadásul nemcsak a tudósok figyelmét keltették fel, hanem áthatották az emberek mindennapjait is. Ebben a befogadási folyamatban fontos szerepet töltött be a francia Antoine Galland, aki már a XVIII. század első évtizedében lefordította az *Ezeregyéjszaka* meséit. Ebben a gyűjteményben kapott helyet a világon mindenütt jól ismert Aladdin-mese, amelynek feldolgozása egy Adam Gottlob Oehlenschläger nevű dán költő jóvoltából Európa északi szögletében is komoly visszhangot váltott ki. *Aladdin eller den forunderlige Lampe* (*Aladdin és a csodalámpás*, 1805) című, a modernizálódó dán irodalom történetében korszakalkotó jelentőségű mesedramája szemléletes példája annak, ahogy a keleti mese képesnek bizonyul egy-egy más korszakhoz, kultúrkörhöz, létmódhoz alkalmazkodni.¹ Ezen alkotás értékelésekor fontos számításba veendő körülmény, hogy megszületése pillanatában Oehlenschläger hazája még megingathatatlan regionális nagyhatalomnak tűnt. A XVIII. század végétől Dánia nem vett részt háborúkban, sőt, az angol-francia konfliktus idején sokáig ügyesen manőverezve használta ki az európai és a tengerentúli piacok megnövekedett felvevőképességéből adódó kereskedelmi lehetőségeket. Ez idő tájt nemcsak Norvégiát, Izlandot, Grönlandot, a Feröer-szigeteket és a többségében németek lakta Schleswig-Holstein hercegségeket tartotta ellenőrzése alatt, hanem még jelentős távoli

gyarmatai (Nyugat-Afrika, Nyugat-India) is voltak. A XVIII. század végén a kereskedelem motorját kifejezetten a virágzó kereskedelem jelentette: a dán flotta hajói rendszeresen nagy forgalmat bonyolítottak le például Koppenhága és Kelet-India között. A fővárost valósággal elárasztották a beözönlő luxuscikkek, a különböző egzotikus áruk. Ez a hatalmas prosperitás a koppenhágai újjgazdagok számának ugrásszerű gyarapodását eredményezte.² Valóban, szinte egyik napról a másikra nőtték ki a városban olyan pazar paloták a földből, amelyeket a korabeli dán ember addig valóban legfeljebb az *Ezeregyéjszaka* meséi alapján képzelhetett el. Az Aladdin-mese modernizált aktualizálására ráadásul még egy olyan történelmi-társadalmi pillanatban került sor, amikor úgy tűnt, hogy Dánia jövője a tartós szerencse égisze alatt fog alakulni, hiszen az ugrásszerű fejlődés szembeszökő jegyei látán még jóformán senki nem gondolt sem Norvégia, sem Schleswig-Holstein elvesztésére.

Oehlenschläger ezzel a művével azt a herderi ihletésű gondolatot igyekezett propagálni, hogy a germán nemzeti szellem formálódását mindig is pozitívan befolyásolták a keleti hatások. A közvetlen genetikai rokonság korántsem népszerűtlen lehetőségét nyomatékosítja tehát Oehlenschläger, amikor a prologusban Sangvinitas, a Kelet allegorikus megtestesülése, vidám és temperamentumos, míg Melancholia ugyan bús-

komorságra hajló, de homlokegyenest ellenkező természetű ellenére nagyszerűen egészítik ki egymást. Aladdinban Oehlenschläger így olyan figurára lelt, akiben optimális arányt mutatnak a korszellem által favorizált fajkeveredés gyakorlati következményei: az északi ember elmélyült gondolatossága a keleti mentalitás oldott, olykor szinte gyermekesnek tetsző derűjével párosul.³ A mesedráma gondolati felépítésének logikájából egyenesen következik, hogy éppen azok számítanak a dán nemzet ádáz ellenségeinek, akik vele nem egyívásúak, de rokonságot színlelnek. A történet elején Nureddin, a varázsló például úgy férközik Aladdin bizalmába, hogy a nagybátyjának adja ki magát. Azt is megtudjuk, hogy a varázsló valójában nem keleti, hanem afrikai származású. Hindbad megtevesztő stratégiája szintén mindvégig a szimuláció alapul. Oehlenschläger ugyanakkor gondosan ügyel arra, hogy a valódi nemzeti identitás ismertetőjegyei külsődlegesen is teljes egyértelműséggel mutatkozzanak meg. A keleti származású Aladdin fiziognómiai leírásokor például nyilván nem véletlenül érvényesíti éppen az analogonként használt dán lobogó piros-fehér koloritját: „*Dejlig rød og hvid, som Mælk og Blod.*”⁴ Az Aladdin holdudvarában feltűnő, pozitív karakterű személyek esetében ugyanezt a törekvést látjuk érvényesülni: Gulnare külsejének leírása megint csak a nemzeti trikolor piros-fehér színösszetételét idézi.⁵ Finom megkülönböztetési szándékot takar az is, hogy míg Nureddin és Hindbad sápadt, beteges ember benyomását kelti, Aladdin és Gulnare majd kicsattan az egészségtől. Érdekes megfigyelni továbbá azt a technikát, ahogy Oehlenschläger a muszlim vallás szertartásrendjének ábrázolását mellőzve, egyszerűen a kereszténység szakrális kontextusába átfordítva tárja elénk az eseményeket. Galland anyagkezelésétől eltérően Oehlenschläger Aladdinja például soha nem fohászkodik összekulcsolt kezekkel Allahhoz, mint ahogy elmarad nála az imát megelőző rituális mosakodás is.⁶

A keleti mese oehlenschlägeri adaptációjának célja nem más, mint a kiválasztottság-tudaton alapuló romantikus zsenielmélet öntudatos proklamációja. A mesedráma címszereplője mindig messzebb jut a maga teremtő ösztönösségével, mint Nureddin, a minden mágikus ismerettel felvértezett varázsló. Nureddin hiába tudja, hol van a bűverővel felruházott lámpa, annak birtokába Aladdin közreműködése nélkül soha nem juthat. Aladdin tehát azon kevés, született kiváltságosok egyike, akik birtokában vannak a csoda titkának, vagyis a minden egyéb kvalitást felülíró szellemi képességeknek. Akárcsak a költő Oehlenschläger, aki gyermekkori emlékei között bolyongva ugyancsak a csodalámpa metaforikájában talált alkalmas tárgyat saját kivá-

lasztottság-tudatának, szellemi habitusának kifejezésére.⁷ Az Aladdin-mítoszon alapuló dán identitástudat azonban a XIX. század történelmi viharaiiban alaposan megtépázódott. Dánia a napóleoni háborúk után a kielii béke (1814) értelmében nemcsak az évszázadokon át birtokolt Norvégiát veszítette el, hanem 1864-ben a korona ékköveinek számító Schleswig-Holstein hercegségeket is. Ebben a letargikus közhangulatban lépett színre a kritikus Georg Brandes, aki 1871-ben kezdte meg azóta fogalommá vált irodalmi előadásait a koppenhágai egyetemen.

Brandes vezérgondolata az volt, hogy a XIX. század második felére a romantika végérvényesen felélte utolsó szellemi erőtartékait is. Meglátása szerint a régmúlt kódében való bolyongás helyett az irodalmi műveknek most már kizárólag az aktuális társadalmi problémákra kell reflektálniuk. 1883-ban megjelentetett híres műve, a *Det moderne Gjennembruds Mand (A modern áttörés emberei)* nyíltan a kanonizációs törekvések jegyében szelektál: reprezentatív arcképcsarnokába csak korának azon fiatal dán és norvég írói kerülhettek be, akiket képesnek vélt a naturalista valóságfeltárás általa kigondolt programjának végrehajtására. Ennek igazi megértéséhez azonban leginkább Oehlenschläger *Aladdin*járól három évvel később írt, meglehetősen kritikai élű tanulmánya⁸ adhatja kezünkbe a kulcsot. Már az írás első mondata sem hagy kétséget afelől, hogy Brandes tökéletesen tisztában van e mesedráma korszakalkotó jelentőségével. Oehlenschläger művében egyértelműen a megújuló hazai irodalmi élet kiindulópontját véli felfedezni. Olyan alapkőnek látja, amelyre a XIX. század első felének egész dán irodalma épül. Ő sem vitatja tehát e mű kivételes értékeit, de egészen más szempontból közelíti meg az Aladdin-jelenséget, mint ahogy azt korábban a romantikus művészetesztétika teoretikusai tették. Számára ez a figura már nem annyira az ösztönös zsenialitást, hanem inkább a keletről importált eredendő lustaságot testesíti meg. Gondtalan derűje sem takar mást, mint a feladatára még éretlen gyerekmber könnyelműségre hajló infantilizmusát. Az ő olvasatában ez a mesedráma végül is azért bizonyult veszedelmes olvasmánynak, mert a kemény, kitartó és szorgos munka favorizálása helyett lényegében a minden erőfeszítés nélkül az ölünkbe hulló szerencse délibábjával ámította Oehlenschläger nemzedékét. Az Aladdin turbánjába pottyant narancsok egy egész korszak életérzésének és mentalitásának jelképes erejű kifejeződései lettek. Brandes maró iróniával jegyzi meg, hogy a közhangulat hatására ez idő tájt minden 15-20 év közötti dán siheder képes volt elhitetni önmagával, hogy ő született zseni. Az önismeret hiánya, az aránytévésztés szükségszerűen mosta alá a valóság-

érzékelés alapjait, tompította el az életösztön természetes működését. Ez hát a romantika szellemi öröksége – mondja epésen Brandes – amelynek történelmi léptékben nem is lehetett más a végeredménye, mint előbb Norvégia, majd Schleswig-Holstein elvesztése.

Az Aladdin-kultuszban munkáló gondolati hangsúlyeltolódások első jeleire persze már jóval Brandes színrelépése előtt fel kell figyelniünk a dán irodalomban. Frederik Paludan-Müller *Adam Homo* (1841-1848) című verses regényének eszmei horizontján például újszerű elemként mutatkozik meg a moralitás kérdése. Oehlenschläger Aladdinja még minden etikai skrupulus nélkül menetelhetett felfelé a társadalmi ranglétrán. A felkapaszkodás többé-kevésbé Paludan-Müller hőisének is sikerül, de a narrátori nézőpont már világosan jelzi ennek árát, a teljes erkölcsi megsemmisülést. Hans Egede Schack 1857-ben papírra vetett *Phantasterne* (*Almodozók*) című regényével pedig még egy lépéssel tovább megy: az *Aladdin* megjelenése óta először tűzi újra napirendre a szorgos, értékteremtő munka rehabilitációjának kérdését. Holger Drachmann egyik korai műve, az *Overkomplet* (*A lét szám feletti*, 1876) ezen a gondolati ösvényen halad tovább. A regény olyan figurákat állít elénk, akikben egyesülni látszik két, első pillantásra egymást kizárni látszó természet. Erik kezdetben teremtő ösztönrel megáldott zseniként tűnik fel, ám istenadta tehetsége fokozatosan kiszikkad, a történet végére szorgalmával együtt unalmas átlagemberré szürkül. Az ellenpólusát jelentő Adolf ugyan mindvégig megőrzi aladdini lényegiségét, de ezt már csak úgy tudja megtenni, hogy életközéget vált. Valójában csak egymást kiegészítve lehetnének igazán hatékonyak, együtt valósíthatnák meg a kor szellemiségének megfelelő drachmanni férfiideált.

Brandes másik felfedezettje, Sophus Schandorph *Uden Midtpunkt* (*Középpont nélkül*, 1878) című regényének egyik jelenetében a szereplők már egészen nyíltan vitatkoznak is az Aladdin-Nureddin jelenségről. Karl Albrecht, a szerény költői képességekkel megáldott esztéta a költészet lényegiségét hallgató-sága számára a pillangó képével metaforizálja. Azt fejtegeti, hogy a finom lepkeszárnyak hímpora nem bírja el a nehézkes gondolatiság ballasztját. Érzékeny zománcként óvja annak aladdini lényegiségét, az isteni misztériumba való beavatottságot, amelyet szükségszerűen kezd ki a Nureddin-féle okoskodás némi gúnynyal illetett ámokfutása. Vitapartnere, a mérnök Otto Holm a fentiek kapcsán azonnal egy fontos kiigazítást tesz. Aladdin, a romantikus költőtípus megtes-

tesítője szerinte nem a nagybetűs költészetet, hanem annak csupán egy bizonyos formáját jelenti, amely felett azonban mostanság már eljárt az idő.⁹ Persze, ki ne csodálná az oehlenschlägeri Aladdint, mint a hazai köztudatot oly sokáig uraló romantika legmagasabb esztétikai értékű produktumát? De tisztában kell lenni azzal, hogy Aladdin a maga nemében egyedi és megismételhetetlen jelenség. Olyan életszemléletet képvisel, amelynek nincs a hétköznapi ember számára adaptálható morális tartalma. Utánozhatatlan, ezért a kivételezett zseni joga semmiképpen sem proklamálható az átlagember jogaként. Oehlenschläger művén ugyan minden bizonnyal Isten áldása nyugszik, de az „aladdinizálás” az őt követő költőnemzedék számára már nyilván nem járható út. A Brandes szellemi holdudvarához tartozó írók vissza-visszatérően nyomatékosítják ezt a gondolatot. Jens Peter Jacobsen *Niels Lyhne* (1880) című regényének a valóságot átpoetizálni igyekvő női hősnője csüggedt pillanataiban már egyenesen önironikus fordulatokkal faggatja magát afelől, hogy „igazán hiszi még, hogy hamarosan rukh-madár száll fel a kerti uborkaágyból, és hogy a pincéje alól – ahol a tejet tartja – elöbukkan majd Aladdin csodabarlangja?”¹⁰ A címszereplő, Niels Lyhne pedig már csak egyenes karikatúrája az omnipotens oehlenschlägeri költőnek, hiszen nemcsak a művészetben van híján a produktív képességnek, hanem sokáig még a szerelemben sem lesz képes megvalósítani önmagát. Karl Gjellerup *Minna* (1899) című regényének hőse pedig arról ad egy helyütt számot, hogy gyakran olvasgatta az *Aladdint*, egyes részleteket a mesedramában igazán szépnek is talált, de végtére is meglehetősen bosszantotta, hogy ez a léhűtő fickó mindig a szerencse kegyeltje maradt.¹¹

Ez a szerencse-motívum vissza-visszatérő témája lesz a XIX. század vége felé született dán regényeknek. Sorra születnek azok a „szerencsés Péterek”, akik replikázni látszanak a század első felének Aladdinban megtestesülő ember és művészideáljára. Amikor azonban Andersen 1870-ben *Lykke-Peer* (*Szerencsés Péter*) című regényének sorait papírra veti, Európában már nem is lehet szó sehol klasszikus értelmében vett romantikus irodalomról. Megjelenése Dániában ráadásul éppen Georg Brandes színrelépésével esik egybe, aki pontosan ez idő tájt teszi közzé első, a romantikus örökséggel nyíltan polemizáló kritikáit, tanulmányait. Andersen viszont ezzel a vállalkozásával mintha csak egyszerűen ifjúkori művészregényét, az *Improvisatorent* (*A rögtönző*, 1835) folytatná. Ott a történet azzal fejeződik be, hogy Antonio feleségül veszi podesta lányát, földbirtokos lesz, s a házaselet örömeiért cserébe örökre felhagy a költészettel. Itt azonban nincs szó arról, hogy

Antonio alacsonyabb társadalmi státusza önmagában véve akadályát képezné a tervezett házasságnak. Peert a prépost bálján viszont már megsuhintja ennek a szele. A rendezvényen megérinti a patikus lányának bája, így egyeztetni is vele, hogy a vacsorát követő első tánc az övé lesz. Aztán mégis lemond a lehetőségről barátja, az előkelőbb származású Felix javára, mert apró jelekből is megérzi, hogy eredeti szándékát a társaság tapintatlanságnak, illetlenségnek vélné. A kiszemelt lány később annak rendje s módja szerint egy jómódú tanácsos felesége lesz. Peer tehát korántsem arat olyan sikert a szerelemben, mint Antonio, ennek azonban itt sorsalakulását tekintve nem lesz különösebb jelentősége. Mert az *Improvisatoren*ben ugyan a szerelem felülkerekedni látszik a művészetben, de a *Lykke-Per*ben már megfordul a képlet, hiszen Peer menyasszonya deklarálta maga a művészet lesz: „*Konsten, den var hans Brud.*”¹² Ezért valójában a regény hősenek nincs is szüksége a házasságba torkolló szerelem biedermeier modorban megrajzolt kispolgári változatára. A regény gondolati középpontjában voltaképpen egyetlen probléma áll: képes-e az adott társadalmi közegben a művész a művészetben keresztül maradéktalanul megvalósítani önmagát?

A kérdésre a választ – ahogy az a XIX. századi dán regényekben lenni szokott – az új-kori Aladdin-hős típusváltozata adja meg. Andersent kortársaihoz hasonlóan élete végéig foglalkoztatta az Oehlenschläger által hazai talajra átültetett keleti mesefigura.¹³ Az Aladdin-téma a mese műfajában sem hagyta érintetlenül, hiszen éppen az *Improvisatoren* keletkezésének évében vetette papírra az e gondolatkörbe szervesen ágyazódó, a magyar olvasó előtt is jól ismert *Fyrtojet* (*A tűzszerszám*, 1835) című történetét. A *Lykke-Per*ben megformált zseni karakter azonban itt egy korábbi művekben még szinte lebecsült tulajdonsággal, a szorgalommal egészül ki. A komponista kitartó figyelemmel tanulmányozza elődei (Haydn, Beethoven) munkáit, s mindent megtesz annak érdekében, hogy a jelenkor művészi tapasztalatait is integráns részévé tegye saját alkotásának.¹⁴ Operájának címe természetesen nem is lehet más, mint *Aladdin*. A gyakorlatilag szinte mindvégig zökkenőmentesen felfelé ívelő pálya akkor ér csúcspontjára, amikor Peer éneklés közben egyszer csak váratlanul összeesik a színpadon és meghal. Ez az egyszerre tragikus és felemelő zárlat hatásos újrafogalmazását adja az anderseni életműben folyamatosan tárgyalt élet – művészet problematikájának. Az *Improvisatoren* még az elbeszélte történet egyetlen pontján sem érzékelteti a létformák közötti dichotomikus feszültséget, a művészet az utolsó jelenetekben – szinte észrevétlenül – eltűnik csupán az élet horizontjáról. Az 1847-ben írt

Skyggen (*Az árnyék*) című, felnőtteknek szánt mese ezzel szemben már nyilvánvalóan az antagonizmus ontológiai tapasztalatát nyújtja. A történet végén a Tudós a sírba hanyatlik, míg közben önálló életre kelt árnyéka zavartalanul éli tovább egykori gazdája életét. De a személyiség nem csak két egymással ellentétes részre hasad, hanem a főhős elfojtott, „jobbik” énje el is torzul, könyörtelenül pusztítva el az autentikusnak hitt másikat. A *Lykke Peer*ben viszont megteremtődik ez a lényegi egység, bár igaz, hogy csak a halál árán. A főhősnek itt sikerül életét művészetté fokozni, a két alakzat fogaskerekei látszólag olajozottan kapcsolódnak egymásba. Az isteni gondviselésbe vetett rendíthetetlen anderseni hit tehát talán elvezeti Peert a boldog beteljesülésig, mégis inkább úgy tűnik, hogy a művészet csak rövid, eksztatikus pillanatok erejéig képes magába szippantani az életet, amelyet alapvetően masszívan a kispolgári bornírtság ural.

Pontosan egy évtizeddel Andersen *Lykke Peer*jének megjelenése után, a *Niels Lyhne*vel egyidejűleg lát napvilágot Herman Bang *Haabløse Slægter* (*Reményvesztett nemzedék*, 1880) című regénye. Bang „a modern áttörés” másik fontos írója, a naturalizmus és az impresszionizmus Jacobsenhez hasonló jelentőségű, világirodalmi rangú képviselője. Pályája elején szoros szálakkal kötődött a Brandes-körhöz, később azonban ő is meglehetősen eltávolodott ettől az irányvonalától. A századvégi dán írók többségéhez hasonlóan papcsalád sarjaként született. Koppenhágában jogot tanult, ahol színészként is tevékenykedett.¹⁵ Szóban forgó regényének hőse, William Hög ugyancsak színész, aki több szempontból is a példaképének és mesterének tekintett Jacobsen-mű címszereplőjére emlékeztet. Maga a cselekmény is nagyjából éppen ott kezdődik, ahol Niels Lyhne története véget ér. William apja, akinek „*fiatalsága az itthoni esztétikai kor végére esett*”,¹⁶ önkéntesként vonul be az első schleswig-holsteini háborúba. A konfliktust követően 1852-ben nősül meg, fia, William pedig még javában gyermekéveit éli, amikor VII. Frigyes halála után Dánia földjén újra porosz katonacsizmák dübörögnek. Az elszenvedett súlyos vereség után nemzedékek identitástudatát rendítette meg, taszította le-targikus életérzésbe. A regény tehát nem csak egy individuum vagy egy generáció, hanem egy egész nemzet válságtudatának kifejeződése.¹⁷

Jacobsen és Bang művét már első pillantásra is szorosán egymáshoz kapcsolja az a körülmény, hogy mindkét hőst az anyai inspiráció tereli a művészpálya felé. E hajlamok kiélésének első terepe a szárnyaló fantázia kiáradásában megmutatkozó szerepjá-

tékok sokszínű világa lesz. Niels esetében mindez kizárólag a középkori szaracénok ellen harcoló Holger Danske ingemanni fikciójára épült, William elképzelt csatajelenetein viszont már a valóságban is megélt primer történelmi élményanyag szűrődik át. Amikor Randers utcáin kitörnek a harcok, William apja a tomboló viharban az ajtót feltépvé tudósít arról, hogy a súlyos vészhelyzetben a trónörökösnek menekülnie kell. Ezt követően a még gyermek Hög gyakran fantáziál arról, hogy az ellenség betör az országába, s az orkászzerű szélben, jeges záporban száguldvá, üldözői elől neki is muszáj lesz egéruat nyernie.¹⁸ Ezért marad mindvégig kedvenc olvasmánya a bús-komor Ottó hercegről szóló történet, aki ártatlanul szenved a fogságban. Újabb párhuzam, hogy míg Jacobsennél Bartholine annak idején rendszeres mesemondással igyekezett aktivizálni fia képzeletvilágát, Stella az „együtt olvasás” és a dramatizálás rendszeres aktusával teszi meg ugyanezt. A szerepjátékok túltreagálása azonban oda vezet, hogy William esetenként képtelennek bizonyul arra, hogy elkülönítse magában a színdarabot a valóságtól. Egy alkalommal például, amikor kimegy egy pohár vízért, s visszatéréskor azt tapasztalja, hogy partnere már mással táncol, úgy vágja hozzájuk a poharat, mint egy rossz melodráma hőse. A narrációból az is kiderül, hogy Stellával „*csaknem mindig Oehlenschlägert olvasták*” („*det var næsten altid Oehlenschläger, de læste*”), ez az irányultság pedig nyilvánvalóan újra és újra aladdini röppályára tereli az ábrándos gondolatokat: „*Azután azt álmodta, hogy képtelenül gazdag. Illatos vízben fürdött, mint a herceg a mesében, sohasem evett mást, mint a legédesebb és legcsábítóbb gyümölcsöket és az ország leggyönyörűbb lányát vette feleségül.*”¹⁹ Ahogy tehát annak idején Niels mániákus ihletettséggel várta, hogy a hercegnők látogatást tegyenek Lønborggaard paradicsomkertjében, úgy keleti hercegeként William is a maga Gulnaréja megjelenéséről szó álmokat.

Niels pszichoszexuális fejlődésmodelljében kezdettől fogva domináns szerepet játszott az anyához való mély érzelmi kötődés. William esetében az ödipális szálak még erősebb kötésben vannak jelen. Érvényes ez a nála jóval idősebb Kamilla Falkra, aki a színészambíciók táplálásával lényegében Stella szerepkörét veszi át, de talán még inkább a gróf Hatzfeldnéhoz fűződő abnormis viszonyra. Ebben a keresztmetszetben azonban merőben átértékelődik a művészet és a szerelem korábban megtapasztalt konstellációja. Az Aladdin-kultusz virágkorának optimista közegében – például Andersen *Improvisatorenjében* – még törésmentesen simulnak egymáshoz ezek a felületek. A *Niels Lyhne*-ben azonban, eltekintve egy-egy felszikkasztó pillanattól, a kettő közötti összhang meg-

teremtése már csupán illúzió, míg a *Haablose Slegter* fogalmi univerzumában mind a szerelem, mind a művészet egyértelműen regresszív karakterű. Ezt még csak tetézi, hogy Bang regényében a természet sem pozitív értékhordozó. Bartholine szépség után sóvárgó természetáhitatának nyoma sincs, a fontos jelenetek szinte kivétel nélkül zárt terekben, mesterségesen kialakított, fullasztó környezetben (lugas, növényház) játszódnak.²⁰ Az élet- és művészetszemlélet drasztikus átalakulását azonban a legszemléletesebb módon ebben a regényben is az Aladdin-motívum jelentésváltozatai szemléltetik.

William színészi szárnypróbálgatásai alkalommal természetesen az elsők között veszi elő Oehlenschläger legendássá vált darabját. Leginkább persze őt is az a jelenet nyugtázza le, amikor a darab elején Aladdin sikeresen kapja el a felérőpilót narancsokat, majd amikor már semmit sem tesz a harmadik gyümölcs megszerzése érdekében, az is éppen a turbánja kellős közepébe pottyan. Herman Bang hőse azonban nem sokáig érezheti magát a szerencse fiának. Niels Lyhne még akkor is hitt a maga tehetségében, amikor a regény vége felé nyilvánvalóvá válik, hogy zátonyra futott költői próbálkozásai. Niels még csupán „*nem tudta, mit kezdjen tehetségével és önmagával.*”²¹ Williamben viszont már a kezdet kezdetén felhorgad a kétség, hogy ő vajon egyáltalán tehetséges-e? S amikor végeredményben arra a következtetésre jut, hogy nem, a helyzet kezelésére mindössze egyetlen lehetséges megoldást lát, nevezetesen azt, hogy hiányzó adottságát munkával, szorgalommal pótolja. Mint olvashatjuk, „*lelke kínjában a munka reményébe kapaszkodott*”, ahonnan voltaképpen már csak egyetlen lépést kell megtenni annak felismeréséig, hogy ő voltaképpen nem is Aladdin, hanem „*csak Nureddin.*”²² Aki valóban eredeti színészzeninek született, az a regény egyik fontos mellékszereplője, az Andersen nevű színészjelölt. A fiatalember a próbajátékon megint csak az oehlenschlägeri Aladdint szeretné alakítani, William Hög pedig a történet végén belenyugvó rezignációval át is adja neki a stafétabotot. A névválasztás nyilvánvalóan nem a véletlen műve, hiszen az egész regényt mélyen hatják át az anderseni reminiscenciák. Az Andersen-biográfia tényeinek ismeretében nem nehéz párhuzamokat vonni a nagy dán mesemondó színészi próbálkozásai és William Hög élettörténete között. Ilyen közvetlen analógiákat tartalmaznak a különböző allúziók a rút kiskacsáról szóló közismert mesére. Az előjelek természetesen változnak, hiszen az aránytalanul nagyfejű, esetlen testtartású Hög olyan rút kiskacsa, akiből soha nem lehet karcsú nyakú hattyú. Bang regényében ráadásul az is nyilvánvalóvá válik, hogy a jövő

tehetségeit nem a hajdani dicső arisztokrata családok elfáradó vérvonala rejti.²³ A megújulás ígéretét a nép egyszerű fiai hordozzák magukban, mint éppen például a regénybeli fiatal, Andersen nevű szereplő. Az ő ösztönös, természetes mozdulatsoraiban továbbra is elevenen él a hajdani romantikus improvizátor Bang regényében már elillanni látszó képessége. William Hög színpadi kísérletei már csak azért sem lehetnek sikeresek, mert görcsös erőfeszítéseivel képtelennek bizonyul eltakarni azt a folyamatosan érződő belső bizonytalanságot, amelynek legautentikusabb kijelzője a test. A közelmúlt kutatási eredményeiből is kiviláglik, hogy „minden kulturális alkotásnak az emberi test az alapja”,²⁴ közelebbi tárgyunkat tekintve pedig megállapítható, hogy „amit a testről mondhatunk, az igaz a színházra is.”²⁵ Ezért is lesz különösen lesújtó William számára a negatív testkép tapasztalata, amikor egy hosszú vívódást követően a tükörbe pillant: „Most felvette a kezitükröt, felemelkedett, ki egyenesedett ... és meglátta magát ... Nem, hős nem lehet belőle ... milyen görbe volt ez a hát, milyen görbe ...”²⁶ A test és a lélek megbomlott harmóniája csírájában fojtja el a színpadi kreativitást. A regényhős életút alakulásában nincs és is nem lehet semmi fejlődés, valódi előrelépés – így lesz a *Haablaase Slægter* a klasszikus Bildungsroman műfajának újabb századévi paródiája.²⁷

Henrik Pontoppidan világhírű regénye, a *Lykke Per* (*Szerencsés Péter*, 1898-1904) a századforduló erősen megváltozott szellemi klímájának terméke. Maga Pontoppidan a XIX. századi dán írók többségéhez hasonlóan egy vidéki paplakban látta meg a napvilágot, s akárcsak regényhőse, ő is korán konfrontálódott idegennek érzett családjával. Már magányos gyerekként kitörési pontokat keresett. Természet-tudományos érdeklődése folytán Per Sideniushoz hasonlóan mérnöki tanulmányokat folytatott Koppenhágában, záróvizsgáját azonban nem tette le. Csak a nyolcvanas évek vége felé kapcsolódott be az irodalmi életbe,²⁸ Brandes felfedezettjei közül talán ő volt az, aki a legnagyobb következetességgel valósította meg a „modern áttörés” naturalista valóságfeltáró programját. Életműve ugyanakkor éppen olyan szervesen kötődik a romantikus tradíciókhoz, mint Jacobsen vagy Bangé. Szóban forgó regénye is azt bizonyítja, hogy mélyen megérintette az anderseni mesevilág, az oehlschlägeri viking mítosz, de mindezekelött az egész dán XIX. századot átható Aladdin-kultusz. A másság, a kivüállás jelzésére már a regény nyitányában felcsendül a korábbi művekből jól ismert cigány-motívum is. Niels Lyhne még csak ösztönös vonzódást érzett a cigányos életforma rekvízitumai (pl. Edele ruhája) iránt. Williamot sötét bőrszíne mi-

att már környezete is „valóságos cigányifjúnak”²⁹ látja, Per Sidenius pedig megint csak előszeretettel álmodja magát valamelyik „kóbor cigánycsapat elhagyott sarjának”, akit ebben az eldugott paplakban csak őriztetnek. Mert Per igazi apja „egy egyeduralkodó, a sötét puszták, a béke és a vad viharok végtelen birodalmának királya”,³⁰ éppúgy tehát, mint Oehlschlägernél, hiszen Aladdin ott is fontosnak látja hangsúlyozni, hogy ő voltaképpen egy emír törvénytelen fia.³¹

Az Aladdin-álmok azonban ekkor közvetlenül még nem a keleti mese köntösében, hanem az óskandináv történelmi múlt aktualizált szerepjátékaiban teljesednek ki. A regény elején játszódó szánkó-jelenetben³² lándzsának képzelt rudat forgat a feje felett, s a harcos viking vére lobog benne, amikor a maga mellé ragadott lányban az idegen országból elrabolt hadizsákmányt, a gyönyörű hercegkisasszonyt látja. Később jegyese, Jakobe alakja sem véletlenül emlékeztet gyakran a harcosokat védő valkűrök mitológiai figuráira. Az adott életközegtől való teljes elszakadás vágyát rejti a névváltoztatás³³ gesztusa is, amikor a főhős a Peter Andreas nevet Perre cseréli. A korábban tárgyalt regényekhez képest a változás mélységét nem csupán ez a körülmény illusztrálja, hanem az is, hogy Pontoppidan hőse immáron nem a művészlét terepén keresi a kibontakozás irányát. Amikor felkerül a fővárosba, sorra látogatja ugyan Koppenhága művésztanyáit, de igazából a költészetet éppúgy lenézi, mint a festészetet. Szakítani látszik az előző nemzedék esztéta szemléletével, hiszen például a Fritjof Jensen vásznán feltáruló festmény tengerábrázolásában nem is észlel egyebet, mint kiaknázandó energiatömeget. Pártfogója, Ivan Salomon értelemszerűen „Aladdin-típust lát benne, szerencsefit”,³⁴ s maga Per is úgy véli, hogy pusztán akarnia kell, aztán övé lesz az élet minden öröme az ölébe pottyantó „Aladdin-szerencse”.³⁵ Ez a magabiztosnak látszó felfogás azonban igen törekeny alapokra épül. Jacob Bøggild mutatta ki, hogy az anderseni örökség milyen elevenen él a pontoppiddani életmű gondolati mélyrétegeiben. Bármennyire is igyekszik ugyanis Per Sidenius más utakra kanyarodni, mint az általa olyannyira megvetett művészet, eszköztárában éppúgy elsődleges, sőt szinte kizárólagos szerepet kap a teremtő fantázia, mint a romantikus költő alkotásában.³⁶ Bøggild tanulmányából kiderül, hogy a *Lykke Per* mindvégig aktív párbeszédet folytat Andersen *Lykke Peerjével*. A kettő közötti eltérés felületes megközelítésben mindössze egyetlen betű, ám a derridai *différance*³⁷ fogalmi erőterében ez mégis lényeges üzenetet közvetít. Derridánál a magyarul ’elkülönbözödés’nek fordított ’différance’ szó a francia

nyelvben nem létezik. Hangzása ugyan megegyezik a közönséges 'différence' ('különbség') szóval, írásképe azonban eltér attól.³⁸ Peer a művészet, Per a tudomány területén „szerencsés”, az ironikus olvasat lehetősége azonban sikereiket mindkét műben végül is zárójelbe teszi. Andersen regényében a halál pillanatában feldübbögő taps akár annak is lehet rezignált jelzése, hogy az igazi művész életében soha nem kaphat értő visszajelzést a kispolgári publikumtól. Nem is szólva itt a nézőtérén helyet foglaló rejtélyes baronesse figurájáról. Amikor Peer szíve a színpadon megszakad, élete utolsó lobbanásában tekintete éppen vele találkozik, ami az anderseni kontextusban könnyen jelentheti minden „földi” típusú szerelem örök beteljesületlenségére ítéltségét. Per Sideniusról ugyancsak elmondható, hogy egymást követő szerelmi kapcsolataiból fokozatosan kifelé hátrál, míg végső sorsa a teljes magány lesz. Az úgynevezett „sikerről” pedig már életében önként lemond, ráadásul „*mintha kedvével tehetése is eltűnt volna.*”³⁹ E negatív fordulat okának egyik lehetséges magyarázata a transzcendenciával meglazult kapcsolatban rejlik. Oehlenschläger Aladdinja többek között pontosan azért lehet sikeres, mert képes konstruktív kapcsolat fenntartására a földöntúli, mágikus erőkkel. Pontoppidan regényében Ivan Salomon azonban már legfeljebb csak erőtlén sziluettje lehet a lámpa mindenható szellemének. Általában is elmondható a „modern áttörés” dán regényeiről, hogy az ateizmus platformjára eljutni viszonylag könnyű, ám meglehetősen nehéz hasonló fajsúlyú és jelentőségű dologgal helyettesíteni azt. A művészet lehetőségeivel kapcsolatos általános szkepticizmus ellenére egyedül az írás mutatkozik olyan szellemi mozdulatnak, amely a kierkegaard-i értelemben vett ént az önelemzés, az önmegfigyelés gesztusával hozzásegítheti legalább saját

személyiségének megértéséhez. Jellemző, hogy cikkeivel nemcsak William Hög talál legalább átmenetileg önmagára, hanem – már útfelügyelő korszakából – naplójával a mérnök Per Sidenius is. Ezen kívül a kiüresedő életben az énkiteljesítés utolsó lehetőségeként Niels Lyhne számára például csak a halál pátosza, Bang és Pontoppidan hősei számára pedig a társadalomból való kivonulás, a Szahara vagy éppen a dűne-sivatag magánya marad.

Az élet kihívásaira tehát végsősoron Peer és Peer számára nem ad igazi választ sem a művészet, sem pedig a tudomány. A derridai „*différance*” léttapasztatatának pontoppidani tükrében mindez úgy is interpretálható, hogy az Aladdin-Nureddin alternatívának a századfordulón talán már nincs is meg korábbi klasszikus értelme. Mintha ennek a felismerésnek adna hangot a kortárs Sophus Claussen *Den nye Aladdin* című verse is.⁴⁰ Az ő megközelítésében Aladdin már nem az ösztönös zsenialitás metaforája és senki sem hajít a turbánjába narancsot. A keleti mese talpraesett csibészének helyén csak egy esetlenül ácsorgó narancsárust látunk, aki képtelen eladni a portékáját, s akire lényegében senki sem figyel. A költeményben megjelenített potenciális vásárlóközönség az amerikai fogyasztói társadalom cigarettát, rágógumit, whiskyt és gint kereső tucatembereiből verbuválódik, akiket nyilvánvalóan nem érdekelnek már sem az Aladdin, sem pedig a Nureddin által képviselt értékek, életelvek. „Szerencsés Péterek” persze a XX. században is születnek, de az aladdini élettörténetek Martin Andersen Nexø, Johannes V. Jensen vagy Klaus Rifbjerg regényeiben a korábbiakhoz képest új akusztikával gazdagodva peregnek tovább. ■ ■ ■

JEGYZETEK

- 1 FARKAS Enikő, *A keleti mese Franciaországban Antoine Galland-tól Gerard de Nervalig: egy műfaj születése és átalakulása*, Phd-értekezés, Debrecen, 2013.
- 2 Erik KJERSGAARD, *Danmarkhistorie*, København, Ascheoug Dansk Forlag, 1977, 184.
- 3 A kérdéskör összefoglalását ld. Elisabeth OXFELDT, *Nordic Orientalism: Paris and the Cosmopolitan Imagination 1800-1900*, Museum Tusulanum Press, 2005. Az Aladdin-jelenség dán nemzeti identitástudatot formáló hatásáról ld. még: Ebebe VOLQUARSEN, *Die Orange im Turban. Über*

- der Funktionen von Orientrepresentationen in der dänischen Literatur des 19. Jahrhunderts*, Tijdschrift voor Skandinavistik, 2010/2, 99-125.
- 4 Adam Gottlob Oehlenschläger, *Aladdin eller den forunderlige Lampe*. = *Poetiske Skifter* Bd.2, udgivne af H. Topsøe Jensen, Holbergselskabet, København, 1996, 150. Magyarul: „*Kellemesen piros és fehér, mint tej és vér.*” (Saját fordításom, G. L.)
- 5 Elisabeth OXFELDT, i. m. 38.
- 6 Uo.
- 7 „*Havde jeg ikke selv, i den hos mig opdagade*

- Digterevne, fundet en forunderlig Lampe, der sætte mig i Besiddelse af Alverdens Skatte?*” A. G. Oehlenschläger, *Ungdomserindringer*, Lybeckers Vorlag, København, 1915, 203. Magyarul: „Vajon a magamban fellelt költői képességben nem bukkantam-e arra a csodalámpásra, amely felruházott a világ minden kincsével?” (Saját fordításom, G. L.)
- 8 Georg BRANDES, *Adam Oehlenschläger. Aladdin* = G. Brandes, *Samlede Skrifter*, Gyvendalske Boghandels Forlag, København, 1899, Bd 1, 215-265.

- 9 „*Aladdin er Poesiens Typus, dens af Guden udkaarne Mystos*” Sophus SCHANDORPH, Romaner, Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, København og Kristiana, I. Bd., 1904.
- 10 „*spurgte haanligt sig selv, om hun ikke nok troede, at den Fugl Rok med det første vilde vise sig i Agurkebedet eller Aladdins Hule aabne sig med at gjøre sig Verden overdreven prosaisk.*” J. P. Jacobsen, *Niels Lyhne*, udgivet af Jørn Vøsmar, Gyldendalske Boghandel, København, 1986. A magyar nyelvű idézet Faludy György fordítása, amely 1985-ben jelent Budapesten, az Európa Könyvkiadónál.
- 11 „*men tilsidst ærgrede det mig rigtignok, at man dog ikke kunde bryde sig videre om denne Driver med alt hans Slumpeheld.*” Karl GJELLERUP, *Minna*, Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, Kjøbenhavn – Kristiana, 1889.
- 12 H. C. ANDERSEN, *Lykke-Peer*, tekstudgivelse, efterskrift og noter ved Erik DAL, Det danske Sprog- og Litteraturselskab, Bergen, 2000.
- 13 Andersen eredeti szándéka szerint már az *At være eller ikke være* (Lenni vagy nem lenni, 1857) című regényének címszereplőjévé is Aladdint akarta megtenni, de végül csak az utolsó fejezetet nevezte el róla (*Den nye Aladdin – Az új Aladdin*). Itt egy megtért ateista szabadgondolkozóról van szó, aki édesanyja bibliájában fedezi fel újra az élet megtartó erejének aladdini lámpását.
- 14 Iben HOLK – Per HOFMAN HANSEN, H. C. ANDERSEN, *Lykke-Peer*, denne side er publiceret på internettet 27. November 2002. Opdateret 30. August 2004. Silkeborg Bibliothek: www.E-poke dk/andersen_lykke_1. Asp. Letöltve: 2014. július 16.
- 15 BERNÁTH István, *Herman Bang*, in: Világirodalmi Lexikon, 1. kötet, 677–668.
- 16 „*Ludvigs Ungdom faldt i Slutningen af den æstetiske Tid herhjemme.*” Idézetünk az alábbi kiadásból származik: Herman BANG, *Haabløse Slægter*, Værker i Mindeudgave, Tredie Bind, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, 1892.
- 17 A regény címében szereplő „*slægter*” szó többes számú, tehát valójában „*nemzedékeket*” jelent, amit a magyar fordítás nem ad vissza.
- 18 „*Saa maatte han flygte. Han red gennem Storm og Slud, jaget, forfulgt, Regnen piskede imod ham.*”
- 19 „*Eller han drømte, han var umaadelig rig. Han badade sig i duftende Vand, ligesom Prinsen i Eventyret, han spiste aldrig andet end dejlige kvægende frugter, og han giftede sig med den dejligste Kvinde i Riget.*”
- 20 Hans HAGEDORN THOMSEN, *Det lukkede rum. Rum og bevidsthed i Herman Bangs og Tom Kristensens romaner*, Syddansk Universitetsforlag, Odense, 2003, 50–75.
- 21 „*Han vidste ikke hvad han skulde gjøre med sig selv og sine Evner.*”
- 22 „*„I sjæleangst klamrede han sig pludseligt til Arbejdet.” – „selv om han kun var en Noureddin*”
- 23 Hans HAGEDORN THOMSEN, i. m. 71.
- 24 Erika FISCHER-LICHTE, *Az átváltás mint esztétikai kategória. Megjegyzések a performativitás új esztétikájához*, ford. KISS Gabriella, Theatron, 1999, 1–4, 64.
- 25 Jacques DERRIDA, *A Kegyetlenség Színháza és a reprezentáció bezáródása*, ford. FARKAS Anikó, Theatron, 2007/3–4, 23.
- 26 „*Nu tog han Sidespejlet op, rettede sig, stod rank . . . saa sig selv . . . Nej, Helt kunde han ikke være . . . hvor den Ryg var krum, altfor krum . . .*”
- 27 Dag HEEDE, *Herman Bang. Mærkværdige læsninger*, Syddansk Universitetsforlag, Odense, 2003, 45. A szerző a jelenség megvilágítására a „*mis-dannelsesroman*” kifejezést használja.
- 28 MISZOGLÁD Gábor, *Henrik Pontoppidan*, Világirodalmi Lexikon, 10. kötet, 739.
- 29 „*Et komplet Zigeunerbarn.*”
- 30 „*at være et efterladt Barn af en eller anden omstrefjende Zigajnertrup*” . . . „*sin virkelige Fader som en vældig Høvdingeskikkelse . . . en eneraadig Hersker, en Konge over de mørke Heders uendelige Rige, Frihedens og de vilde Stormes Hjem.*” Idézetünk az alábbi kiadásból származik: Henrik PONTOPPIDAN, *Lykke-Peer*, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København og Kristiana, 1905.
- 31 Aladdin anyját, Morgianét nyomatékkal igyekszik is emlékeztetni erre: „*Jeg er en vakker Søn af en Emir.*” Brandes Aladdin-tanulmányában
- kiemeli, hogy ez a mozzanat Oehlenschläger költői leleménye, az eredeti mesében ez a motívum nem lelhető fel. Georg BRANDES, i. m. 54.
- 32 Erről részletesebben ld. GERGYE László, Pontoppidan Szerencsés Péteréről, *Filológiai Közöny*, 1996/1, 1–20.
- 33 A névváltoztatás a XIX. századi dán regény alakulástörténetében pregnánsan jelzi azt, hogy miképpen lesz a név a mélyülő identitásválság kifejezője. Andersen *Improvisatoren*ében az ál-név még csak a rejtőzködő-bújósckázó romantikus szerepjáték része, amikor Antonio „Cenci” néven lép színpadra. Herman Bang regényében az ősi Hög név esetleges színlapra kerülésének lehetősége a családban már feszültséget szül, William egyéniségében pedig egyfajta meghasonulást, belső feszültséget indukál, míg Pontoppidan regényében a névcsere már a teljes énmegtagadás szemléletes jele.
- 34 „*smilende fortalte ham, at han var en udpræget Aladdintype*”
- 35 A kifejezés dánul: „*Aladdinslykke*”
- 36 Jacob BØGGILD, *Pontoppidans „genskrivninger” af H. C. Andersen*, BUM, 1996/1–2, 65–71.
- 37 Uo.
- 38 Jacques DERRIDA, *Az el-különböződés*, ford. GYIMESI Tímea, in: *Szöveg és interpretáció*, szerk. BACSÓ Béla, Cserépfalvi Kiadó, Bp., 43–46.
- 39 „*med Lysten syntes ogsaa Evnen at være svunden.*”
- 40 „*„Arance! Arance vuole? Vuole arance? / udraaber en Stemme trods Bratsch og Violiner. / Se Ynglingen løfter Bakken med Appelsiner. / Alle køber Cigarer, og pea-nuts spiller en Rolle. / Men Appelsinerne – de haabløst løftede – maa han beholde. / ‘Arance! Le belle arance! Arance – vuole? / Saaledes bar jeg som Yngling til Nordlandets Skygge / Sydfrugter . . . / Damerne købte ‘sen-sen’ ti lat tygge, / slikkede Bolscher med Whisky og Gin, / imens de bestormede / fodpose-formede / Herrer beslagne med Skind. . . / ‘Oranger, Oranger – ingen, som køber Orange?’”* Sophus CLAUSENS Lyrik, Bd., 5, ved Jørgen HUNOSØE, Danske Klassikere, Borgen-København, 1986.

Gergye László: az ELTE BTK-n végzett 1984-ben magyar – összehasonlító irodalomtörténet – skandinavisztika szakon. Egyetemi doktori értekezését Bessenyei György költészetéről, kandidátusi értekezését Kazinczy Ferenc lírájáról írta. Jelenleg az ELTE XVIII-XIX. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének docense, tanít az ELTE Skandinavisztikai Doktori Iskolájában is. Eddig hat kötete jelent meg, a magyar mellett számos tanulmányt írt (idegen nyelven is) az angol, német, francia, svéd és dán irodalomról.

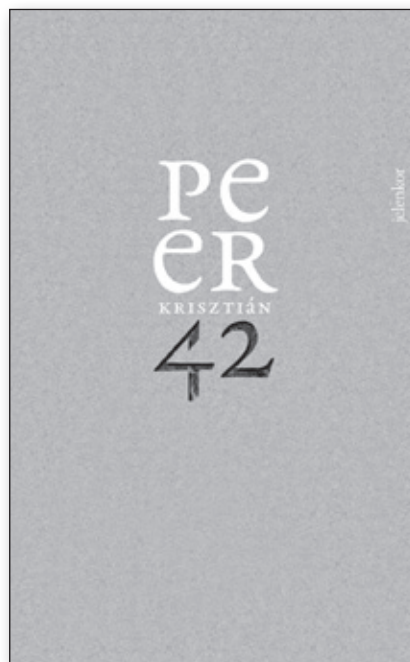
„A keményebb, ami majd szétreped”

Peer Krisztián: 42
Budapest, Jelenkor, 2017

Peer Krisztián *42* című kötete az első találkozásakor zavart kelthet, és mindenképp megtorpanásra késztet. A látszólag hagyományos könyvtest kinyitva csak a felét láttatja, a másik fele felvágatlan lappárokba van zárva. Az olvasás aktusát ezért megelőzi egy testi, ha úgy tetszik, transzgresszív aktus: be kell hatolni a könyv testébe, erőszakot kell tenni rajta, fel kell vágni, egészében csak ezután mutatkozik meg. Az értelmezés csak eztán kezdődhet.

Ez a radikális könyvészeti elkülönítés egy fordulópont mentén is elválasztja egymástól a verseket: a nem elzárt szövegek, Peer barátnője, Mocsár Zsófia halála előtt, a többi utána keletkezett.¹ Mindez felvetheti annak kérdését is, hogy ez az egy borítóba kötött, mindössze körülbelül hetvenoldalnyi szöveg valójában egy vagy két kötet-e. Ezt a bizonytalanságot hangsúlyozza a kötet tipográfiája is: a szétvágatlan lapok versei, a többitől eltérően címükben kurziváltak,² oldalszámolásuk lapszélén, középen, szintén dőlt betűvel van szedve, különálló tartalomjegyzékben szerepelnek, ezzel is mintha azt hangsúlyoznák, hogy a két rész nem alkot szerves egészt, a közös borító csak fizikailag tartja együtt a szövegeket.

Azonban épp ez a traumatikus fordulópont az, amely elbizonytalanítja ezt a felülreprezentált kettéválasztást. A halál mint sorseseemény, a szó bevett filozófiai értelmezése szerint, olyan (paradigma)váltást jelöl, amely után már semmi nem értelmezhető ugyanúgy, mint annak előtte. Ez a – nemcsak a paratextusokból, de a versekből is kiolvasható – fordulat nem teszi lehetővé, hogy az előtte született szövegeket ne ennek tükrében olvassuk. Például a *Kaland* című versben meg-

jelenő „te” már nem értelmezhető másképp, mintha ez a megszólított másik egyén nem Zsófia lenne. Anál is inkább, mert e másikat a szöveg a személyiségkonstrukció alapjaként jelöli meg: „Számára én voltam az, / ami te – / számomra szerinted: / random ember, tükörfunkció.” [23.] Ez a másik tehát mintegy a személyiségfejlődés (lacani) alaptrópusaként is

meghatározza a lírai én megszólalás-, és létfeltételeit, nincs szöveg, mely nélküle olvashatóvá válna. Ezért azt gondolom, hogy bár a kötet számos lehetőséget kínál arra, hogy az elzárt és nem elzárt verseket egymás mellett, ám valamelyest egymástól elkülönítve olvassuk, mégis inkább úgy kellene tételeznünk őket, melyek egymás mellett létezve, de rizomatikusan összeshövedve léteznek, minduntalan átjárókat, szökésvonalakat nyitnak egymás felé.

Ebben az elkülöníthetlenségben azonban mégis mintha kirajzolódna valamiféle tematikus differencia a két rész szövegei közt.

A nem elzárt rész egyik témája a középkorúvá válás.³ Ez a „kapuzárasi költészet” (ahogy a szöveg önmagát nevezi) azonban a révbe érés klasszikus mintáját nem megtarthatóként tételezi. Az Odüsszeusz visszafordul (ami egyébként a kötet egyik legerősebb, legsikerültebb darabja) című versben például a főhős visszatérne Kirké szigetére, mintegy a reflektálatlan animális létezés önfeledt boldogságát választva a végérvényes kikötés helyett:

„Itt szeretnék újra
minden szegyen- és hiányérzet nélkül,
öntudatlan hemperegni boldogan.
Az ember dönthet így.” [18.]

De a valódi lét leírására sem Ithaka, sem Aiaié nem alkalmas: az egyiket már elhagyta, így annak értékelitettsége csak visszatekintve mutatkozhat meg: „ott tudtam utoljára írni, Ithakán.” [18.]⁴ Vagy, ahogy később, egy másik helyen írja: „Nem volt jó otthon, / de az otthonra emlékezni jó lesz. / Az anyaméhben kellett volna anyatejet inni, / nem leamortizálni, mint egy szállodai szobát.” [A hely varázsa, 38.]; a másikhoz viszont még nem érkezett meg, az állati létezés öntudatlan öröme csak a (már halott) apa számára volt elérhető. „Sárban fetrengeni jó, / minden ehető, / névadás és hagymás vér közt: / moslék dagonya. / Szegény, végig és örökre halott / apám is így csinálta, / nem ez a vége-hossza / röfröf-töftöf-tévelygés.” [Odüsszeusz visszafordul, 19.] A nyugvópontok bármelyikét ekképp vagy elhagyja, vagy elérhetetlennek bizonyul számára, a lét alapmetaforája így az egzisztenciális félelmekkel teli utazás, a mozgásban levés marad, ahogy ezt legtömörebben, a Pilinszky-versek esszencialitását tökéletesen megidéző 42 című vers is mutatja:

„A mozdonyvezető
az ülések közt
hátrafelé rohan.” [47.]

E szorongató léttapasztalat nézőpontjából válik tehát a már vagy még el nem érhető megérkezés-toposz értékelítetté. Az Utószezon lírai énje is a szemétből ki-

mentett székeket csak „visszatekintve” értelmezheti egy boldog család metaforájaként. A középkorúvá válás klasszikus számadás-toposza ekképp Peer költészetében nem valamiféle nyugvópontra jutásból való visszatekintés, hanem az állandó tévelygésből ezekre a pontokra való visszagondolásként értelmeződik újra.

Épp ezért az előtt-versek másik nagy, rendkívül problematikus témája az emlékezet (működése). A Visszatekintve szövegében megjelenő, talán Pilinszky *Egy szenvedély margójára* verséből idekerült kavics ugyan megvan még, ám a part, ahonnan származik, már kikopott az emlékezetből, mint ahogy minden más is csak töredékességében lehet jelen:

„Toporog az ember,
mert nem tudja, merre nem járt még,
És hol járt is –
könyvek százaiból
csak annyira, hogy tetszett,
talán nem eléggé,
városokból kocsmákra,
csajokból a szüleikre” [6.]

Azonban a szövegben megjelenő másik, a megszólított 'te' mintha az emlékezet Ariadné-fonalát is kezében tartaná, így mint az emlékezet sikerességének fedezete garantálhatja a személyiségkonstrukció sikerességét is. E másik azonban már csak hiányában lehet jelen a szövegben.

„Azt kérded merre menjünk?
Azt hittem téged követlek.
És mert téged követtelek,
nincs meg a visszaút.” [7.]

A másik személy jelenléte nélkül a visszatalálás nem lehet sikeres, az emlékező munka tükörfunkcióként nem garantálja az én megszilárdíthatóságát, rögzítetlen, tévelygő marad.

Ez a problematika egy tágabb, poétikai horizontba helyezve ugyanakkor rávilágíthat a kötet másik részre, az elzárt szövegek legnyugtalanítóbb kérdésére is: e nélkül a másik (úgy is mint Mocsár Zsófia) nélkül mennyiben értelmezhetőek ezek az után-versek? És e kérdés nem pusztán hermeneutikai. Arra mutat rá, hogy azon referenciapontok nélkül, melyek kívül esnek a kötet borítóján, a szövegek megállják-e helyüket önmaguk szövegszerűségében.

A *Bérlet* című vers tárgyai például nem önmagukat jelölik, hanem mintha egy, már csak a hiányában jelen lévő személy fragmentumai, metonímiái lennének, kidobásuk a felejtő munka állomásaiként funkcionálna. A tárgyak száma azonban sosem csökken, mintha a szöveg azt sugallná, hogy a mögöttük rejtőző jelölt nem kophatna ki. S a Visszatekintve kavics-

motívuma is, a *Vigyázok rád* szövegében visszatérve, immáron ezt a másikat tenné jelenvalóvá: „Érzelmileg megérint egy kő. / Különleges, de melyik kő nem az. / A kezembe fogom, hazáig sétálunk. / Érzem a tenyered melegét.” [44.] Mintha az emlékezet korábbi fragmentáltsága, a hiányzó part, itt új színezetet kapna: töredékességében is megmaradt visszaidéző ereje.

Mindez ugyanakkor – poétikai vagy metanarratív szinten – azt is jelentheti, hogy az a kísérlet, amelyet a kötet szövegszerűen is megjelenít („Az égő sebhez annál hidegebb profizmussal nyúlok.” [*Az őzvegy szól*, 48.]), hogy a traumát valamiféle professzionális távolságból szemlélje és dolgozza fel, nem lenne vagy nem lehetne sikeres. Az előtt-versek gondos önreflexióval, reflektált nyelviséggel képesek voltak messzebből szemlélni a lírai én, a referenciális vonatkozási szféra, illetve az ehhez használt nyelv viszonyát: „A redőnyök leeresztve, a külvilág kirekesztve, / mintha valami nagy boldogság ereszkedett volna szívemre. / De nem az ereszkedett. // Zárt rendszer, nem az kimondott trópus.” [*A sziget szó*, 62-63.] A saját nyelvbenlétére tett kiszólás kizökkenti a figuratív olvasatot létrehozó értelmezést, éket ver, eltávolítja egymástól a jelölő, a jelölt és a trópus kapcsolatát.

Ezzel szemben a gyászversek deklarált „hideg profizmus” nem valósul meg, a szövegek maguk lesznek tanúkövei annak, hogy a tárgyak nem jelölhetik önmagukat. Nem úgy, mint a torzított formában meg is idézett, ismert Gertrude Stein-versben, itt figurává válnak, egy kavics is képes megidézni a másik személyt. Mintha az a terv, amelyet Petri – a Peer számára szemmel láthatóan kiemelten fontos költő – a Sára-versekben kísérelt meg, miszerint a trauma feldolgozásának sikeressége, az adekvát nyelv megtalálása lenne, Peernek nem sikerülne. A személyesség minduntalan átüti a nyelviség falát.

És valóban, mindez listázható hibaként a kötet számlájára, és talán mérhető, hogy mennyivel több kevésbé sikerült vers található az után-ciklusban. (Például a *Flop*, *Traktorkerekek*, *Nem egyszerre feksziünk* vagy

az *Aranykor*, melyek jellemzően nem tudnak elmozdulni a Mocsár Zsófia névvel jelölt referenciaponttól, így értelmezési keretük is meglehetősen zárt.) De vajon ez-e a cél? Vagy mindezek mellett rá lehet mutatni arra is, hogy ez a túlbujánzó személyesség olyan szövegek táptalaját is képi, mint a Zsófiával való megismerkedés történetét megíró, tárgyiasságában is meghatóan erős *Te kezdted*.

A kötet mérlege nem pusztán azokon a pontokon mozdul el, ahol meglehetősen reagens az obskúrus teoretikus értelmezési lehetőségekre („Mintha mégis a rossznak lenne több köze a széphez.” [*Meteorológia*, 15.]), és nem is csak ott, ahol olyan szövegeket olvaszt magába, mint Rilke *Első elégiája* („Minden angyal iszonyú.” [*Újra írok*, 50.]), vagy a már említett Pilinszky, Stein, Petri költészete, vagy a bűvópatak-ként mindig az után-szövegek mögött bujkáló Szabó Lőrinc és Oravecz Imre azonos témájú kötetei, de még csak ott sem, ahol az emlékezet-problematikán belül saját korábbi költői nyelvére reflektál („nem lehet ennyire vadul, / egyszerre szavalni, hugyozni, szarni és hányni” [*Visszatekintve*, 6.]) De elmozdul ott is – s talán ez olyannyira erős, hogy feledtetni tudja egyéb hibáit is –, ahol ez az esztétikailag erodált őszinteség valóban képes hatást gyakorolni. Mintha a nyelviség mégiscsak képes lenne valamit átütni, de legalábbis megrepeszteni. ■ ■ ■

Sinkovics László: tanulmányait a Szegedi Tudományegyetem magyar szakán végezte, jelenleg ugyanitt a Modern Magyar Irodalom doktori program hallgatója. Érdeklődési köre régebb óta a detektívtörténetek, illetve újabban a realista (hatású) próza nyelv(elmélet)i kérdései, és ezzel párhuzamosan Tar Sándor szövegei köré összpontosul.

JEGYZETEK

1. Vö.: Rostás Eni, *Peer Krisztián: El akartam kerülni a sorsomat, bassza meg*, http://konyves.blog.hu/2017/04/07/peer_krisztian_el_akartam_kerulni_a_sorsomat_bassza_meg?utm_source=bloghu_megosztas&utm_medium=facebook_share&utm_campaign=blshare
2. Mivel a kurzív, illetve nem kurzív címek a kötet-

- ben jelentőséget kapnak, így a hagyományos jelöléssel ellentétben ezeket a saját szövegemben is megtartom.
3. Erre utalhat a kötet címe is, hiszen megjelenésekor a költő 42 éves volt. S milyen érdekes, hogy a kötetben épp a 43-as oldalszám hiányzik, és milyen kár, hogy a tartalomjegyzékben mégis szerepel.

4. Ez a szöveghely ugyanakkor önnön aporetikuságára is rámutat: az írás előfeltételeként lthakát megjelölő szöveg keletkezésének helyszíne nem a sziget, hanem a hajó. (A fülszöveg ezt a hajót nevezi – feltételes módban – lthakaként.)

Száraz November után Lucskos December

A 37. SZÁMLA

Nincs ma *Nemzetközi Nőnap* (március 8.), se a *Maszturbálás* (május 30.) vagy a *Fogamzásgátlás Világnapja* (szeptember 26.), a *Szinglik Napja* (november 11.), a *Dadogás Nemzetközi Világnapja* (október 22.), illetve ennek vér szerinti rokona, a *Magyar Nyelv Napja* (november 13.), megvolt ellenben (november 9.) KERTÉSZ IMRE emléktáblájának, emlékszobájának, emlékfürdőszobájának, emlékvilágításának, emlékinzetének avatása, amikor is a mai magyar irodalom önmagukat jelesnek tartott jelei mélyen indignálódva adtak hangot sérelmüknek, hogy őket ugyan miért nem hívták meg a kimagasló eseményre, amire csak KERTÉSZ egyik kedvenc, MOLIÈRE-től vett mondatának részleges kifordításával felelhetne az ember: „Ugyan mit is kerestek volna azon a gályán?!”

Azaz szellemi sivatag ásít felém és mögöttem; kopár órák és csonttá dermedt percek alakjában lepörögtek a napjai a *Száraz Novembernek* is, melyet olyannyira megsínylettem, hogy képtelen voltam erre a hónapra előállítani a NOÉ VENDÉGLŐJE című sorsdöntő előadás-sorozatomban következő életképét hű (a legfelsőbb hangon is mintegy két tucatnyi embert jelentő...) olvasótáboromnak; és most, immár decemberben, melyet egész egyszerű-

en lucskosnak fogok nevezni a továbbiakban, újult és szinte kétségbeesett erővel igyekszem pótolni nem csupán az alkoholizálást, hanem az elemzéseket is a Magyar Mámor történetéről, nem is szólva a Magyar Bohém alakváltásairól, utóbbit leegyszerűsítve: a HELTAI JENŐ és – teszem azt – a SARKADI IMRE közti különbségekről; kiemelve, hogy az előbbi bohémei a legrosszabb esetben is mindössze kedves szélhámósok, amolyan linkóci mákvirágok (talán nem véletlen, hogy HELTAI egyik állandó szereplője, vezető újságírója a MÁK ISTVÁN névre hallgat, és KRÚDY egyik idetartozó regényének címe: *Mákvirágok kertje*), míg a másikon például a *Bolond és szörnyeteg* címet kapja egy félig-meddig bohém-regény, mely a korai szocializmus korszakában próbálja meg úgynevezett egzisztencialista síkra terelni a morális kérdőjelet. Mindezt az utcán botladozva gondolom át; és a kietlenül száraz, úgyszólván porzó torok és garat okozta türelmetlenségemben majdnem felüvöltök, mint egykoron egy később igen ismertté vált valaki: „Szomjúhozom!”. És nagy szorongatásban odáig jutok, hogy törzskocsmám és törzsközönségem irányába trolizva képtelen vagyok kivárni, amíg feltűnnek kedves bejzlim kétes fényei és kétségtelen árnyai, így aztán

– ihletet remélve egy korai fröccstől – nem veszek erőt magamon, nem térek ki a sors hívása elől, leszállok, és minden fenntartásom ellenére betérek az útközben mutatkozó első (bár a szocializmus idejéből számomra olyannyira ismerős) kocsmába, melyben mintha megállt volna az idő. Az egykor a *Kis Koszos* becenévre hallgató borzalomban érvényesek lehetnének VAJDA JÁNOS sorai, melyeket most magam elé motyogok:

*El, vissza innen, e rémületes
Szédítő meredélynek pereméről!
Inogni érzem a talajt, – megindul
A föld alattam; forog a világ;*

De ki tudná ábrázolni meglepetésemet, amikor a széles néptömegek által támasztott pult felé nyomakodva a TÁLTOS hangja harsan fel mellettem, aki vigyorogva folytatja és zárja le a verset:

*Szakadozik az égbolt, hullanak
És lenn a mélyben tündöklének
A csillagok és integetnek
Fenyegetőleg: ember, ember,
Ki ide tévedél, ragadd kezedbe
A hit koporsókötelét szilárdul,
S el ne bocsásd többé soha!*

És látom, hogy a TÁLTOS SZABÓ ERVINNÉ társaságában már erősen rálépett a teljes lerészegedés eleinte oly kéjes, de másnap ellenben oly ropantul kínos és büntudatos mezejére, és ezt megelőző és megelőlegező módon a remek hölgy már most jéghideg borogatással hűti élettársa homlokát, mitől a TÁLTOS úgy fest, mint valami háborús sebesült, noha még egyetlen ökölcsapás se csatant, ami egyébként szinte megszokottként robbant a KÁDÁR-szisztéma idején ebben a vendéglátóipari egységben.

– De hát hogyan kerülnek maguk ide?! – kiáltok fel, mire nem tőlük, hanem az előbbieknél is nagyobb megrökönyödésemre a VÁNDORFILOZÓFUSTól érkezik válasz, aki egy pohárka, elég jó minőségűnek tűnő whiskyvel lép mellém.

– Ahol kegyed van, ott vagyunk mi is. Maga szomjúhozik, szomjúhozunk mi is. Hát nem emlékszik? Az ÉN nem egyéb, mint a benyomások és érzetek összessége, *bundle of perceptions*, ahogy a nagy DAVID HUME írja. Mi a kegyed benyomásai vagyunk, és ekként részben véletlenszerűek. Maga szükségszerű, a TÁLTOS és édes, rebbenő szoknyájú barátnője akcidentális. És sajnos én is.

– Jó, jó, de ez utóbbit már nem HUME, hanem maga állítja, ráadásul némi SAUL KRIPKE beütéssel... – mondom riadtan.

– Na és? Én nem mondhatok soha semmit? Az élet félálom, hát tenéked magyarázom!? És most kövessen! – zárja rövidre a vitát, azzal kedélyesen karon fog és a terem mélyére vezet, ahol a meghökkenésem még tovább fokozódik, hiszen a szépen megterített sarokasztalnál – melyen a következő kis papírtábla áll: NOÉ VENDÉGLŐJE – a saját, képzeletbeli és eszerint szükségszerűen véletlenszerű (netán: véletlenül szükségszerű) teremtményeim foglalnak helyet, és olyan tapsviharral fogadnak, hogy belepirul az elmém; rögtön pohár is kerül a kezembe, melynek nyakló nélkül döntöm magamba tartalmát, mohóságomban mit se ügyelve minőségére, és arra, hogy netán én lehetek az ötödik, valami förtelmes házi kotyvaléktól kisznevedett dámóci halott (november 7.) Ám az erre a kocsmára jellemző, régi borzalmas íz helyett most fénybe mártott szőlős dombok és szelíd lankák képzetét keltő folyadék mossa novemberi torkom elsivatosodott partjait; félálom ez vagy félvaló? – tolna ajkamra a kérdés, de szinte még meg se fogalmazom, máris a FIZETŐPINCÉR arca merül fel a félhomályból, aki elmeséli, hogy a sógora unokahúgának badacsonyi szüretjéből származik ezen újbó, fogyasszák egészséggel, az ő kocsmája tatarozás miatt szünetel, addig ide, a sógorához költözött be a törzsasztalommal, bár a Mámor Kiskönyvtára köteteit nem tudta már áthozatni, de azok szoros és többszörös nejlonfólia alatt várják feltámadásukat kispolcomon.

Mindez és a valóban nagyszerű bor valódi eufóriába kerget, és elhatározom, itt, ebben a régről ismerős, de most mégis az újság varázsával ható környezetben kezdem meg előadás-sorozatomban a Magyar Mámor történetéről, és már idézem is a másik termékben már BRUTYÓ JÁNOS és KOMÓCSIN ZOLTÁN ideje óta itt szorongó széles néptömegek számára ADY ENDRE *A magyar Pimodán* című esszéjének bevezető sorait, melyeket egyszer, végső kétségbeesésben, kívülről megtanultam:

„Csokonai Vitéz Mihály unokájának érzem és tudom magam: veszettül európaiatlan magyarnak, aki kacagató fanatizmussal és komolysággal él-hal Európáért. Csokonaiban, Csokonai egy-egy versében babonásan megérezem azokat a szavakat, amelyek csak dőzsölés után pattanhattak ki egy lázas és meggyötört idegrendszer pörölymunkájából. A magyar fajtaban öntudatlanul és rettenetesen él egy átok sejtése, azé a kielégülhetetlenségé, mely

a féllelkek átka. Fél-lelkűek lehettünk mint szép és harcias barbárok is már s nem ok nélkül, sőt jogos keserűséggel döngettük a kultúrás Bizánc kapuját s kellemetlenkedtünk a nyugati Európának. Mindaz, ami ezer éven át történt velünk, s amit szeretnénk a sorsharag számlájára írni, amit szépítgetünk s mártir-aureolával ékesítünk, ami tökéletlenségünk bűne, következménye egyszerűen.

A művész, aki egy kicsit zseni és magyar, természetesen ezer métermérszával súlyosabb teherként cipeli lelkén ezt az átkot. S megint magyar oka van annak, hogy nem hasist eszik hozzá, ami már magasabb, finomabb idegrendszer mérgé, de kényyszerűen és stílusosan boros kupát fog vagy pálinkás butykoszt.”

– És mit gondol, kedves FILOLÓGUS uram, mit éreztünk mi – kiált föl NEMETSCHÉK – és különösen mit éreztem én, immár majdnem egy éve vérbeli bécsi gyerek, és mit érezhetett a velejéig orosz magyar SZTAREC, akiknek aztán végképp semmi okunk nem volt, hogy betartsuk ezt az eszement amerikai fogadalmat, ezt az idióta Száraz Novembert, a torok értelmetlen ugaroltatását? És ha már ugar, bár ezúttal nem speciálisan magyar, nyilván ugyanazt éreztük, mint ADY ENDRE főhőse, TAS PÉTER a kegyed által oly megkapóan deklamált esszében: „Kíváncsiságból megkíséreltem egyszer, hogy van-e erőm nyolc-tíz hónapig egy csöpp alkohol nélkül élni. Volt: gyönyörűen bírtam, de szenzibilitásom, ami a legelőkelőbb művésztulajdonság s az új-román fajták után, csak a szemita fajtákban s talán a japánban van meg nagyobb mértékben, az örületig kezdett fokozódni. A szürke, porszínű magyar élet még szürkébbé és átkosabbá borult előttem s a halál veszedelmes nekem indult. Gyávább voltam és még ma is jobban szeretem az életet egy-két negyedóráig valaminek látni, mintsem elengedjem magam a mámor turista-kötele nélkül a meredélyen”.

– A „mámor turistakötele”, előtte meg „a hit kopersókötele”... Hát igaz, ami igaz – mondja gúnymosollyal a VÁNDORFILOZÓFUS –, maguk magyarok tényleg valami roppant eszement koktélt keverték ki maguknak az idő folyamán... Valódi és hitteles kétségbeesésből, de ugyanakkor öngazolásból.

– Így van – bólogat a SZTAREC, akár az eperfa, és bekap egy kolbászdarabkát a badacsonyi küldeményből. – IVAN TURGENYEV egyszer azt írt, hogy az orosz embernek eggyel több kereke van. Mármint a magyarnak eggyel – kevesebb...

– De ha már VAJDA, ne feledkezzenek meg az *Önbírálat* című 1862-es röpiratának átkairól, me-

lyek a magyar mámort illetik. Ez valóságos előfutára ADY esszéjének. Olvasd csak, szentem – szó oda a TÁLTOS MELINDA felé, aki ma a szokásosnál is rebbenőbb bő szoknyát és hozzá a rá legkevésbé sem jellemző magassarkú tipegőt visel, és egészében is van benne valami kihívó elem, valami pajzán hevület, hiszen talán ő is nedvességgel akarja ellensúlyozni a négy hetes szárazságot, nem tudom. De felolvasása szinte színésznői teljesítmény:

– „Mennyire szomorúan és túlzás nélküli való ez, mutatja a körülmény, hogy a még a költészetben is dicsőítették, és az ivás – kivilágos kivirradtig mulatás – mint nemzeti erény, sőt – kötelesség ajánlatik. És ez izák-örültség költészetének itt közönsége van, sőt mi több – ennek van mostanában leghálásabb közönsége; a nemesebb, magasb költeményeknek csak választottai vannak, s azokról a tulajdonképi nagy közönség egyáltalán mit se tud.

Maga Petőfi kizárólag bordalainak köszöni gyors és általános népszerűségét;

magasztos tárgyú legszebb költeményeit például: *Itt van az ősz* — még az értelmesebb körök sem emlegetik. De ezeket csak mellesleg hozom itt föl, – valódi bizonyítékul hivatkozom azon, az egész világon tán csak nálunk létező körülményre, mely szerint nálunk sajátlagos, külön irodalma fejlett ki a könnyelmű, kicsapongó korhelyesség szenvedélyének – helyesebben: kórságnak, s az már külön közlönyökkel, előbb csak egy, majd két szaklappal is bírt. Ebben csoportultak a nemzeti ivodalom irodalmának – ős-tös-dözs – hősei; itten dicsőítették és énekeltek meg kacskaringós, bakfittyes frázisokban az új cégű kocsmák, melyeket e klub tagjai nyitottak meg és szenteltek föl *csarnokká* – csodálatosan bolond, azonban mesterileg zavart felkészöntéseikkel, melyek értelméhez képest az ős zúr (káosz) átszúrt napsugár világossága volt; a részesség *szent* delíriumát jellemzetesen vadul és esztelelenül kuszáit bombasztokban dicsőítő költeményekkel; – lapokban íratnak le a fővárosban és vidéken előfordult nagyobb szerű, rendkívülibb ivások, az ivodalom koszorús tagjainak lakomázó körútjai és asztalalatti diadalai satb.”

Idáig tart a felolvasás, azzal SZABÓ ERVINNÉ csinál egy pukedlit, és aztán egy piruettet, a szoknya csak úgy pörög és suhan dereka és a meztelen combja körül. A TÁLTOS átöleli, és az egészségére emeli poharát.

Erre a levegő meg izzani kezd, másik szobából kiáltások hallatszanak: „Hú, ennek tényleg tűzről pattant a segge! Rázd meg, kisanyám! Srácok, nincs véletlenül valakinél egy vállfa? Kurvára elfenekelném!

A pofám leszakad! Ez jobb nő, mint a LILLA!” – Prosztó banda – nyögöm magam elé. – Maga szerint ez nem szexuális zaklatás? – kérdem az asztal-szomszédomat.

– Amit a kis nő csinál? De, feltétlenül az – mondja kajánul és meglehetősen hangosan a VÁNDORFILOZÓFUS. – Született színésznő.

– Igen? – kérdi bisszig hangon MELINDA, azzal elővesz egy kis papírfecnit és a mellére akarja tűzni. De a TÁLTOS közbekiált: – Ne!!! Ma ne!!! Még ne!!! Most ne!

– Ne? Azt mondod, ne?! Hát jó, akkor majd később. Viszont az neked is meglepő lesz... – mondja némileg évődő fenyegetéssel, és szájon nyalintja urát. De aztán nem ereszi a témát: – De azt maguk se tagadhatják, hogy Magyarhonban mindig a színésznők szenvedtek a legtöbbit, ha a kezek törvénytelen mozgásáról, ha a szemek illetéktelen behatolásáról volt szó. Vegyék csak elő bármelyik színésznői emlékiratot, ezt tapasztalják. Olvassa csak fel maga *Wiener Kerl* JÁSZAI MARI memoárjának idevágó részeit! Még nem színésznő és még szűz, amikor megerősokolják. Olvassa! – kiáltja SZABÓ ERVINNÉ – azzal odalöki a céges laptopját NEMETSCHÉK elé, aki megszeppenve kérdi: – De miért pont én? – Mire MELINDA csak ennyit felel: – Mert maga a legártatlanabb ebben a gyülekezetben... – Mire erős zúgás hallatszik a másik teremben helyet foglaló embertömeg felől.

– Nocsak, a kis nőci harcos feminista lett vagy emberjogi nő? – suttogja fülembé a VÁNDORFILOZÓFUS. – Rádadásul a szegény jó NEMETSCHÉK most nem tudja, bóknak vagy lenéző gúnynak vegye ezt az ártatlan jelzőt. A helyzet egyre cifrább. De töltök még magának egy pohárka skótot...

És közben NEMETSCHÉK belevág: „Rögtön rámtette a kezét egy őrmester, Solymosi Károly. A magáénak tekintett és én is magamat az övének. Elvezetett jó messzire a tábortól; szörnyen féltém tőle, de a viláért sem mertem ellenkezni, oly hatalmasnak képzeltem azt a szép őrmestert. Ledobott a földre és olyan iszonyú, éles fájdalmat okozott, hogy ma is hallom a sikoltásom abban a borzasztó éjszakában. Befogta a számát és dühösen csitított. Ez volt az én nászéjszakám.”

– És tovább! Lássuk, ki volt JÁSZAI első igazgatója, mégpedig Székesfehérváron! – kiáltja MELINDA, és NEMETSCHÉK már olvasná, de a SZTAREC közbekiált: – De ebből már én se akarok kimaradni! – Azzal kitépi a gépet NEMETSCHÉK kezéből és olvassa: „Ott azután megkértem az igazgatót, hogy vállaljon kezességet

a kosztoméért, miután mindenemet, a két gyűrűmet és egy pár fülbevalómat megettem. A vén pocakos sárkány rám főrmedt: – Minek ilyen szép leánynak gázsi? – Nem csodálkoztam a komizságán. Már akkor megtette, hogy mikor Győrött ott ólálkodtam a színháza körül, megfogott és felvitt valami szűk, sötét és poros ruhatárba. Reszkettem a félelemtől, nehogy észrevegye, hogy félek tőle, mert akkor nem fogad be a társulatába.”

– Igen..., a színésznők... – nyögi NEMETSCHÉK. – De mindez ismerős a FILOLÓGUS uram számára, aki egy emlékezetes esszéjében a „nemzet cselédei”-nek nevezte őket...

– Akik „lábtörlők voltak a csizmák világában”, ahogy JEAN RHYS felejthetetlen mondatát idézte. Én is olvastam. És nem volt vajon igaza?! – csap le SZABÓ ERVINNÉ.

– De, igaza volt, ám ennek ellenére van egy rossz hírem FILOLÓGUS uram számára – folytatja kérélhetetlenül a minden jel szerint a lázadás mezejére lépett, és – velünk ellentétben – csak alig részeg, inkább mindössze bécsiesen spicces NEMETSCHÉK. – A kegyed által szinte dédelgetett HELTAI JENŐ nemrég kiadott és most éppen a táskámban levő 1944-45-ös naplójában elég rettenetes dolgok írt ezzel kapcsolatban. Amikor ezt az 1945. február 7-ik bejegyzést olvastam, elsőre nem értettem miről van szó. HELTAI ügyesen lebeszéli a talajrészeg és felhevült szovjet katonákat a házbeli nőkről, mire ez a megfigyelése következik: „Csak Duci volt egy kicsit csalódott, előző éjjel az orosz ötször ünnepelte, estére megmosdott és kicsinosította magát, várta.” Nos, hamarosan kiderül, hogy az ünnepeltetés a vezető magyar bohém szóhasználatában a megerősokolást jelenti. Mely szerinte nem is olyan tragikus: „A nők legkedvesebb témája az úgynevezett megbecstelenítés, amely nagyon soknak ünnepeltetés. A legtöbb aránylag gyorsan vigasztalódik, az őszintébb azt is bevallja, hogy öröme telt benne.”

– Nekem mindig gyanús volt ez a HELTAI – mondja bele a terembe a TÁLTOS. – „Az élet szép, tenéked magyarazzam?!” Giccses baromság. Nem is beszélve a *János vitéz* dalairól.

– Amelyeket folyton játszanak a rádióban, miközben HELTAI azon töpreng, hogy vajon nem törvénszegés-e, ha sárga csillag nélkül megy ki az erkélyre? – fűzi tovább NEMETSCHÉK. – És aztán persze sorra kerülnek a korban olyan rendkívül népszerű és valóban ünnepelt divák is, mint MURÁTI LILI és TÖKÉS ANNA: „Murátit nyolc orosz megünnepelte. Ugyanez történt Tökéssel, folyton ő maga jelentkezik, amikor a házban levő nőekkel vala-

mi baj van, ő föláldozza magát helyettük, az oroszok nagyon dicsérik Ánuskát...” Mindez lehetne a színházi nőket ragyogóan ismerő szerző kétségbeesett cinizmusa. De HELTAI még valami elméletfélét is kanyarít mellé: „Az oroszok erősek, egészségesek, általában tiszták, sokkal különb faj, mint a magyar, nem is árt, hogy itt egy-két gyereket csinálnak”.

Csend lesz ettől a teremben. NEMETSCHÉK legyőzött. Ám ekkor váratlan pártfogóm vagy legalábbis segítóm támad.

– Azt mondja, Madame – fordul a VÁNDORFILOZÓFUS MELINDA felé –, hogy a színésznők csak a csizmák lábtörői voltak, és máig is azok maradtak. De ez nem minden esetben igaz. Van rá példa, hogy egy könnyűvérű és egyébként valóban végtelenül kiszolgáltatott színésznőcske a kezébe veszi az irányítást. Vegyük PHILINE esetét GOETHE *Wilhelm Meister tanulóévei* című regényéből. A regényben egyfolytában halljuk az igéző lány magassarkú papucsának és cipőinek csattogását a lépcsőkön, a fogadók folyosóin, és ettől valósággal megvadulnak a körülötte levő férfiak. PHILINE hülyét csinál belőlük. Ez lenne a papucs lázadása a csizmák ellen. Egyszer például lekapja a topánkáit, és az asztalra dobja őket, éppen a színházigazgató, a ideológiailag sok felvilágosodott nyársat nyelt SERLO elé. „Nincs szebb egy pár ilyen finoman megmunkált cipőcskénél – kiáltott fel SERLO –, de a hangja még elbűvölőbb, mint a képe.” És azonnal elkezd fantáziálni: „Éjjel van, az ember fekszik az ágyában, hall valami zörejt, megrémül, az ajtó kinyílik, valaki odasurran hozzá, a függönyök suhognak, kipp-kopp, a cipőcskék leesnek – és az ember már nincs egyedül. Ó, milyen édes, semmihez sem hasonlító hang, amikor a topánkák sarka lekoppan a padlóra!”

De PHILINE kiveszi a cipőket SERLO kezéből, hevesen összedörzsöli a talpukat, és odanyújtja a férfinak, hogy tapogassa meg, milyen forrók lettek

a dörzsöléstől. És amikor a lázban égő öregfiú ismét a papucs cipők felé nyúl, a lány egy rettentőt csap a kezére velük: „Kipp-kopp! Majd megtanítom én magának, hogy nem merészseljen huncutakat gondolni, ha az én cipőimről van szó!”

Szóval, valahogy így kell harcolni a zaklatók ellen. Papucs versus csizmák! Ez lehetne a kiút! Erre igyunk! – zárja monológját a VÁNDORFILOZÓFUS, és magasba emeli poharát, én meg kifejténém, hogy PHILINE pár nap múlva WILHELM ágyába surran be a papucsával kéretlenül és a fiú tudta nélkül, mely szexuális zaklatáshoz ekként SERLO adta a lánynak ötletet, de ekkor döbbenet látom, hogy pár óra alatt szilveszter lett, éjfél üt az óra, vagyis az Idő heteket zabált föl szinte egyetlen pillanat alatt.

Mindenki fölkiált, mindenki nekiszilajodik, és az általános tébolyban és asztal alatti elterülésben még azt látom, hogy SZABÓ ERVINNÉ, kezében pezsgőspohárral, felpattan az asztal tetejére, és így rikolt: – Rendben! Éljenek a papucsok! – és kecses topánkája dőnti Champagne nedűjét, beleszókol, és aztán odakínálja a TÁLTOS-nak. – Gyereünk a csizmák ellen! De a válaszom akkor is ennyi! – szól, és azzal fellibbenti harangszoknyáját, előre hajol, és a másodpercek visszaszámlálásakor éppen a 37-es számnál tartó tömeg ezt a vérvörös betűkkel rótt feliratot látja a könyvtárosnő seggénél két halma közt hófehéren megfeszülő selyembugyin: JE SUI LILLA!

■■■

Bán Zoltán András (1954): irodalmár. Csont András néven zenei írásokat is publikál. Korábban a Beszélő és a Magyar Narancs szerkesztője. Legutolsó kötete: *Giccs*, Kalligram, 2016.